

شورا

۱۱ عدد ۱

۱ جنوار ۱ سنہ ۱۹۱۳

۱۹۱۳

محرری : رضاء الدینہ بہ فخر الدینہ
ناشری : «م. شاکر و م. ذاکر رامیفلر»

یعقوب بیگ
کاشغر ولایتی ننگ اولگی ہم
صوگھی حکمداری .
دینی و اجتماعی بر مشلہ
المغربی (المؤد) .
خالده خانم حضورندہ
ف. کریبوف
تورکستان ننگ اوگوت ہم اوتتیچی
معلم حاجی معین ابن شکرالله .
تاریخ مزغہ عائد
ترکستان ایلیر
بہرام بیگ دولت شایوف ترجان .
ترکار آراسندہ
کاشم | استانبول | .
کتبخانہ و قرائتخانہ لرگہ
قاراومز محمد کمال مظرف .
ہر شیدن بر نبذہ
میان عبدالاول الغفاری .
استانبول تاثرانی
ف. کریبوف .

اشعار:

« یارم امیندہ » - کریم
ابوبکری .
« کو گلیمہ » - کاشف القورماشی .

تربیہ و تعلیم :

« مکتب مسئلہ سی » ناراضی .
« مہم سؤال مناسبتی ایلہ »
اوچیتل آشیرف . « مکتب مسئلہ »
سی وبوغروصلان اسبیزدی .
معلم حارث فتح اللین . اسکندر
الجزوی . معلم نجیب دوماوی .

مراسلہ و مخابره :

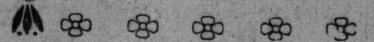
کرکی . نا معلوم . اوسرگان
وقازان دن .

مطبوعات خلاصہ سی

عرب حکایہ سی :

« یولدزل نی سوییلر »
مترجم ع رشیدی .

حوادث .

«باتریارق» (باتریارخ بولسه کیرهک) کلمه سی حقهده فی الجملة ایضاح بیورمه سنی استرحام ایدرم. Patriarxh-Patriarchos کلمه سی نئک ایسه اصل موضوع له سنده، لغت کتابلر نئک کورساتوونجه «پیغمبر» لرگه اطلاق اولندیغی آگلاشلمیور. بناء علیه، بو کلمه نئک «پیغمبر» لرگه اطلاق اولنوب اولندیغی، و اولنماش ایسه نیندی مناسبت ایله، نوح علیه السلام حقهده بونئک ایله تعییر بیوردیق لرینی «شورا» مجله سی واسطه سیله لطفًا افاده بیورسونلر ایدی.

IV

محترم عالم جان الادریسی جنابلرنئک ۲۳ نجی عدد «شورا» مجله علمیه سنده طوفان حقهده، یازمش مقاله سینی اوقوب ما فیها سینه مطلع اولدق. بوندی فنی و دینی مقاله لر یازوب تورددق ایچون محترم عالم جان افندی گه صمیم قبلدن تشکر ایده مز.

V

معتبر «شورا» مجموعه سینی توزاتئک طوغر وسنده اوزکر گه معلوم کشی ایله، قازالیق افندی نئک فکر لرینی اوقودق. بونلر، دقت گه سنا اندر. بونگله برابر کندی طره زدن هم بر نیچه ماده علاوه ایتمکچی بولدق. مقبول اولسه درج ایدرسز.

(۱) نجی «شورا» آجیق - ساده تورکیچه یازلسون، تاتارچه دگل؛ چونکه شورا یالئک تاتار روغینه دگل، بلکه باشقرد، میشار نوغای اوزبک، تارنجی، کاشغری، قومق کبی تورک اوروغینئک عمومی مشترک ژورنالیدر. شونئک ایچون بونلر نئک عمومی تیلی بولغان تورکیچه یازلسون (تاتار شیوه سی باشقا شیوه لر دن آند توئلما سون، حاضرده ده شورانی شویله دیمیم) عکسی حالده مطلوب توگل اش گه اوچراوی احتمال.

(۲) نجی شورانئک هر عددنده احوال عمومی اسمیه مقاله اولینا طورسون اورن تارلق قلسه «شورا» هفتهل قلسون. مجموعه نئک قیمت اولووندن قورقلماسون، شاید مشتری طابور. شورا کبی ژورنال مشتری قالمس.

(۲) نجی تورکستان معیشتی و تاریخی کوبرهک یازلسون.

بدی صو ولایتی یارکنند اویازی غلجات قریه سی.

VI

(۱) «شورا» ژورنالی، ادبیات نئک حاضرگی آغومینه قبول ایتمگن جیک تل برله یازلسه - ییلگولی - بیک اوگهایلی بولور ایدی. فقط، هر یازوچی اوزی تله گانجه یازونی یاراتماغه کوره، بزئک نهیتو برئنگه، شورانئک نلن تانارچه لاشدرو ممکن بولور. میکان صوئک؛

(۲) بزئک تاتار شعرلری، کوبرهک، ۱۵ - ۱۶ طاوشلی بولماغه و الارنی بیک کوب تورلی کویلر بران نهیتو ممکن بولماغه، یازوچیلری طرفدن کوی ییلگوله نو اهمیتلی بر نرسه توگل؛ (آخری ۳ نجی بیتده)

۲۲ نجی عدد «شورا» قابنده غی نبی الله افندی فکرینه بزورده قوشولامز. هر بر فارسی بیت و باشقه لر نئک ترجمه لری مطلقا درج قیلسون ایدی و شونئک اوستینه دخی بر شرط آرتدرا مز، که اولده: «شورا» ده بر آیت کریمه یا خود حدیث شریف درج قیلنمی همه سینئک ترجمه سی بولسون، حتی تحت الحظ بولسه ده یازلسون. چونکه «شورا» نی اوقوچیلردن ملالر، مدرس لر، خلفه لر. استاذلر بولدیغی کبی یا گنجه فکری اچولوب کیله تورغان و بارلق محبتینی قویوب غزته و ژورنال لر اوقورغه باشلان ترقی محبلری، مسلمانلر نئک الغه کیتولرینی ایستی تورغان و مسلمانلر نئک یوق بار نرسه لر ایله باش واتوب یاتولرینه چندن تأسف ایتوچیلر و ژورنال لر واسطه سیله اسلامیت و مسلمانلر آراسینه تفرقه صا اوچیلرغه چیت کوز ایله قار اوچیلرده یوق توگلد.

احترام ایله: عبدالله قندراقت. ملا جمعه نیاز سلطان خراف غفورجان عثمانی. (غازی آباد - خیوه ده.)

II

عبدالله افندی مصطاق ایفقه: کاسپاری نشر ایتکان (Всемірная Історія) ده مراد بک تاریخندن ارتق یا گئی بر نرسه تاجامد. درستن نهیتکانده یکرمنچی عصر نئک کیئک تاریخی بر فن دیب تانماغان بلکه ایسکی عصرده گی کیئک تاریخی کوچرودن عبارت دیب بلیگان. ۳-۴ نجی نوملری، حقهده بر سوزده نهیته آلمیم، فقط کولگمده قالوینه بناء اول نوملری مسلمانلر، عثمانیلر حقهده بولسه کیرهک. مسلمانلر طوغر وسنده یازغان نرسه سی نه کیه تدن عبارت. تورکچهدن احمد توفیق افندی نئک «بیوک تاریخ عمومی» سینی یکرمنچی عصر تاریخی دیب طانیم. روسیه تاریخندن اشانچلی تابقان تاریخلر: آستروغورسکی، بیاتیسکی، هم ایوانوف تاریخلریدر. بولار درس کتابلری بولوب، مطالعه ایچون کلوچوفسکیئک یاخشیدر.

ییداغوغیه دن: نهیتکانگرچه (Школа и Жизнь) غزته سی یاخشی. معلم هم بالا تربیه قیلوچیلرغه (Обновленіе Школы) ژورنالی ده یامان توگل. یلینه اون نومیر چغا. حتی ایکی صوم. ادریس: (Спб. Мойка № 54). طبیعیات هم یا گئی اختراعلردن بحث قیلغان ژورنال لر آراسنده (Вокругъ Свѣта) ژورنالی نه یازلورغه، ییگره کده ۱۹۱۳ نجی یلیغیسینه یازلورغه تیوشلی. چونکه طالستونئک اثر لرینی بوشلی بیره چک. حتی ۱۱ صوم.

ایداشکز: حارث غلمانف.

III

محترم عالم جان الادریسی جنابلری نئک اوشبو سنه ۲۳ نومرلو «شورا» مجله سنده «طوفان» حقهده یازه چق مقاله سینئک مقدمه سینی اوقودق؛ تحقیقاتی ایچون تشکر اولتور. ومع ذلك شایان انتقاد اورنلریده یوق توگل. شمیدیلک بونلردن قطع نظر، یالئک

۱ غنوار - ۱۹۱۳ سنه

صفر ۵ - ۱۳۳۱ سنه

مشهور آدم و الوغ صادق

يعقوب بيك

ديه مشهور بر ايشان قبرى بار. بو قبر ياننده بر خاناقاه و بر مسجد همده مدرسه اولوب قبر ايسه بو طرف مسلمانلارنىڭ عمومى بر زيارتگاهلرى واستمداد قىلاجق اورنلر يدر.

چين، افغان و توركستان طرفلر ندىن كىلوچى كروانلارنىڭ طوئاشدقلىرى يرى اولديغىدىن «كاشغر» شەرى تجارت و سياست جهتدىن اهميتلى بر اورن حساب ايدلور.

بر وقتلر ايكي مسلمان پادشاهى صوغشديغىنده (۹۱۹ هجرىده) «كاشغر» شەرى خراب قىلندى ايسهده صوگره تكرر توزولدى. «كهنه شهر» اسمنده اولان قسم، اوشبو خراب شهر اورنيه بنا ايدلمش اورنلر؛ «ياكى شهر» نى ايسه ضبط قىلدقلىرى ندىن صوگ چينلور بنا ايتديلر.

يعقوب بيك بون «توركستان چيني» نى ضبط قىلدقلىرى «امير» عنوانىنى آوب «كاشغر» شەرىنى پايتخت ايتدى وشەرىنى توزاتورگه كرشدى ايسهده عمرى وفا ايتمايدىكىدىن، باشلامش و اراده قىلمش اشلىرى يولده قالدى. چينلور شەرىنى آديلر واهالينى قتل عام قىلوب بايقوش اوباسى ياصاديلر.

«كاشغر» اهاليسى و عموما «توركستان چيني» خلقلىرى مسلمانلر و توركلر اولوب بر قدر چينلور هم بار. مشهور «قوداتقو بىلك» اسمنده اولغان كتاب، اوشبو «كاشغر» ده تاليف ايدلمش ايدى.

* *

يعقوب بيك، «تاشكند» شەرىنىڭ جنوب طرفده «پسكت» اسملى بر قرهده ايوب اسمنده بر قاضى اوغلى ايدى. آناسى

بو كونده قىطاي حكومتىنىڭ بر گوپرناسى اولغان «كاشغر» ولايتىده موندن ايللى يىللر مقدم (۱۲۸۱ - ۱۸۶۴ دە) بر تورك حكومتى تاسيس قىلمش و بو حكومت ده ۱۳ سنه قدر مستقل اولهرق باشامش ايدى. بو يردە ترجمه حالينى يازمقده اولديغىمىز يعقوب بيك اوشبو مملكتتك هم اولگى، هم صوگمى بر حكمدارى در. كاشغر حكومتى قسقه عمرلى بولدى، بارى ۱۳ ياشنده وقتنده (۱۲۹۴ - ۱۸۷۷ دە) منقرض بولدى. شو لاي بولسدهده بو حكومت ايله حكمدارنىڭ عمر سورولر نده كوب حكمتلر واوزاق وقتلر فكر لهب طورلوق عبرتلر بار.

* *

كاشغر، «توركستان چيني» نىڭ مركز شەرى اولوب چين حكومتىنه تابع و «ياركند» شەرى ندىن ۱۷۰ كىلومىتره شمال غريبده در. «قزل صو» اسملى يىلغه، شەرىنىڭ اورتاسىدىن آغوب مذكور يىلغه نىڭ بر طرفى «كهنه شهر» و ايكنچى طرفىده «ياكى شهر» ديه معروفدر. ايكي شهر، بربرينه كوپر ايله طوئاشور. چيني قوبغه و چوقور ايله احاطه ايدلوب ايكي قابقاسى و قابقاسى طوغروسنده كوپرلى بار.

شەرىنىڭ بنالرى اهميتسىز و نظافتسىز ايسهده كروان سراى ايله يعقوب بيك سراى گوزل بنالردن اولوب چين واليسى (گوپر- ناتورى) شونده طورر. «كهنه شهر» قسمندىن اوچ كىلومىتر شمال طرفده گوزل بر باغچه اولوب شونىڭ ايچنده «حضرت آفاق»

« خجند » شەرنەن اولوب آنا طرفدە غى بابارى صحرا اوزباكلار نەن (توركلردن) ايدىكى مرويدر . ۱۲۳۷ - ۱۸۲۲ تاريخدە دىناغە كيلوب آتاسى ايله آناسىن ياشلىگندە تىم قالدى .

ايشتە اوشبو قىر بەدە دىناغە كيلمش اولان تىم بر بالا ، « نەس عصام سۇدەت عصاما » قىلندىن اوزىنك جىسارتى و اشلىكىلگى سىبلى كونلر نك بر نەدە بتون « توركستان چىنى » مەلكىتىنە پادشاھ اولوب چىن دولتىنى تىرەتدى و آوروپا حكومتلر نك دقتلر نى جلب ايتدى . يعقوب بىك ، باشدە بر قدر تورەلر نك خىدمتلىرىدە يوروب سوكرە بر طوغمە قىز قارىداشى ، « تاشكند » حاكىمى نور محمد قوشىبىكى ايله نكاحلىدىكىندىن اوشبو يىزەنىنك ياردىمى ايله « اوليا آنا » شەرىنە والى اولدى . آندە بر ايكى سەنە طور دىغندىن سوگ « آقسجد » گە والى ايدوب قويدىلر . اوشبو وقتدە روسىە دولتى ايله بر ماقولە ياصاب بالق اولامق حقىنى ساتاچق ىردە كولىنى دە بر گە قوشوب ساتدىغى سىبىن خوقند حكومتى بوگا آچىغلاندى و « آقسجد » والىلگندىن عزىل قىلدى . روسلر ايسە « آقسجد » شەرىنى بونك ىرىنە والى اولمش ولى محمد اسملى آدم قولندىن الدىلر و « پىروفىسكى » دىە روسچە اسم وىردىلر .

يعقوب بىك ، مذكور يىزەنىسى قوشىبىكى نك شفاعتى ايله عفو قىلدى و « خجند » شەرىنە والى نصب ايدىلدى . اوشبو وقتدە خدایارخان ، خوقند تىختىدە بالاستقلال حكىم سوررگە و ايسكى حكومت آدملىرىنى قهر قىلورغە باشلايدىغندە ايسكى حكومت آدملىرىن اولغان يعقوب بىك ، خدایارخان قهر ندىن قورقوب « بخارا » غە قاچدى و خدایارنى توشروب مللە خان « خوقند » تىختىنە چىقدىغندە يعقوب بىك تىكرار « خوقند » غە قايتوب حكومت خىدمتىنە كردى .

« كاشغر » خىلقلىرى اوزلىرىنە خانلق قىلور اىچون دىە « خوقند » دە اولان ايسكى خانلر نك اوغلى بىرك خان اسملى ذاتك يبارلىكىنى صورادقلىرىدە (۱) خوقند حكومتى بىرك خانى « كاشغر » گە يباردى و آگا هم ياردم و خىدمت قىلور هم دە مشورت و برر اىچون دىە يعقوب بىك نى دە يولداش قىلدى .

يعقوب بىك ، يولدە دە ، « كاشغر » گە كىلدىكىندە بىرك خان غە اوغ خىدمتلىر قىلوب خاطر نى ادى . بىرك خان دە هر اشندە يعقوب بىك گە كىكاش قىلور و آنك مشورتى ايله عمل ايدر ايدى .

يعقوب بىك ظاهردە بىرك خان غە بو روشدە خىدمت قىلوب يورسە دە وەر وقت مدارلر ايتسە دە باطندە آنى غىلندە و خىبر سىزلىكدە طوتوب كونلر نك بر نەدە « توركستان چىنى » حكومتىنى اوز قولىنە آلىق آرزوسى كامل ايدى . چونكە اوشبو طرف خىلقلىرىنك خلق (۱) بو ماجرانك سىبلىرى ، تفصىل ايله شورا دە يازلمشدر .

و فعللىرى ، احوال روحيەلىرى ايله آشنا اولدىغندىن سوگ بواشك مەكىن ايدىكىنى و اوشبو نىتىنە مزاحمە قىلورلق آدم يوقلغىنى يىلدى . اوشبو سىبىن يعقوب بىك اوزىنك خلوص و محبتلىرىنى ، خىدمتلىرىنى و خىبر خواهلقلرىنى كوستروب بىرك خانى اوزىنە جلب قىلور ايدى . ايكىنچى طرفدىن امىرلر نك خاطرلىرىنى تابوب اوچونچى طرفدىن دە قىلر نى تەمىر قىلوب ، قىلر گە عبادت ايدوچى عوام كوگلىنى آلور ايدى . اوشبو حىبە و تەدىرلىرى ايله كونلر نك بر نەدە يعقوب بىك . بىرك خانى حبس ايدوب اوزىنك مستقىل « كاشغر » نك مستقىل خانى ايدىكى اعلان قىلدى و اهالىدىن يىعت آدى . اهالى تاه سە تلاماسە دە اتفاق اوزرىدە يىعت وىردىلر ، يعقوب بىك خانلغىنە رضالقلرىنى يىلدر دىلر (۱۲۸۲ - ۱۸۶۵ دە) . اوشبو كوندىن سوگ يعقوب بىك « يعقوب خان » هم « بدولت » كىبى عنوانلر ايله مشهور اولدى .

بىرك خان طرفدارلردىن برى « سكا » شەرىدە خلق ابارتوب بدولت اوستىنە كىلسە دە خىبر ادىغى ايله بدولت بونك قارشوسىنە چىقدى و « آقسو » شەرى ياتندە ايكى عىسكر اوچراشوب سو- غىدىلر ، بدولت غالب اولوب « آقسو » شەرىنى و سوكرە « رومچە مناص » هم دە « طرخان » شەرىنى آلوب اوز مەلكىتىنە قوشدى و اوشبو مظىرىتىنە يادكار اىچون اهالى طرفدىن « اتالق غازى » عنوانى وىردى .

يعقوب بىك ، « توركستان چىنى » حقتدە بر طرفدىن روسىە دن و ايكىنچى طرفدىن انگىلز لردن قورقوب چىنلورلى بر شى گە حساب ايتاز ايدى . اوشبو ايكى دولتلك قىسورلردىن امىن اولمق اىچون آوروپا دولتلىرى آراسىدە اولان مەاهدەلر گە كرىمك اولوب شول وقتدە كوچلى حكومتلردىن اولغان توركىا حمايه سىنى قبول ايدر گە قرار وىردى و سلطان عبدالعزىز گە ايلچى يباردى مذكور سلطان اسمىنە آچقە سوقدردى ، روسىە دولتىنە هم ايلچى كوندردى . يوقارىدە دىدىكىمىز چە يعقوب بىك ، روسىە ايله انگلترە دولتلىرىن قورقور و چىنلورلى بر شى حساب ايتاز ، خىلقلردە يعقوب خانك تىز كوندىن چىن دولتىنى مغلوب قىلە چغن كوتارلر ايدى . لىكن « باطر اولومى مارچە دن » سوزىنە موافق ، يعقوب خان دولتىنك انقراضىنە چىنلور سبب اولدىلر .

* * *

سوگمى زمان مسلمانلرى عمروما دىيورلك اوھام و خرافات عقىدەسى ايله خستە اولدقلىرى كىبى امىرلىرى ، خان و سلطانلرى دە اوشبو خستە لكدە بونلر غە شرىك اولوب ، آنك اوستىنە دە ادارە سىزلك و خاتون قىز جىمىق طوغر و سىندە اسراف و افراط ايله مبتلالردر . حالبوكە مەلكتلىرىنى ادارە قىلمق اىچون وقتلى بهادرلقلر ، تصادفى غلبەلر كافي توگىل ، بلىكە هر اش جدى اولورغە و محكم اساسلر غە بنا قىلورغە تىوشلى .

ونهایت اوزینک خاص آدمیری طرفندن قتل ایدلدی و بر روایت که کوره اوزینی اوزی اولدرمشدر. تابوتینی «کاشغر» شهرینه کیتوروب دفن ایتدیلر.

اگرده یعقوب بیک، آندی بوندی خیالدرغه قارامقسزین اوزینک منتظم عسکرینی چینلورغه قارشى قوعیش اولای ایدی، بیک الوغ اشلر کویستررگه موفق اولمش اولور ایدی. احتیاج مبالغه در. شویله ایسه ده چین احوالینی بلوچیلر، یعقوب بیک نك چینلورنی بیکه چکینی حتی پایتختلری اولغان «بیکین» نی ضبط ایدله چکینی بیک یاقین احتیاج کوروب طرورمشدر.

یعقوب خان سوگنده بر اوغلی «تورکستان چینی» ده آلتی آی قدر حکومت سوردی ایسه ده چینلور کیلو خزن ایشدوب قاجدی. بوندن کویچی آزمی وقت اوتدیکندن سوک ۲۰۰ قدر چین عسکرى، کاشغراک ۳۰۰۰۰ عسکرینه غلبه ایدوب «کاشغر» نی ضبط ایتدیلر. شول کوندن اعتبارا «کاشغر» چین دولتیله تابع بر اولوست بولدی.

* *

یعقوب خان اوزون بریلی، سیمز و طولی هم قزل یوزلی، قاره قاشلی وقاره کوزلی، قوی صقالی، غموسز، اچولی، ایچینه سالمش نرسه سینی اونوقتی، بر وقت انتقام آلمی قویعی طورغان بر ذات ایدی. خاتونی و جاریه لری کوب ایدی. اوزندن سوک عائله سی تمام تارالوب بتدی. سوکئی مسلمانلر کرامات عاشقلری اولدیغندن، یعقوب خان نك ایکمک توزینی آشاب طورمش آدمیر بونك حقتده کرامات قصه لری اختراع ایتدیلر و عوام الناس قاشنده «اولیا» لغینی اعتقاد قیلدریلر.

یعقوب بیک چیت مملکتلردن ماهر استادلر کیتوروب ماتقلر، طویلر اشله تندی، عسکرینی تعلیم قیلدردی. مسجد و مکتبلر تأسیس قیلدی، شهرلر آراسنده بوچته لر یورتدی.

چینلور «کاشغر» گه کر دیکلر نندن سوک یعقوب خاتنی قبرندن آلدروب میته سینی محکمه گه کیتوروب حکم ایتدیلر و عیبلی تابوب جزا مقامنده باشینی کیسدیلر.

یعقوب خان قریه حسابی ایله ۶۰ یا شلر نده و قنده ۱۲۹۴- ۱۸۷۷ ده دنیادن اوتدی. خاتلی مدتی اون اوچ سنه در، الله تعالی رحمت ایتسون.

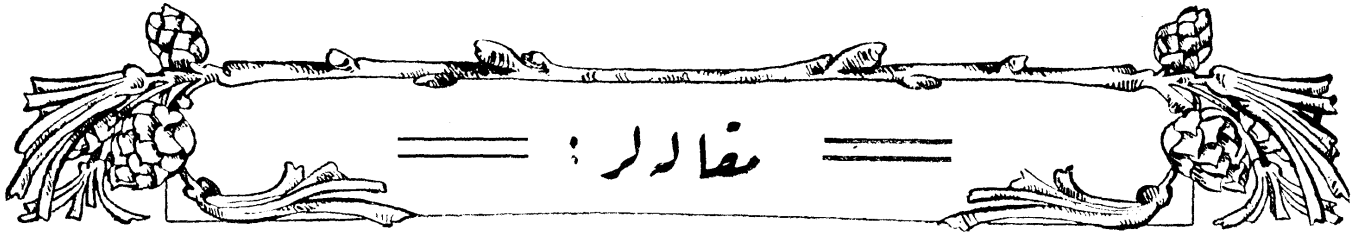
یعقوب بیک نك تورکیا هایتینی قبول ایتمگی و روسیه گه ایلیجی یباروب مدارا قیلیمقی گوزل اش ایدی، لکن بونلر خارجی اشلر ایدی. داخلی اشلر ترتیسز اولدیغنده خارجی اشلر نك انتظامی ایله گه اشلر تمام بولماز. نکاحده اسراف ایتمک بلاسندن بز نك «بدولت» مزده خلاص بونادی و شونك نتیجه سی اوله رق عصبی خسته لکلرگه اوچرادى، بارلی یوقلی اداره سی ده بوزولدی.

یعقوب بیک، جسارتلی و غیرتلی بر آدم ایدی ایسه ده الوغ مملکتده الوغ پادشاه اولورلق درجه ده تربیه آلمش بر ذات توگل ایدی. اگرده بخارا، خوقند و خیره کبی مملکتلرده خاتلی ایشم اولسه ایدی، احتیاج که بیک گوزل اداره قیلیمش اولور ایدی، لکن «تورکستان چینی» ایچون بو وقنده بخارا مملکتینه خاتلی ایدر درجه ده گنه توگل، بلکه دخی الوغراق بر مملکتینی اداره قیلورلق آدم گه محتاجلق بار ایدی.

یعقوب بیک نك اولگی عمری خوقنده و بر آز قسمی ده بخاراده اوتدیکندن تورهلر نك بتون حرکتلری و بتون معامله لری جاسوسلق، خفیه لک، استبداد، و بر بری حقتده بوزوق فکرلر و دائم فرصت کوزاتوب طورمق اصولارینه مبنی اولدیغین ییلدیکندن بو اشلردن اوزی ده سلامت قالمادی. شونك ایچون اوزی ده جاسوسلر طوتار و آنلر نك سوزلرینه قولاق سالور و تورهلرینه سوء ظنلر قیلور اولدی. بوندی اشلر ایله مبتلا اولغان حکمدارلر ده اقدام و شجاعت ثبات و متانت اولیه چغی معلوم. حقیقت خالده یعقوب بیک اوشبو وهملرینك قربانی اولوب اوزی ده تلف اولدی و تورکستان چینی تورکلرینی ده الوغ فلاکت گه توشردی. شویله: چین عسکرى کاشغر مملکتینه کیلدیکلر نده یعقوب بیک، یاگا قورالار ایله قوراللاغش معلم عسکرى ایله قارشو چیقدی ایسه ده «کورلا» شهر نده توقتاب قالدی. یاننده اولان تورهلری حقتده: «اولدرلر یا که چینلورغه طوتوب بیرلر» ديه خیاللانوب نه اوزی آله یورمادی ونده چین عسکرى ایله صوغشوی عسکرینه یاردم یباره آلمادی. اوشبو سببدن حسابسز کوب مسلمانلر، کاشغر تورکلری قشای عسکرى طرفندن قردیلر، اوطون اورنده طورالیلر. الوغ هلاکت گه توشدیلر.

بونلر حقتده قایغراچق یرده یعقوب بیک اوزی ایچون قایغرر، اطرافنده اولغان آدمیلر نندن شبهه ل نوب وهر شبهه ایشم آده نی اولدروب اوزینك صادق تبعه لرینك قورقوغه توشمکلرینه سبب بولدی

دینی و اجتماعی بر مسئله

اسلام دینینی اصلاح قیلمتک معناسی . سید جمال الدین . اسلام دینیی اصلاح ایدلورگه محتاجیدر؟ اسلاملرنک کوندن کون توپان کیتورلی ایچون کلر مسئول؟ اسلام فقہسی وفرانسزلر زاقونیی .

باشقه قوملر علم و هنر جهتدن ضعیف بولغان وقتلرده مسلمانلر خواجہلق قیلوب و کورشیلرندن اوستون طوروب ، اڭ یراق یرلر ده کی خلقلرغه نفوذلر یورتوب کیلدیلر و دنیاده راحت و عزت ایله یاشادیلر . فقط اسلام عالمی بوحالده کوب دوام ایتمادی . بر طرفدن چیتلر آز آرزغه بولسه ده علم و هنر تحصیل ایدرگه کروشوب اوشبو یوللرنده دوام و ثبات اوزرنده یوردیلر و ایکنچی طرفدن مسلمانلر اوزلری رسول الله و سلف صالحلر یوللرندن کوندن کون حیت که میل ایدوب طور دیلر . اوشبو ایکی تورلی حرکت تیجهسی اوله رق مسلمانلر تدریج ایله توپان توشدیلر و بونک خلافتجه ، باشقلر یوقاری کوتارلیدیلر . اگردده اوشبو حاللر طوقالماسه و همیشه شول قاعده اوزرنده دوام قیلسه اسلام دنیاسینک باشینه الوغ انقلابلر حتی که چاره سز فلاکتلر کیلوی ینک یاقیندر .

خسته لک اگردده یاش وقتنده دوا ایدلسه ایه سی کوب وقت شفایابار و اگردده همیشه کیچکدرلسه و اورناشورغه مهلت یرلسه کوچله نور و قام اوایلار . شونک ایچون مسلمانلرنک هیئت اجتماعیه لرندن عبارت گوده که کیلمش خسته لکنی اعتبارغه آلورغه و بر ساعت کیچکدرمی دواسینه کروشورگه تیوشلی . بو کون ، اوشبو اشنک وقتی . اگردده بو طوغروده اعتبار سزلق قیلنسه ، همیشه صالحون قانلیق ایله قایغوسز طورلسه خسته لکنک زورایووی حتی ، الله صاقلاسون . گوده نی قبرگه کورگه مجبور قیلووی ینک یاقین احتمالدر .

سید جمال الدین افغانی حضرتلرندن : « مسلمانلرنی بو کونگی زبونلکلردن و حرمتسزلکلردن ، فکرسزک و تدنیلرندن قورتولدر ایچون چاره بارمی ، بولسه بویندی نرسه ؟ » دیب صورادم . سید حضرتلری : « بو آفات که برگه چاره بار ، بوده دینی حرکتدن عبارت . مسلمانلر توگل ، حتی آوروپولرنک بوروبده اویغانولرینه ، علم و هنر طوغروسنده آله کیتولرینه سبب ، دینی حرکت بولدی . اگردده اوتر چیقوبده دینی حرکت یاصاماغان بولسه ایدی آوروپولر همیشه

ایسکی حاللرنده ، بلکه آندنده بدتر حالده قالغان و همیشه وحشیلکده یاشاگان بولورلر ایدی ، مسلمانلرنی بو کونگی غفلتلرندن ، کوچسز و غیرتسزلکلرندن قورتولدر ایچون دینی حرکتک گنه کوچی یثار . دینی حرکت صوگنده هیچ شبهه یوق ، مسلمانلر اوزلرنک اجتماعی و اقتصادی ، علمی و ادبی حاللرنی اوزلری اصلاح ایدچکلردر . چونکه بوضو تغییرلی اولگیسینه باغلامشدر . دینی حرکتدن مقصودمز ، اسلام دینینی اصلاح قیلمق ایدیکنی سوباهرگه حاجت یوق . بومعلوم بر نرسه در . دینی اصلاحک معناسی ، رسول الله حضرتلری کیتورمه گان بر نرسه نی دین گه آرتدرمق یا که اسلام قاعده لرنی بترمک و نیچوک بولسه ده بر تورلی اوزگرتک دیک توگل ، بلکه رسول الله کیتورمش دین گه ، صوگندن و صوگنی آدملر طرفندن یاشدیرلغان نرسه لرنی سبروب توشورگه ده دینیی عصر سعادتده بولغان روشینه قایتارغه تیوشلی . بونی ایسه چیتون یوللر ایله توگل بلکه وعظ - نصیحت . مطبوعات ایله عموم مسلمانلرغه آکلاتو و اسلام بالارینک . اسلام شاگردلرنک عمرلرنی ده معناسز نرسه لر ایله توگل ، بلکه دین و دنیا ایچون کیرمک بولاجق و استقباللرنده فائده کورله چک شیلرگه صرف قیلو کی اڭ قسقه وینگل یوللر ایله عمل گه قویارغه کیره ک» دیه جواب یردی .

سید حضرتلرنک « دینی حرکت » دیکدن مقصودی (اوز سوزندنده معلوم) اسلام دینینی اولگی صافلیغنه قایتاروب . شول صاف یولنی یاخشی و یومشاق سوزلر ایله « مسلمان » آنامش خلقلرنک هر برهم بره مینه آکلاتمق همده هر زمانده عمل قیلورلر ق روش گه کیتورمک دیمکدر .

بزنگ روحانیلر مز سید حضرتلرنک اوشبو فکرنی آکلیلمی؟ آکلاسه لر بونی قبول قیلاچقلرمی؟ اوشبو معنا ایله بولغان دینی اصلاح « نی کیره کلی براش دیب اقرار ایتچکلر میدر؟

آرالرنده احتمال ، مسئله نی یاخشی ا کلاوچیلر وسید حضرتک فکرنی موافق کورویچیلر بولور ، لکن موندی آدملر ییک آذر ، کوبسینه ایسه اوشبو مسئله نک ینگرنی گنه آکلاتوده مشکلددر . چونکه بزنگ روحانیلر مز هر نرسه گه قارشو طوررغه ، اوزلری قاشنده یات کورلرگان سوزلرگه شبهه ایله قارارغه و آنی سوبله وچی گه یاوز گمان قیلو طوغروسنده آشغورغه عادت ایتکانلر . شونک ایچون بونلر اوزلرنک

زمانه علملرینی اوقوسونلر و کیره کلی هنلرنی اوگره ندرنلر. بز آنلرنک بوندی اشلرینه مانع توگل، بلکه قولمزدن کیلگان قدر یاردمچیلر « (۱) دیرلر و بعضیلر ده: « بزده بولغان کمچیلک یالکڑ اخلاق بزوقلغندن و دین ایله عمل آزانقدن غنه عبارت » دیه سویله رلر.

بونلردن سوکغیلری ایسه اوزلری بلما دیکلری حالد مذکور سوأل غه: درست، اصلاح قیلورغه محتاجدر « دیه جواب بیرمکه لردر. ایشته سزگه بونک بیان:

انسانلر، اصل خلقتلرنده دیندار اولوب حقیقی تعالی گه بنده ایدیکاری ایله اقرار فیلمقده لردر. اوشنداق آدم بالالری الله تعالی گه قلق ایتو و عبادت قیلودن لذت تابالر. اجتماعی عالمگه و تجربه اهلرینه بو حال معلومدر. شونک ایچون بر قوم ایچنده دینسزلیک یاخود اوست گه لازم بولغان عمللر حقتنده قیدسزلیک پیدا بولسه بونک سببن طشقی یقندن ایزلرگه تیوشی.

أوروباده دینسزلیک و دین عمللرنده اعتبارسزلیق شائع بولدی. فکر اهللری و جماعت خدمتی ایله شغله نوحی عالم بونک سببنی تیکشردیلر. ذهن صرف فیلدیلر و اجتهاد ایتدیلر و بواشلا نک نتیجه سی اوله رق آروپاده دینسزلیک شائع بولونک بردن بر سبی. روحانلرنک تعصب لری، غلو و افراط لری. شخصی مقصد لرینی یرینه کیتورر ایچون دینتی قورال ایتوب قوراللانولری. ایمان و کفر ایله اویناویزی بولوب تابولدی. آروپاده دینسزلیک تارالوده گناهی آدملر، یاشلرده قارتلرده توگل. اوقوچیلرده اوقوتوچیلرده توگل بلکه یالکڑ روحانلر ایدیکنده شبهه قالمادی. بیک کوب روحانلر حاضرنده مونی اوزلری ده آکلادیلر و خطاقلرینی اقرار قیلدیلر. اگرده مسلمانلرده، شریعت ایله عمل قیلماق آزیغان، اخلاق بوزلغان بولسه بونک سببلرینی تیکشورگه کیره ک، موندی عمومی نرسه لر بر عمومی سببن پیدا بولدیغی معلوم. هر نرسه نک بر سبی بولور.

بز نک اوز فکر مزگه کوره عموم اهل اسلامده اخلاق بوزو-قلهی یا که دینسزلیک شائع بولونک انک کوچلی سبی «دین» اسمی ایله اوگره تلگان عرف و عادت لرنی یرینه کیتوره کیتوره مسلمانلرنک آریدق لری هم ده اوشبو «دین» اسمندن تلقین قیلغان نرسه لر ایله معیشت و دنیا حیاتی بر گه جیمقدن عاجز قالدق لیدر. آدملر، ینگل نرسه لرنی و عمر سوررگه، اجتماعی و عمرانی حاللرگه منافی بولماغان عادت لرنی قیلوب طورودن آریماسه لرده، تحمل قیلور درجه سنندن آرتقان و معیشت ایله بر گه جیمق مشکل بولغان نرسه لرنی بر مدت اجرا قیلوب انک آخردن بتولنه ی تاشلارغه مجبور بولالر. عمل (۱) بو سوز مصرده غی دین عالم لرنه کوره یازلمشدر.

آکلاماغان سوزلرینی گنه توگل حتی و جدانلری ایله ثابت بولغان سوزلرنک خلافتی ده هیچ تاریخی سویلر، مطبوعات ایله ده تشهیر قیلالر. بواش میدانده در.

اگرده دین آدم لری دینی اصلاح قیلماق یولینه کرسه لر والله رضالغینی امید قیلوب عمل ایدرگه باشلاسه لر بونک سیندن اسلام دینینی ده، اوزلرنک اعتبارلرینی ده صاقلارغه موفق اولاجق لرنده شبهه یوق. بو یولده خدمت قیلوچیلرنک اسم لری تاریخلرده قالور و کیه چکلر طرفندن رحمت ایله یاد اولنور، بونلر حقیقی معناسی ایله دین گه خدمت کورسه توچی جهل سنندن صاناولر لر. اگرده دین آدم لری، دینی اصلاحنک لازم اش ایدیکن آکلاماسه لر یا که آکلاب ده اوزلرنک عناد لرندن و بر برینه قارشولقلر نندن یاخود بولدق سز و هم تزلکن لرنندن. یالقا اولوب تیک یاتسه لر، بو کونگی عمران و بو کونگی مدنیت هم ده علم و عرفان بوندی فهمسز یا که یالقا و اشلیکسز دین علم لرنک کینلرینه قاراب طورماز اوز اشینی اوزی اشهر.

اسلام دینینی اصلاح ایتمک (بدعتلردن صافلامق) حقتنده حرکتسز و هیچ قایغوسز طوروچی روحانلر، اوزلرنک یالقا اولوب یاتولری ایله دنیانک حرکت لرنی. انظلاب لرنی توقتاتق خیالنه کرماسونلر و بونک اوستینه ده: «شولای تیک طورساق ده بز همیشه دین عالمی بولوب حرمت ایله یاشارمز ئلی» دیب ظن قیلماسونلر. بو هیچ بولاجق اش توگل. بوندی گمانلرنک وقتلری ایندی کوبدن اوتدی، کیرو قایتو احتمالی ده یوق. زمان، تیمر یول لوقوم ایتقلر نندن ده قزو بولغان یاکی نظامده غی یوروونی باشلادی، اوشبو یورو کوندن کون قزولانور. کوب مدتلر اوتاز یاشین یورووندن ده اوزار. چابوب باروچی آربا تکره مچینه تایاق طفوب طوقتاتق ممکن بولماسه آندی موندی فرض و خیاللر ایله گنه زمان یوروونی توقتاتق ده ممکن بولماز. ایندی، موندی نرسه لرنی کوکل گه کیتورر گه ده یارامی. شونک ایچون دین علم لرنک تیک یاتولرنک نتیجه سی مسلمانلرنک مدنیت عالمندن بوسلوب چیت که چیقولر نندن عبارت بولور. اش گه یاراماغان قورال لر «اشنی بوزا» دیب ماشینه دن اوب تاشلانلر؛ خدمت ایته الماغان ضعیفلرنی. سقطلرنی فابریقه لرده چواتوب یورتا زلر. شونک کبی بو کونگی «مدنیت» ده، اش گه یاراماغان ملت لرنی هوا طغزلاتوب، ایکمک بهالاندروب طوقاز، دینده آسراماز و یاشاغاز، بلکه باشقه ملت لردن یوتدرر.

* * *

اسلام دینی اصلاح قیلنورغه محتاجیدر؟ بیک کوب روحانلر بو سوأل غه نفی ایله جواب بیرلر، حتی بعض برلری: «اسلام دیننک بوزولدیغی یوق تا که توزاتورگه حاجت کورلور ایدی. اگرده مقصود، مسلمانلرنک ترقیلری بولسه بو کوندن باشلاب

قیلورغه ممکن کورمه گان دیندن خلقلر نك رغبتاری سونووی. اخلاصلری قایتووی طبعی بر اش ایدیکنده نزع قیلوچی بولمازغه تیوشلی. لکن بنو بشر نك دنیاوی و اخروی سعادتینی تامین ایدر، ادبی، اخلاقی و اجتماعی حاللرینی اصلاح قیلور ایچون الله حضرتدن یبارلمش بر «دین». دینده عمر سوررگه ممکن بولماز مرتبهده آور و عمل قیلوب ییزه رلك درجهده کوب و اوگهایسز نرسه لردن عبارت بولورمی؟ مسئله نك اهمیتی یری و فکری نك یوناله چك اورنی اوشبو نقطه در.

بزنك تیکشورومزگه کوره رسول الله کیتورمش «دین»، شول قدر عالی و عالیگی نسبتده ینگل، خوش ولذتلی بر نرسه در. بونك ایله هر مملکتده و هر زمانده هر قوم و هر بر فرد عمل قیله آور، بوندن هیچ کم بالقماز و اوزینك معیشتینه قارشو کیلورلك بر نرسه تاجاز. بونك چیتون یرلری و عمر سورمك نظامینه خلاف کیله چك اورنلری بولسه آنر، خلقلر طرفندن «دین» اسمنده توزولمش نرسه لردر.

رسول الله زمانده خاتونلر جمعه و جماعت نمازلرینه یوررلر و ایرلر ایله برلکده و عظملر ایشدرلر، اسلام عمللرینی تطبیقاتی ایله اوگره نورلر، اوز بالالارینی ده مسجدرده حاصل ایتمک علملری روحنده تربیه قیلورلر ایدی. اسلام نك شهرتینی دنیاغه تاراتوچیلر ایشته شوشندی خاتونلر نك قوچاقلرنده اوسکان بالالردر. رسول اکرم حضرتلری اوشبو اشنی اوگره تدی و اسلام عادتی قیلوب

قالدردی. اوزندن صرک بعض بر بهانهلر تابوب، خاتونلرینی فضیلتدن محروم قیلورغه یول قالماسون ایچون بولسه کیرهك: «الله تعالی نك امه لرینی (خاتونلرینی) مسجدردن منع ایدوچی بولماکز!» دیه عمومی صورتده بر فرمان بیروب وفات ایتدی. لکن اوزندن صوک کرب اوتادی. «زمان بوزولدی، خاتونلر نك مسجدرگه یورولرنده فتنه خوقی بار» دیه بهانه تابیلر و خاتونلرینی مسجدرگه یورودن منع ایتدیلر. بو کشیلر، یتلری درست و اجتهادلری کامل بولدیغندن بو عمللرنده معذور بلکه ثوابیلردر، لکن بر ایکی الوغ آدم نك شرعی دلیل گه مبنی توگل، بلکه اوز فکریلرینه کوره سویله مش سوزلری رسول الله فرمانینك خلافتیه دلیل ایدیمی؟ رسول الله سوزینی چیتکه قویوبده معصوم توگل آدملر نك سوزلرینی آله الوچیلر معذور بولماسلر کیرهك. بونلر بو طوغروده جوابغه چاقرلورلر.

خاتونلر نك مسجدردن منع ایدلورلری دین و اخلاق علمندن محرومک گه و بونك سیندن اسلام عالمه لرینك بوزولمقارینه و مجوسلک روحلرنده تربیه قیلورلرینه باعث بولدی. عموم اهل اسلام ایچون بو اشنك یندی ضررلی نتیجهلر بیردیکنی الله تعالی اوزی گنه بلور. خلقلر طرفندن توزولمش اوشبو حکم گه کوره رسول اکرم: «لا تمنعوا اماء الله مساجد الله...» دیه فرمان ویرگان وقتنده

گویا زمان بوزولاچغن بلمه گان و وفات کونینه قدر مذکور فرمانن کیله چك زمان ایچون موافق توگل ایدیکنی آکلماغان بولادر. اگرده بو مطلبنی هر کم گه معلوم بولورلق روشده آجیق سویله مک لازم بولسه: «رسول الله سوزی ایله عمل قیلغان بولسه ق اشمز خراب بولادر ایدی، یاخشی ئلده آنك سوزینی طوعتادق!» دیه تعبیر قیلورغه طوغری کیلور. مسلمان بولغان آدم شوشندی بر سوزنی ایته آورمی؟

حقیقت حالده ایسه زمان بوزولاچغندن خبر بیروچی رسول الله حضرتلری اوزیدر. رسول الله زمان بوزولاچغن، دنیاغه فتنه طولواچغن بلدی و هر وقت مونی سویله دی، شولای بولا طوروب خاتونلرینی جمعه و جماعتلردن منع قیلمازغه یوردی. بو یورق، اشارت فلان توگل بلکه صریح (آجیق) روشده در. اگرده مسلمانلر رسول الله امری ایله عمل ایتمک بولسه نر ایدی، رسول الله کیتورکن دین گه قناعت قیلوبده شونك اوستینه اوزلری دخی «دین» اسمندن بر نرسه توزومی طورسه لر ایدی احتمال گه خاتونلر نك جمعه و جماعت که یورولری اوزی، زمان بوزولمق خسته لگینه ک شفالی بر دوا بولور ایدی.

جمعه و جماعت نمازینی بو یرده مثال ایچون همده: «اسلام دینی بوزولدیخی یوق» دیوچیلر گه بر ماده قیلوب کورساتور ایچون گنه یازدق، یوقسه بوندی نرسه لر یك کوبدر.

«یهود و نصاری خاتونلری عبادت خانهلر گه یوروب عمل ایتنر، یاخشی سوزلر ایشدوب قایتالرده بالالرینی و حمایتلرنده بولغانلرینی شول روحده تربیه قیلار، اما دین منع ایتدیکندن مسلمهلر بو فضیلتدن محروم طورالر» دیوچیلر کوب. بونلرغه: «رسول الله کیتورگان دینده آندی مشکلك یوق، مشکلك ایسه خلقلر طرفندن توزولمش دینده در» دیب جواب بیلور گه تیوشلی.

اسلام دینی الله تعالی حضرتدن، سعادت سببی و اجتماعی حاللرینی توزاتور و ترتیب گه کرتور ایچون یبارلگان ایدی. لکن نه ایچوندر صوکی خلقلر اوشبو «دین» نی رسول الله کیتورگان روشده گنه (صاف حالچه گنه) قبول ایتو طوغروسنده تردده قالدیلر و آنی آزنوب بولسه کیرهك اوز طرفلرندن آرز قوشارغه قوشوچیلرده بر بوندن آرتدررغه کرشدیلر و اوشبو اوز طرفلرندن آرتدرغان نرسه لرینی دین بویاونه بویاب کورسه تدیلر. بربری اوستینه صالغان قاتلی قاتلی یاماولرینی ده عوام خلقغه «دین» قیلوب کورسه تدیلر. ایدی شول یاماولرغه «دین قیم» همده «صراط مستقیم» دیکت ممکنیدر؟ بونك جواینی مذکور اشلر گه رضا بولوب طرورویلر بیرر گه تیوشلی.

رسول الله کیتورگان واملر گه ایرشدرگان صاف «دین» نی،

طورسہلر، اسلام دینی مدنیت گہدہ معیشت گہدہ خلاف توگل ایدیکنی اثبات قیلا تورغان چارہلر گہ کرشماسہلر، مونہ اوشبو ایکی نرسہنک بری بولور: یا مسلمانلر ناک جسمانی وضیالی یاش عالماری، روحانیلر گہ خطاب ایله: «سز، دین عالماری اورنلرینہ اوطورورغہ لائق آدملر توگل ایکنسز، اوز وظیفہ کرگہ موافق اشلر کوساتہ آلمادکر، هنرکر ایسہ۔ اوزلرینی مسلمان صانواچی آدملر نی هر توری بهانہلر تابوب اکمار و تضلیل قیلمقدن و اوشبو عملکر ایله اسلامنک ہیئت اجتماعیه سینی هر کرن کیمروب ویمروب طورمقدن عبارت بولدی، بو دین سز گہ گنہ ویرلمه گان، بلکه بارمزغہ مشرتک، موندہ بز ناک دہ حقمز بار، سز ناک قدر بزده قرآن وحدیث معناسینی بله مز، عرب لغتندن و مجتهدنر ناک اصولنرندن و بوناک اوستینہ دارالعتونلر دہ اوقولا طورغان علملر دندہ اوشمز بار، سز بر حیت گہ کیتوب طورکر ثلی، بز مونی اوزمز تمیش قیلوب قاریق!» دیه روحانیلر نی اورنلرندن توشروب اوزلری اشلر گہ کرشورلر ویا گہ مسلمانلر بتونای یوغالورلر و دینلری دہ کونک گہ کوتارلور. بو ایکی اشنک قایوسی بولاچفن کیسوب آتور گہ قدرتمز یوق، اما ایکیسینک برسی مطلقا بولور. دین عالماری بونی بلوب طورسونلر و فرستی اونکاز ماسونلر. اش اوتدیکندن صوک، اوکنوده حکمت چیقماز.

المغربی . «المؤید»

سُمر:

یارم امید اچنده

یارم یارنی امید برلهن آچی حسرتنک اوطنده یوزم یرتق کیمه برلهن حیانتک محیطنده. آلام یول بو تیران دیکر، اوزاق دیکر دہ کوب یلر خطر، تولقون، کاراچم چایقالا کوچلی ایسوب یلر. یاقن دوستلر خیانت ایله دی ایزدی مینی هر دم منافقلر یاصیلر ابدی آرتدن مینم یردم. آلام «تل بز» لرن سانچوب بتون عمرم آغولانندی گناہسزغہ ایدوب تهمت، یولیمه کیرتہلر صالدی. بو حال طویدردی، بلیمم ثلله آفتقی کونم یتدی! بروک کورکده کده جیر توتقان و نقلانغان امید بتمی. نی چاقلی ایل مینی طویدرسده ایله «بره و» قالدی اوزاتقانده پروب شول قول، یوره کگہ درد، امید صالدی. فقط حاضر مینم بارلق حیاقده آگر باغلی اول ٹولسه مین ٹولہم تحقیق، شولای مین ٹولسم اول قالمی. کریم ابوبکری .

صوگندن توزولگان و صوگندن یابشدرغان یامولردن آوروب آلورلق آدملر بار، لکن تأسفدرکہ آزدر.

خالص بولغان دین، تقلید پردهلری آستده کوملوب و قاپلانوب طوردیغندندرکہ اسلام فقہسی ایله عمل ایتمک کوندن کون آزایا وساعت صایون مشکله شه بارادر. اسلام حکومتلری شمدی شریعت یرینه، فر نکر ناک قانونلرندن آتوب نظام کتابلری توزورگہ مجبور بولدیلر. جزا قانون نظام ناهلری، سودا حکملری، شریعت ایله مناسبتسز بولغان فرانسز و غسه زاقوناری بونچہ حل قیلندر. بو نیچون؟ یوقسه الله تعالی حضرتدن یبارلگان حکملر. غسه و فرانسز زاقونلری قدر بولسده معیشت گہ موافق توگلمی؟

الجواب: رسول الله کیتورگان شریعت، الله تعالی یبارگان دین. خلقلر ناک معیشتلرینہ موافق، دینادہ غی زاقونلر ناک هر برندن دہ یاخشی و مصلحت. شونک ایچون هر طور غروده بونلر ایله عمل قیلمق ممکن. لکن خلقلر بودین گہ و بوشریعت گہ نیچون ندرقتاعت ایتمادیلر و اوزلری ایچون کافی صانامادیلر، بلکه هر بر فرقه برامام غہ ایاردیلر و اوشبو عملنی اوزلرینہ مسلک، مذهب قیلوب آدیلر. سز آنلرغہ بر خصوصده نه قدر آیت وحدیث کیتور اولسه کردہ، اوز اماملرینہ استاد قیلنغان سوز گہ موافق بولمادی ایسہ آگہ قولاق صالمالز. «بز فلان امام مذهبہ ایاردک، شوندن باشقه سوز ایله (الله و رسول الله سوزی بولسده) عمل قیلور حالمز یوق» دیلر. ایکنچی بر امام سوزی ایله دہ عمل قیلورغہ کوغیلر. آخرنده فرانسز زاقونلری ایله حکم قیلورغہ مجبورلک بولاددر. بو حال، بونلر ناک مسلک لری نیک موافق. چونکہ بو روشده معاملہ قیلوده اوزلری قورقغان «تلفیق» دہ یوق، اجتهاد منقرض بولغان بر زمانده «اجتهاد» غہ مرتکب بولمق دہ یوق. آیت وحدیثدن دلیل ایزلمک گناہسینہ توشمک دہ یوق.

«دین قیم» دیب اسمله نگان خالص اسلام دینی هیچ کمنی یالقدرلر قی روشده توگل. فرنک زاقونلرینہ صغورلر ق مرتبه دده توگل. بلکه باشقه ملتلر ناک محبتلرینی اوزینہ جلب قیلورلر و حیت خلقلر التجا ایدرلک درجه دہ ینگل و عالی بر مسلکدن عبارتدر. الله تعالی هم آنک رسولینہ اطاعت ایتمکنی اوزلرینہ شرف دیه بلوچیلر ایچون بندهلر طرفندن توزولگان مذهب لری گہ توگل، بلکه پیغمبر حضرتلری ایرشدرگان دین گہ یابشورغہ و شونی اخص آمال قیلوب طوتارغہ بو یولده هر توری مشقتلرینی حور و مسخره لکلر نی تحمل ایدر گہ تیوشلی. بو وقتده دین دہ توزه لور دینادہ.

سوز اوزایدی، شونک ایچون بو بحثنی بر ایکی جمله ایله گنہ بولسده جیوب آتور گہ لزوم کورله:

دین آدملری اگرده اوشبو یرده سوبله نگان معناسی ایله اسلام دینی اصلح قیلورغہ کرشمی همیشه یول اورتاسنده حیران بولوب

خالده خانم حضورنده

حاضرگی ترکیه نك ايك مشهور و مقبول اديبارندن برسیده خالده خانم جنابايدرد. خالده خانم نك اثرلرن ياكي فكري تركلر بيك سويوب اوقيار. چونكه اول تركچه يازا. تركچه توشونه وقلمی نك اوچندن طامغان قاره لر ملی حیات چيشمه لرندن آلونا و آنك ايك زور خاصیتی ده شونده در.

خالده خانم. حكايله و رومانلر يازا. خالده خانم معلمه لك ايتيه. خالده خانم ترك خاتونلر نك ترقی و تعالیسی حقنده فكرلر يوروتيه و ممكن بولغان قدرین عمل گه قویارغه طريشه. شول سببلی ملتن سويگان تركلر خالده خانم گه بتون فلبلرندن حرمت ايتلر. آني تركلك استقبالی نك يولدزلرندن برسی ديب سانيلر و آنك وجوديله افتخار ايتلر. يالكر تركلر گنه توگل، تركلك نی طانورغه تله گان ياوروباليلرده خالده خانم ايله كوريشوني. آنك فكرلری ايله طانشونى اوزلرينه لازم ديب بللر. استانبول غه كيلوبده ترك خاتونلر نك حیات و معیشت لرندن خبر آورغه تله گان اجنبی محرر و محرره لر البته خالده خانم ايله كورشمی قالميلر.

خالده خانم تركچه ده گي وقوف و كمالاتی اوستنه كمك صورتده انگليزچه، فرانسوزچه تحصيل ايتكان. بو تله رده تله كنج، اوق، يازا، سويلى و انگليزچه مجموعه لرده محرره لك ايتيه. لازم بولغانده فرانسوز غزتلر نده اوز نك فكرلرن يازا، ترك خاتونلری حقنده يازلغان خطا فكرلر نی تصحيح ايتيه. خلاصه: اثرلری، يازولری و فكرلری ايله خالده خانم جن مناسيله اديبه. محرره و متفكره بر خاتوندر. شول سببلی خالده خانم جنابلری ايله كوريشوب بلذات آنك اوزندن فكرلرن ايشتونى كوكلمز بيك تله دی. خصوصاً، روس عالی مکتبلر نده اوقوچى و بونده هلال احمر خسته خانه سنده محرر و حار قاروچى كلتم. رقيه و مریم خانلر نك آنك ايله كوريشوب افكار و معلوماتدن مستفيد بولولری آرزو ايتلدى. شوگا كوره. اوزن زيارت ايتمك ايجون خالده خانم جنابلر ندى اولوك وقتن صوراب مساعده آلدق. لطفاً مساعده بيوردى. تعيين ايتلگان وقتده يانغزده يوسف افندى آقچورين و عارف افندى كريموفده اولدينى خالده يوقاریده مذکور خانلر ايله برابر آنك ايوييه كيتدك.

آنك «قدرغه» جاده سنده. مرمره ديكرينه قاراغان گوزل منظره لی ايوييه باروب كردگمز وقت بزنى غایت خوش قارشى

آلدیلر. يوغاری قاتغه چغوب قوناق بولمه سینه كردگمز وقت قار. شومزده ياوروپاچه كيتگان، جيلك سینه گوزل گنه ايتوب ينك ياولق سالغان ياش بر خانم بار ایدی. يوسف افندی بزنى آگا تقديم ایتدی و آنك خالده خانم ايكانلگن بزگه بلدردی. اوزی ايله كورشمك شرفته نائل اولديغمز ايجون تشكر بيان ايتدك. اولده شمال تركلر نك ضياليلری و خصوصاً عالی مکتبلر ده اوقوچى، هم محرر و حار قارارغه كيلوب حيت كورسه توجى همشيره لری ايله طانشووی ايجون بيك ممنون اولديغن بلدردی.

خالده خانم آچيق يوزلی، آچيق سوزلی، تكلفسز بر ذات ايتكان. شول سببلی آراده سوز بيك تيز باشلاندى. اول بز نك خانلر دن روسيه لی مسلمه لر نك احوالن صورناشورغه باشلادی: مکتبلر ده اوقيلری؛ اوزلرينه مخصوص جمعيتلری بارى؛ قزلر تریه سى نی حالده در؛ آرا لرنده يازو ايله شغل له نوچيلری بارى؛ دیدى.

بورلرغه قارشى مناسب جوابلر بولمگچ خالده خانم: ذاتا روسيه مسلمانلر نك معارف و ترقی يولنده غی ياخشى حرکتلرن ايشتوب مين الوكندنه بيك ممنون ايدم، ايندى آنده غی مسلمه لر نك اوز و روس مکتبلر نده شولای اوقورغه باشلاولری. اوقوغانلر نك اوز خلقكر آراسينه كيدوب خدمت ايتولری. اوفاده و اورنور غده مسلمه لر گه مخصوص جمعيتلر آچلوی مسلمه لر دن شوندى محرره و اديبه لر كر بولونوی اولگى سوينچلر منى دخیده آرتدردی، بر ماتك قزلری سز نك كبی عالی مکتبلر ده اوق باشلاغاج و آنلر نكده يوره كبرنده مليت حسی بولغاچ اول ملت يوغلماس. ياشار. مين بوگا امينمن: دیدى.

مين خالده خانم دن ترك خانلر نك احوال علميه و فكريه لر ن صورادم. آنار نك ضیالی و متفكرين قسمی ماتك حال و استقبالی حقنده نيلر توشونلر، دیدم. بوگا قارشى خالده خانم: حاضر نده ياش ترك خاتون قزلر نك بتون قوتلر يله اوقوغه بولگانلكر ن و هر شیدن اولك قزلر نك تعليم و تریه مسئله سن منتظم بر يولغه قویارغه توش طابقا نلقلرن، شوندى باشقه بر نر سه گده كوريشوب ممكن توگل اعتقاد نده بولونغانلقرن بيان ایتدی. آنك سوزلر ندى آكلاشلديغنه كوره، حریت اعلاتدن صوك ترك خانلری آراسنده ياكي بر حیات باشلانغان، قز مکتبلرن اساسندن اصلاح ايتار گه كرشكانلر، خاتونلر غه مخصوص استانبولده قلوب آچلغان، خاتونلر نك ترقیات فكريه و توسيع معلوماتلرينه خدمت ايجون آنده قونفرانسلر بيريله باشلانغان، نهايت «تعالی» نسوان جمعیتی» اسمنده خاتونلر غه مخصوص بر جمعیت آچقانلر. لکن تركيه باشينه كيلگان داخلى و خارجى بر چوق فلاكتلر سببلی بواشلر نی بيك منتظم روشده ترقی ايتدرر گه ممكن بولماغان و بالفان صوغشى باشلانغاندن بيرلی بو مدنی خدمتلر نك كسوبن مرقنا

طوقتاوب طوردرغه مجبوریت کورلگان .

لکن ، خالدە خانم نىڭ استقبال ايچون اميدلىرى يىك قوتلى در :
«تركلر كىك ياخشى بر ملت . ترك خاتونلىرى كىي ياخشى و صاف
اخلاقى آنالرغه مالک بولغان بر قوم اصلا يوغالاق توگل ، احتمالکه
ترکيه نىڭ سياسى وضعيتى تورلى حاللرگه کرر . موندى حاللر باشقه
مانلر باشنده بولوب اوتىگان ، لکن ترکلک تېماس ، آنىڭ استقبالى
يىك ياقيدىر ، موندە هيچ شېهه ايتارگه يارامى» دى .

خالدە خانم نىڭ بو اميدينه دليلاريدە : عموم ترکلر دە اخلاق
وطبيعت ياخشىلغى ، آلارنىڭ قىلبلرندە حىمت مليه و دىنيه كوبلىگى ،
استعداد و ذكوت جھتتچە باشقه قوملردن اصلا كېرودە بولماولرى ،
ترك خاتونلر نىڭ امثالسىز درجەدە يورت جانلى ، شىقت و مرحتلى
بولوليدىر . موندى صفتلرغه مالک بولغان بر قوم نىڭ ترقى ايتاوى مېكىن
توگل ، بارى سبب وعلەلرى تابىلغانى غنە كوتە ، اول كونلر نىڭ دە اوزاق
توگل لىگىنە علامت شوشى همشېرەلم . دىب بز نىڭ خانلر نى كورسەتە .
سوز ياوروپا خاتونلرى حقتندە آچلدى . خالدە خانم آنلر نىڭ
حقوق و حرىت تەولر ينە تاماميله حق بېرە . هيچ شېهەسز حقوق
و حرىت ساپەسندە گنە ترقى و سعادت كە ايرشو مېكىن ، دى . لکن
انگلترە سوفا رايستەلر نىڭ اوراملرغه چغوب صوغشولر ن ، مينيسترلرگە
ھجوم ايتولر ن ، بومبار قوبوب تياترلر نى كوتارتارگە ماتاشولر ن
اوخشاتب بزمى ؛ بونلر ايندى آرتوغراق و خاتونلر نىڭ شاتە كيلوشى
طورغان اشلر ، دى .

خالدە خانم اوزى نىڭ ياوروپاغە سياحتلرى وقتندە تورلى يرلردە
ضىالى روس خاتونلرى ايله اوچراشوب سويلەشيدىگىنى ، آنلر نىڭ
يىك آچىق فكلرى ، كوب معلوماتلى بولغانلقلر نى و تورلى تللر
باگانلقلر نىڭ ذكر ايتدى .

تل مسئلەس يىكلىگاندە . خالدە خانم نىڭ فكلر نچە جنوب و شمال
تركلر نىڭ تللىرى اساسا بردر . تىك تورلى يرلر دە بولونو و تورلى
تأثيرلرگە تابع بولو سببلىگنە بونلر آراسندە تورلى شيولر حاصل
بولغان . عثمانى تركلر نىڭ تللىرى كىتكەن صاين صافلاشەچق و شمال
تركلر نىڭ دە كىتكەن صاين بايەچق و نازكە شەچك و شول صورتە
بونلر طبعى اولەرق تدرىجاً برلەشەچكلدر .

گنم خانم خالدە خانم دن : «نيچون بو ابونىڭ ترزەلرندە دە
رەشەتكلر بار؟» دىب سورادى . فى الحقيقە خالدە خانم كىك چن
معناسيە ياوروپا تريپەسى آغان و ياوروپاچە توشونە باه طورغان حر
فكلرى بر خانم نىڭ كىنە رەشەتكلى ترزەلر اچندە يابلوب طورووى
خاطرگە آندقدە بو سؤالنىڭ يىك معنالى ايكانلىگى شېهەسز ايدى .
خالدە خانم بوگا قارشى يارم جدى يارم لطيفە اولەرق : «عادندر ،
اقدم ، ياصاقدەر» دىب جواب بېردى .

خالدە خانم نىڭ بو جوابى رسى جھتدن طوغرى ايكانلىگى
موندەغى احوالى بىلگان كشىلرگە معلومدر . تركلر نىڭ خاتونلرغە
نظرلرى ياوروپايلر تىنە وحتى بز نىڭ روسيە مسلمانلرى نقىنە نسبتاً كوب
فرقلى بولغانلقدن ، معتبر بر ادبە نىڭ ترزەلرى رەشەتكلەسز بولونووى ،
ياكە آنىڭ اورامدە ياوروپاچە كىنوب قاچمى يوروى آنلر قاشندە
زور عيب و قباح صانالاقچتدر . حتى تركلر نىڭ ياوروپادە اوقروب
قايتقانلرى آراسندەدە خاتونلر نىڭ قاچمى يورولرى و ايرلر ايله برابر
جيولشلردە بولونولرى حقتندە قارت تركلر ايله بر توسلوك توشنو-
چيلر يىك كوبدر .

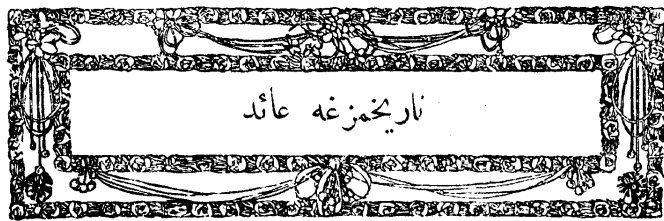
شوشى مجلسدوك دىخيدە بر ترك خانى بار ، اول تركە كىنگان
لكن يىق گنە آچىق اولوب ، بعض سويلەگن سوزلرندن آنىڭ دە
ياوروپا تريپەسى كورگانلىگى و انگليزچە ادبيات و غزەلر مطالعه
ايتكانلىگى آكلاشلا ايدى .

خاتونلر نىڭ قاچولرى مسئلەسى حقتندە سوز چىقماق بو خانم
اوزى نىڭ فكلر ن سويلەب : اسلام خاتونلر نىڭ تېونلەى قاچوب يىتلرندە
يابوب يورولرى تېوش فكلرندە بولماسدە ، آنلر نىڭ اشلەپە كېولر ن
اوخشاتقانلغىن بيان ايتدى و هيچ بولماسە بز شرق خاتونلرى اوزمىزگە
مخصوص بر نوع گوزەل باش كېومى چغارغە تېوش ، دى . ھمدە
بو خانم يىتلرگە اورتولگان پردەلر نىڭ علم و معرفت ياقطىلقلرى
كروگە مانع توگل لىگىنەدە اشارت ايتوب قوبدى .

ترکيدە و باخصوص باى و كبار عائەلر حقتندە بو خانم نىڭ
فكلر نە قارشى اعتراض ايتو احتمالكە حقى بولماس . لکن ، روسيەدە
گى و ياوروپا مملكتلرندەگى نظاملى مکتبلردە اوقوچى مسلمەلر
حقتندە بو قاعدە نىڭ تطبيقى مېكىن توگل لىگى آشكاردر .

سكرە ، سوز حاضرگى سياسى حاللرگە كوچوب . خالدە خانم
«تايىس» غزەت سىنك صوكلى نومېرندە لوقودىنى بعض خبرلر نى و آسكوت
ايله گره نىڭ تركەگە نظرلرى حقتندە اوزى نىڭ بعض فكلر و مطالعه
لر ن بيان ايتدى . سياستى تاميله تعيب ايتوب بارغانلغى آنىڭ بو
مطالەلرندن يىك آچىق آكلاشلا ايدى . بونىڭ اوزر ينە مېن آندن .
عموميتلە باشقه ترك خانلر نىڭ سياسى اشلرگە دائر فكلر يوروتوب
يوروتقەولرى حقتندە صورادم . خالدە خانم كولمىسرب : حتى كېرە
گىندندە آرتوغراق سياست بلەن شغل لەنەلر ، بر نيچەسى برکە
اوچراشيدلر ايسە غزەتە خبرلرى و سياسى اشلر حقتندە سويلەشب
فكلر بيان ايتشەلر ، ديدى .

بايتاق مدت مصاحبە ايتكاتك صوكلدە كوكللر مزدە غايت
گوزەل تأثير حاصل ايتوب خالدە خانم نىڭ حضورندن چىقدق
و حقيقە موندى ادبەلرى و حميتلى خانلرى يتشە باشلاغان ترك قومى نىڭ
باشايفچينە ايجانمىز يىك كوب آرتدى .

۷

بلغارلارنىڭ صوغشلىرى، دولتلىرىنىڭ منقرض بولۇشى، تاتارلار.

بلغار توركارى مدينىلى، هنر و صناعتلى، يوشاق كوڭلى، نزا كىلى ايدىلر. سودا گر خىلقلر و كسب اهللىرى عادتده صوغش سوتازلر، غوغادن قاچارلر، آنلر ايچون زىماتنىڭ طىچ همده چىت مملكتلرنىڭ دوستلىقلىرى مظلۇبدر. اوشبونىڭ ايچون بلغار توركارى سونگو، قىچ اهللىرى توڭل، بلكه بايلىق و آقچە اهللىرى ايدى. شولاي بولسده روسلر اينه كوب مرتبه صوغش ايتدىلر، گاه مغلوب و گاه غالب بولدىلر. لىكن بو صوغش غنىمت مالى المىق، واتوب عىرمك ايچون توڭل، بلكه اوزلىرىنه بولغان هوجوملرگە قارشو طورمىق، ناموس ساقلامىق ياكە سودا ايچون بازارلر آچىق ايچون بولور ايدى. اوشبو حقيقتنى روس مؤرخلىرى آچىق قىلوب سويبه ماسلرده بتونلهي ياشروبده قالدورمازلر.

بلغار توركارى اجتماعى حاللرگە اهميت يروچى، معمورلك سويوچى اولدىلر ندىن اوز مملكتلرنىڭ شىر و قىصبىلر، گوزل بنالر سالدقلىرى كى كورشى مملكتلرده هم الوغ يورتلر صانوب يورمشلردر. «سوزدال» كىنازلىكلرىنه باروب چىركاولر اشلهب يوردىكلرى و آچىق بولغان بر يلدە بتون سوزدال مملكتىنى ايكىمك گە طويدروب طورده. قلىرى روايت قىنور.

* * *

بلغار توركارىنىڭ فلاكت دورلىرى تاتارلر هوجومىدىن سوك باشلانادر. ۱۲۳۶-۶۳۳ تاريخىده باتوخان اوزىنىڭ كوب و كوچلى عسكرى ايله بلغار توركارى اوستىنه يوردى. مشهور سردارلردىن بوردلداي ايله سوبوتاي هم برلكده ايدى. بلغار توركارىنىڭ «سقسىن» شىرندە (۱) طوروچى آدملىرى باتونىڭ كىلواندىن بلغارغە قايتوب خىر بىردىلر ايسهده بلغار توركارى حاضرلتوب يتە المادىلر و شول سىببى تاتارلر طرفدىن مغلوب بولدىلر. تاتارلر، بلغار شىرندە قتل عام قىلدىلر، ياندردىلر كويدردىلرده اوستلىرىنه خراج سالوب اوزلىرىنه تابع بر مملكت حكمنده قىلدىلر. اگرده بر برى ايله صوغشوب طوراچق يردە روسلر ايله بلغارلر اوز آرلرنده اتماق توزوب تاتارلرغە قارشو

(۱) بايق يىلفه سنده مشهور بر شىر ايدى. شمدى صو آستنده قالمشدر. خوالسون. ص ۶۴-۶۵.

خالده خانم نك باصلوب چىققان اثرلىرى وادىاتدهغى مسلكى
حقنדה يازونى باشقه بر مناسب وقتغە قالدروب طورامىز.
استانبول ۱۰ دىكابىر ۱۹۱۲. ف. كرىموف.

توركىستان نىڭ اوگوت هم اوتىچى.

(عينا)

تارىخ بلوچى آدملىرغە معلوم دركه. مىن بورونى زىمانده علم و مدينىت اوچاغى بولغانم اوچون، دىنيانك ايك معمور و مسعود اولكاسى ايدم. آنك اوچون ايدىكە قوينمدهغى (حاضرده بر پارچه خرابه بنالردن عبارت اولان) سمرقند، «سمرقند فردوس مانتد» آتالوردى. چن اوغلانلرمدن اولان، اوبهادر اوچىهانگىر «تىمر» و «چىگىز» نر دورنده كورگانم عمران و بختيارلك قىامته قدر مىنم ايسمدن چىقمايور. آه! نه بولدىكە صوگى بالارم، مىنم اوستمده بر برلىرى ايله صوغشوب، مېنى شول خرابه زار حالتىنه كىتردىلر. شول سىببىن مىنمده اوپارلاق مدينىت، علوم، صناعت، رصدخانم يوغالدى، بتدى. اوناخلف اولادمده برهم برهم غائب اولوب... مېنىده... ايتدىلر. خىر، هر نه بولدى، اوتب كىتدى. اوتگانگە صلوات! شوئىچە زىماندىن بىرلى بالارم حقنדה خدادن انصاف تلهب تورور ايدم. يوق، بختىسزلكمە قارشو بونلر انصاف و اتىباهه كىلمايدىلر. دىياده ايسه اوياق و بويانمە قاراسام، بارچه يورت اولكالىر معمور، مترقى، اولادىده راحت راحت ياشايورلر. كورشىمده اولان بوغدىن بوغىرا- نىتى كوروب برقات دردم زور ايدى، حسرتم كوينايدى. بورنىتى عمران و مسعودىتم ايسمە كىلە باشلادى. ايندى طاقم قالمادى، صبرم توكاندى. شونك اوچون آغوش تىرىتمده اولان تورك اوغلانلرغە بر آرزىصحت يىروب، صوگره بر نرسه اوتىماققە قرار بىردم. اوگوتم: اى سوگلى تورك بالارم! اگرده سزلىر بودىياده كمال بختيارلك ايله ياشايلىك، اصلا منقرض بولمايلىك دىسه كز، دىن و دنيا كزە فائدهلى هر تورلى علم، فنلرنى اوفكر- اورگانكز. مىلىكزنى اونتما كز! بلمش اولكز كه: سزنىڭ دىنكز اسلام دىنى، مانع ترقى و مغاير مدينىت اىماس در. بناءعليه بوتوغىروده هر گر مخالفت و جانجال قىلىش يورما كز!

اوتىچم: اى ارباب قلم، توركىستانلى تورك اولادم! سزلىردن اوتىچم شولكه: بورونى مدينىت و عمرانم، همده بورونى بابالركز توركلر حقنדה اهميت يىروب برمكىل «تورك توركىستان تارىخى» كىتابى تضيف قىلب كىلە چك اولاد و احفادىمە سىورغال (ساوغا) ايتكز!

توركىستان تلىدن يازغوچى: معلم حاجى معين ابن شكرالله.
«كته قورغان»

صاویق صغر قیلوب هر ایکسندن فائده‌لندیلر و اوزون وقتلر حاکم بولوب یاشادیلر، راحتلک کوردیلر ایسه‌ده هر ایک قومنک معیشتلرینی توزه تمک، اقتصادی ومدنی حاللرینی ترقی ایتدیرمک بولنده آرزغده حرکت قیلما دیلر. حقیقت حالده تاتارلر ناک آت اوستنده چابولری و سونگو هم پچاق ایله اویئارغه مهارت لرنندن باشقه هنرلری بولما دیغندن بلغار و روسلرغه آندی خدمت لری قیلورغه اقتدارلری ده یوق ایدی. بلکه آنلر اوزلری علم، هنر و صناعت، عموماً مدنیت طوغر و سنده بلغار تورکلر نندن ده روسلر نندن ده کوب درجه توبان ایدیلر. تحتگاهلری بولغان «سرای» شهرینی، اسیر آلدق لری بلغار تورکلر نندن بنا قیلدریلر و سرای ده طور وچی سوداگر و کسب اهللری بولغان بلغار تورکلرینه مغلوب بولدق لرنندن، آنلر دن تل و دین آدی لری. الحاصل تاتارلر ناک یالکتر سونگولری گنه غالب بولوب شونندن باشقه همه نرسه لری و همه صفتلری ایله مغلوب ایدیلر. روسلر نی بر مرکز گه جیولری ده سیاستلرینک ینگرسز اولدغینی آگلاتور. کوب وقت شهرلر نی محاصره قیلورلر و صوگ چیکلر گه یتکردیکلر نندن صوگ هیچ سببسز تاشلاب قایتوب کینارلر ایدی. خصوصی، عسکر حقتده غنی نظاملری یارارلق بولسه‌ده باشقه اشلرده اداره لری ثباتسز و صرف کیفی هم استبداد اصولینه مبنی ایدی. اوزلری غنیمت مالندن ترکلک ایتوب، طورسه لرده کسبزلک، سودالر کسلو، کروانلر توقتالو سببندن اهالی فقیر و عاجز حالده ایدی.

تاتارلر وقتنده آق سویا کلدن باشقه لرحقوقسز آدملر بولوب خلق ده علم و معرفت یوق ایدی. حکومت باری سونگو قوتی ایله گنه صاقلانوب طوردی. تاتارلر حقیقت حالده بر مسلک طوقمادیلر. اوز فائده لری نه بولغانده اسلام غه باش بوکسه لرده اوز ضررلرینه بولغان نقطه ده «یاسا» ایله عمل قیلورلر ایدی. اسلام ناک قانون اساسی طرفندن بیرلگان مساوات قاعده سینه التئات قیلما دیلر، علم گه بیرلما دیلر، طنچلق، کسب و هنر سوعا دیلر. ایاقلرینی بورازناغه طقمادیلر، تاش اوستینه تاش صلما دیلر و عموماً شهر معیشتی ایله الفت قیله آمادیلر، بلکه هر وقت فته ایچنده اویناب یوررلر و کوب وقت. قویرغان صوده بالی طوتو ایچون فته نی اوزلری چیقارلر ایدی. اوزلرینی و «قارا قوروم» ده غنی مرکز لری غایت زور کورساتوب طوررلر و موندغی یرلی اهالی ناک یوره کلرینی تتره ترلر ایدی. عموماً «باتو» فاجه سینی موندغی یرلی خلقلر نیچه عصرلرغه قدر اونوقمادیلر. تاتارلر دن سیاسی و اجتماعی جهتدن فائده کوروچی بر قوم بولسه هیچ شبهه یوق بو قوم روسلر بولور. بر مرکز گه تابع توگل و بونک اوستینه‌ده بر بری ایله دشمان بولغان روس کننازلکلرینک بر نقطه غه جیولورلرینه سیاسی کوچ حاصل قیلورلرینه تاتارلر سبب بولدی. تاتارلر روس خلقینی اورچیتوب طوردق لرنده، اوزلری

طورغان اولسه لری ایدی، تاتارلر نی قووب یبارگان بولورلر ایدی، لکن بوندی بر فکر کوگلر گه کیلمادیمی یا که کیلسده عمل گه قویارغه ممکن بولما دیمی؟

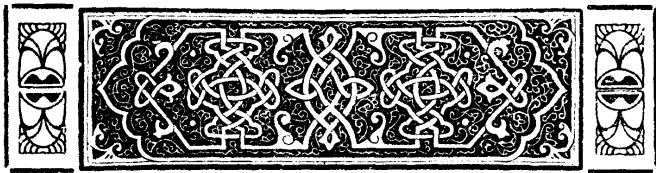
تاتارلر، بلغار تورکلری ایله روسلر نی تمام حالدن یازدر دق لری، بار کچی مال و دولت لری غنیمت قیلوب آلدق لری صوگنده. اوزلری ایچون اوز آرالرنندن کنناز صایلاب طورررغه رخصت ایتدی لری ایسه‌ده. بر اتفاق غه کیلماسونلر، دوستلاشماسونلر ایچون هر توری دسیسه و حیله قیلماقندن غافل طورمادیلر. بر وقت روسلر نی قوتوتوب بلغارلرغه هجوم ایتدرلر و ایکنچی وقت بلغارلر نی قوتوتوب روسلر دن انتقام آلدلر، یوق بهانه لری بار ایتوب اوز عسکرلرینی بر وقت روسلر اوستینه و ایکنچی وقتده بلغار تورکلری اوستینه یباروب قینا تورلر، ایزدرلر ایدی. روس کننازلری قیلندن بلغار کننازلری ده یاصاق توله و کننازلک منصبه چیقار ایچون «اوردا» غه بارلر، خان ایله اطرافنده بولغان آدم لری نه عرض عبودیت قیلوررغه مجبور ایدلورلر ایدی.

تاتارلر ناک اوشبو روشده فته لرنندن بیزار بولدق لرنندن صوگ «بلغار» شهزاده لری اوشبو مرکز و تحتگاه اولان شهر دن چیتکه کیتوب یا گه بر اورن توزدی لری و شونده جیولوب تاتارلر ناک قصولر نندن، استبداد لرنندن بر قدر حال آوررغه موفق بولدی لری. بو یا گه اورنلری «قازان» یلغسه ای اوستینه بنا قیلدق لری «قازان» شهر بدر. قازان شهری بلغار تورکلری طرفندن بنا قیلندی و اوزلرینه پناه بولوب طوردی. حسن اسمنده گی امیرلری، بلغار تختندن عزل قیلندیغندن صوگ «قازان» ده طوردی و شونده وفات ایتدی (۱). (صوگ و قتلر ده تاتارلر کیلوب «قازان» شهرینه ده خواجهلر قیلوررغه باشلادیلر. بلغار کننازلرینی اولدروب، آنلر ناک خلقلرینی چیتلر گه تاراتدی لری).

تاتارلر دشت قپچاق غه حاکم بولوب «سرای» نی مرکز قیلدق لرنندن صوگ «بلغار» غه یوری طورغان خوارزم، کاشغر، چین، ایران و عرب کروانلری توقتلدی، آوروپا ایله سودالر کیسلدی، تاتارلر ناک کیلوب باصولر نندن امینلک قالمادیغندن بلغار تورکلری شهرلر دن جیقوب اورمان آرالرینه، صو بولرینه تارالوب او طوردیلر و شهر معیشتلر نندن آیلوب آرزغه رضا بولوب طورمق یولینه کردیلر. بو حاللر سببندن بلغار تورکلری اجتماعی، اقتصادی، جهتدن تمام توبان توشدی لری، دولت و بایلقدن آیرلیدی لری. اولگی شهر لرنندن اثرده قالمادی.

تاتارلر، بلغار تورکلری ایله روسلر نی هر وقت بر بری ایله صوغشدروب دشمن طوتدی لری و بو سببندن هر ایکسینی اوزلری ایچون (۱) «مستفاد الاخبار ده حکایت ایدلمش قبر ناشی بونک قبرینه قویلمش بولسه کیرهک. (ج ۱ ص. ۳ و ج ۲ ص ۵۰).

نیچه چاقروم یردن اعتبارا تاتار جنسینه منسوب خلقلارنی قالدردمادیلر. شوندن صوگ قریه لرده بولغان بلغار تورکلرینک بر قسمی «قازان» شهرینه حیولوب کسب وسودا قیلورغه کرشیدیلر، قریه لرده زراعت ایله شغله ندیلر، باشقرد یرلرینه، تورکستان و سیریاغه قدر هجرت قیلدیلر. شمدی بلغار تورکلری، اولده حکومت قیلمش یرلرنده، اولگی کسبلری ایله کون کوررلر، موندن صوگ هم اوشبو حاللرنده دوام قیلاچقرد و دنیا طور دیغی مدتده تورک و مسلمان اولوب طور اچقرددر (انشاءالله).

ترکستانلیر.

I

بز تورکستانلیر مغول قومی و تورک اوروغیدن کوبانیش بر یوز «اوماق» دن آرتوق تورکستان غه اورونلاغش تورک اوزبکلریمیز (اوزی بیوکلریمیز). ایکی ئیل چاسنده موندین ایلگاری محترم «شورا» مجله سینک واسطه سی ایله «سارت» سوزی بز تورکستانلیرله کیم طرفدن وقای وقت بریلمش؛ وقایسی سبب گه بریلمش؛ یاقشیلک ساغناندغو؛ یانلیک تیلا گاندغو بریلمش؛ یا ایسه بزلر واقعه «سارت» اولوب دغول تورک قومیتک تورکستانلیرین (اورنلیرین) قایو وقت الغائیز اول تورکستانلیرنی تیل وادیاتلری بزلره (بزلر اگر «سارت» ایسه ک) نه یول ایله قالدو کین بلوچیلر و محترم «شورا» اداره سندن، یازمقلیرین سوراب ایدیم. مینم اوتتویم برینچه «شورا» اداره سندن یازمق غه وعده بر یلیدی و بر نیچه قلم ایگلری یازدیلر. سمرقندلی مرحوم بقا خواجه «سارت» سوزی حقارت (سارنغ ایت) سوزیندن مخفف ایدی کین یازدی. سمرقندی مفتی بهبودف افندی، «سارت» سوزی مجهول ایدی کین یازدیلر. خوقندی محمد جانوف افندی «سارت» سوزین یازوچیلرغه قارشو کیلیب «سارت» سوزین تورکستانلیرغه استعمال ایتوچیلرغه بایقوت ایتاقغه ایندادیلر. غازی آباددن غ.ع. افندی «سارت» سوزی «دوغمه» لرغه بریلگان اسم دیبده یازدی. «سارت» توغریسند مینم دقتمنی جلب ایدن بر مقاله بار ایسه اولده محترم «شورا» ده یازیلمش. «تورکستان سکی ویدموست» غه مستشرق اوستراوموف طرفندن محمد جانوف غه ردیه سی ایدی. مستشرق آستراوموف مذکور مقاله سنده «سارت» سوزین

همیشه صوغش اوستنده و طو تاشدن آت اوستنده چیتلرده یوروب کیموب آزایوب طور لر ایدی. طنچاق سوغادیکلری و مسلک لری ده صوغش قیلحق، یوروب قره قدن عبارت بولد یغندن، صوگ و قتلرده قازان، قریم مملکتلر نده ده راحت طور ا آمادیلر. ورس قولینه توشدیکلر نده، آز بر قسمی تورکستان طرفینه کیتدیلر و شونده تارالوب بتدیلر. مونده قالغانلری خصوصاً توره لری روسلرغه تمث ایتدیلر. نیندی گنه بر روس دوور اینک نسل ونسبی تیکشرسه باباسی یا که ایسی مطلقاً تاتار غه باروب چیقار. شونک ایچون «روسی قازیساک تاتار چیقار» سوزی ضرب مثل حکمینه کر مشدر. نوغایکلر و عموماً کرشینلر «قازان» ده بولغان تاتارلر نک خانلری و ایارچینلری ایدی. دشت قیچاق حکومتینه ایارگان خلقلر نک الوغ قسمندن عبارت اویغور تورکلری، قرغیز باشقرد و قازاقلر، اولده نیچوگ بولسلر بو کونده هم شول حاللر نده سلامت لردر. شونک ایچون باتوخان عسکر نده بولغان تاتارلر نک بالالیرینی کورده سی کیلوچیلر بونلر نی روس دوورانلر، کراسین و نوغایکلر اراسندن ایزله مک لری یاخود «مینوسینسکی» کبی اورنلرغه بارمقلری لازم کیلور. بلغار مملکتی و بلغار تورکلرینک قایسی وقتده روسیه ضبطینه کر دیکلری حقنده آحیق معلومات تابا آمادق. قازان آندیغی صوگ بونلر هم بر لکده روسیه ملکینه قوشلغانلردر. بلغار حکومتی تاسیس قیلندی، کوچی آزمی دیناده یاشادی، تحتگاهلری، خوارزم و یونان، عرب و چین سودا گرلرینک جولانگاهی بولوب عمر سوردی، وعده لی وقتی یتدیکنده منقرض بولدی. بو الوغ قوم و مدنیلی بر خلقنک بعض بر اثرلری بو کوخزگه قدر یادکار اوله رق طورر. لکن حکومت بته ده، بلغارلر سیاسی جهندن منقرض بولسلر ده (روس عالمرندن بر ذات دیدیکنچه) بلغار تورکلری بهادیار، اتوغرافیا و اقتصادی جهندن منقرض بولمادیلر. تاتارلر نک حکومتلری بیروقرا تیه و استبداد اصولینه مینی بولد یغندن حکومت اشلری علم و اقتدار غه کوره توگل. بلکه اق سویاک بولو غه قازاب یورر ایدی. شونک ایچون بلغار تورکلری ایله تاتارلر آراسنده آرتق مناسبت بولمادی. صبری، متانتی و متفکر بولغان بلغار تورکلرینه تاتارلر نک اصول اداره لری، عرف و عادتلری اوخشامادی، تاتارلردن کورگان مادی و معنوی ضرلیرینی اونوقمادیلر، مسقوا عسکری و روسلر کیلیدیکنده حتی تاتارلر غه یاردم بیردیکلری ده مروی توگل. قازان ایچنده تاتارلر نک اوز آرالرنده غی قتلرده بلغار تورکلرینک قوللری یوق ایدی، آنلر بو وقتلرده قریه لرگه تارالوب اوز اشلری و کسبلری ایله شغله نورلر ایدی. روسلر «قازان» شهرینی ضبط ایتدیکلر نده تاتارلر نی اسیر آلدیلر، قالغانلرینی قتل عام قیلدیلر. قازان شهرنده و اطرافنده بر

یاقندہ کی قوملرنی «تورانیلر» دیب آتامشدر . هیچ براوننده «سارت» لرد دیب آتامشدر .

ایکچی ، تورکستان ولایتینی روسیه دولت عظیمهسی تصرف ایٹکاندن ایلگاری : ترکستان ولایتده امو دریا شمالندن باشلاب تا «قرالی» شهریفهچه مستقل حکومت سورمش بر نیچه تورک واوزبک خان وامپرلری بار ایردیلر . اول حکومتلردن «خوقند» خانلیکی روسیه حکومتیغه قوشولوب ، «شهرسبز» و «حصار» حکومتلری بخارا امپرلیگینه قوشولوب یوقالدیلر . اول حکومت اسلامیه تورک اوزبکلردن روسیه دولت عظیمهسینک تحت حمایتده حاضرده ایکی اسلام حکومتی تورک اوزبکلردن اوروغلاخش و اوماقلاخش بخارا امپرلیکی ایله «خیوه» اورکنج خانلغی موجوددر . اوشبو ایکی حکومت صغیره اسلامیه ناک تورک اوزبک اوروغلری طرفندن بنا و تأسیس اولدیغینه شبهه هیچ یوق . نیچونکی اوشبو حکومتلرنی حکومت دایرمنده تیللری پادشاهلیق و خانلیق تاریخلری و اول حکومتدارلر طرفندن بیرلمش «یارلیق» لره هر بری تورکی تیئنده سوزلانیب و تورکی تیئنده یازیلماقدهدر . حاضرده یازیلوب کیلمش «یارلیق» لر وخیوه خانی ذات عالی اسفندیار خاننی ، خانلیق تحتنده منغانده عموم فقرالرغه یازغان مرحمت نامهسی (مینیستی) سوزلاریغه اثبات کاملدر . وینه اوشبو حکومتلر اوزبک ، «تورک» ایکانلیکلری سببلی امپرلر ، و خانلر طرفلریندن بریلیب کیلمش و حاضرده موجود «عمل» لر و «منصب» لر هر برلری تورک تیئنده و معنلری تورکیدر . حاضر بخارا حکومت اسلامیه سنده موجود عمللرنی اسملری : چهره آغاسی - میرزا باشی - جیباچی - قورچی - قر اول بیکی - میر آخور - ایشیک آقا باشی - توقسابی - دادخواه - پروانهچی - اناق - دیوان بیکی - قوش بیکی - آتالیق - (اول وقتلرده «قارت» . «قورت» آتالمش عمللر بار ایکان حاضرده آلا ر یوق) .

یوقازیده یازیلمش اون بش درجه عمللر «چهره آغاسی» روسیه ناک «فیدوییل» قتارینده اولوب درجهسی ایله اون بشنچی عمل . «آتالیق» روسیه ناک «فیلدمارشال» آتالمش درجهسیغه برابر ایرر . اوشبو کوستریلمش اون بش عملدن «دیوان بیگی» ایله «دادخواه» عمللری فارسی اولوب ایران دولتینک عمللری اولسه کیرهک . نیچون کیم فارس ایران حکومتلری اوتکان پله لرغه برنیچه قات بخارا و سمرقند ولایتلرنی اوزلرینه قاراتشلر اوزلریندن اوشبو غیر تورک عمللرنی یادکار قالدیرهملر .

وینه بخارا حکومت دایرمنده موجود منصبلردانی تورک تیئنده ومعنیسی ده تورکیدر . منصبلر : یساول - آغالیق - یورچی - تاگ آتر - یوز باشی - میگ باشی - میر اخوار باشی - خزینتهچی - (شغالو) شقاول - اودیچی . اوشبو اون منصبنی برنجیسی «یساول»

تاریخ ایله اثبات ایدوب بزلر تورکستانلی تورک مغول قومیدن اوماقلاخش واصلندن یراق توشمامنی تورک اوروغلرنی سارت اسمی ایله اسملب قارشو یازیلمش یازولره قارشو یازیب ، پراتست برابرینده پراتست یازمشلر .

«سارت سوزی اوروغ اسمی ، اول اوروغده تورکستانلیلردور دیک . بیوک انصافسزلیک وحقدن کوز یوموب اوز ملتدن اوزگه ملتله توبان قردهمقلیک و تاریخ ملل هم علم السنهغه بیوک خطا و حدسز تقصیردر .

بز تورکستانلیلرنی مغول قومیدن تورک اوزبک اوروغ اوماقیدن ایدیکیمیزغه اوروغیمز ، تیلیمز ، و تاریخیمز ایله برابر ادبیاتیمز بیوک دلیل واثباتدر . بولرینک اوستنده حاضرده بز تورکستانلی اورتامیز بار و دوام ایتوب تورمش عادتله هم بیوک دلیلدر . بز تورکستانلیلرنی مغول قومی تورک اوزبک اوروغلر و اوماقلر ایدیکیمیزغه هیچ شبهه یوق و شبهه اولسه هم کیرهک .

برنجی ، تورکستان ولایتی . حاکیمیز اولان دولت روسیهغه قوشولماسدن ایلگاری اسلامیت دورینده اولسون اسلامیتدن ایلگاری زمانلرده اولسون «توران» دیب آتالمش . ایرانیلر توران زمین دیب . یعنی توران یری دیب تاریخلرده یاد ایتمشلر . اول تاریخلرده صوغوش و محاربهلر هر وقت «ایرانی» لر ایله «تورانی» لراورتاسنده بولوب تورمش . اول زمان پادشاهلریندن «افر اسباب» تورانی «ویککوس» ایرانی ایدیکی معلومدر . اوشال ایسکی پلهلردن تاشول پله لرغهچه «آمو» دریادن شمالنی «توران» و «آمو» دن جنوب یاقین «ایران» دیب آتالمش . اوشبو اسملر شول پله لغهچه ساقلانیب کیلماقده و موندن بویانده ساقلانس کیرهک . اسلامیتنک اولگی عصرلرینده عرب مجاهدلری دین مبین اسلامنی ترقاقق و قرانغولوق ایچنده قالمش ایران و توران خلقلرنی نور اسلام ایله یاروتق اولابلری ایله ، ایران ولایتلریندن اوتوب «توران» ولایتلرینه کیرهملر و اسلامیتنی ترقاققه چالشمشلر . اوشبو پله دن باشلاب «توران» آتلی تورکستان ولایتلریغه بر آز عرب قومندن هم اورونلاشیب قالمشلر کیم ، عرب اوروغلری بخارا و اوزگه هر بر تورکستان ولایتلرینده یاشامقده و عرب قومیدن ایدکلرنی (تیللری ترز کیلاشمش ایسه ده) ساقلاب کیلمشلر . تورکستان ولایتلرینده کی خلقلرنی اوروغلرنی سوراشقانده . کم ایسه ده «من عرب من» سوزی ایشتله . عربلر بزلره دین اسلامنی تارقاتقان پله دن بویان ، بر نیچه فارسی و عربی تاریخلرده «توران» اورینده «ماورالنهر» اسمی ایشتله . فارس ایران تاریخلرینده «ایران» و «توران» آراسنده نیچه قاتلا صوغوش اولوب «توران» ایله «ایران» بر برلری ایله دشمن ایسه لرده «شاه نامه» و اوزگه تاریخلرینده آمو دریاسندن شمال

کورمیش «خانلر» تاریخی صرف تورکی تیلنده ایدیکاری ایله برابر اورتامیزدن تاشلاغیش عددسز تورک سوزلری آنر ایچنده بارلیق جهتندن ده تاریخیزده تورکی اولوب، اوزیمیزی ده تورک، اوزبک لیکمیزغه قارشو تورو یلماسلیکغه بیوک دلیلدر. اوشبو پله لرغه اصل تورک تیل اورتاسنده «عربی» سوزلر اسلامیت تاثیر ایله، و «فارسی» سوزلر سودا تاثیر ایله قاتیش اولمیش ایسه ده بیوک یازوق ایلاس، نیچون کیم اصل تورک سوزلری «تورکی تیل» اوله رق ساقلاغنده در.

ییشنچی، اولدن قالمیش وحاضرغه چه ساقلائیب کیلماقده اولان تورک قاعده و ترتیبی بوینچه ینگکی «خان» و پادشاه تختغه منگانده ایل، اولوس، اوروغ، اوماق، باشلقلری یغیلیب تختغه ینگکی مینا دورگان «خان» نی «آق کیز» اوستنده اوتقوروب ایل اولوس باشلقلری برابر کوتاروب تختغه اوتقورلر. و رسمی اوله رق تختغه منغانده تورک اورغلرین باشلقلری یغیلیب خانغه بیعت بیرلر. اول خانتی خانلیقین جمیع اوروغلر قبول ایدرلر و «خان» هم آلر مصلحتی و تیلایدن چیقوب برایش قیلماس لیکی غه سوز بیرر. اوشبو رسمی تختغه مینوغه «توقسان ایکی» حاضر بولور، یعنی تورک اوروغینک توقسان ایکی اوروغیدن باشلیق کیشلر حاضر بولور. اگر اوشبو توقسان ایکیدن براروغ یانیچه اوروغ تخت مینوغه کیلمغان اولسه اول «خان» نی خان دیاسلر. نیچون کیم بر نیچه اوروغلر آقا بیعت برماسلر آتی اوزلرینه خان دیب تانهای خانلیکین قبول قیلماغانلر. اوشبو عادت و ترتیب سببلی بخاراغنه امیر بولغان کیشی بخارا تختیغه منغاندن سوک، رسمی تخت مینونی سمرقند شهریغه قیلور ایدیلر. بر نیچه آی ایلگاری اوروغلر «توقسان ایکی» غه خبر بیرر ایدیلر که خان کوتارمق اوچون سمرقندغه یغیلسونلر. اوروغلر باشلری دیوتات صفتی ایله سمرقندغه یغیلور ایدیلر. اهر سمرقندغه تفریق قورغان ایچنده تورمیش «کوک تاش» اسملی تاشدن یاسلمش تختغه منوب آنده توقسان ایکیدن بیعت آور ایدی. و اول کوک تاش تختی اوک طرفنده بر چوقورلیک بازکه آنده توقسان ایکی دانه بخارا ضربی ایله ضرب لایمیش «طلا» قویلوب. هر بر اوروغ باشلیق غه بیعتدن شونک بر دانه طلادن بیرلور ایدی. طلا تمام اولغاچ توقسان ایکی اوروغنی بیعتی تمام اولغان سانالور ایدی. (اوشبو کوک تاش تختی و طلا سالادورغان اورنن کسیرال کوراپتکین عسکر به وزیرلیک وقتنده سمرقندغه کیلدیکی پله غه من بخارا دولتی طرفندن کوراپتکین آنده کوندریلمش آستانه قل قوشیک آلدینده ترجمان ایدیکیم سببلی کورگان ایدیم). تورکستانده ایسکی وقتلردن شول پله غه چه توقسان ایکی اوروغ مشهور بولوب و اوشبو توقسان ایکی تورک اوروغی اورنیدر. اول وقتلرده سوزین تکلا توجیلر «مین سوزینی

یعنی «یساو» (فرانت روسچه) «ول» توزاتوچی معنیسنده اولوب، اونوچی منصب. «اودیچی» اوده غوجی معنیسنده در. اوده ماق هر کیمنک اوز ایشی و اورونی نک کورگازماق یعنی «اودیچی»، «امیر» یا که «خان» دن اوزگه هر بر کشیدن حتی «توره» یعنی خان اوغلی و لیعهد ایسه ده آندن منصب جهتنده اوستون ساناله. «ایشیک آلدینده» یعنی پادشاه بارکاهی آلدینده هر بر سوزین کیم ایسه ده تکلر آنک سوزینه قارشو کیلوجی اولماس. «آتلیق یساو» «امیر» آرقاسندن یورگنده ده. قیو کیشی قیو عملی کیشی ایسه آتی «یساو» دن بر آدیم اوتسه ده، اودیچی آگا «چولوغه قاره» دیب خبر بیرر. اگر بر نیچی و ایکنجی خبر برکاتنده اول کیشی آتینی کین تارغاسه. اودیچی شول کیشی آتین ما کلاغیغه آتون تاباق ییلان اوروب خبردار ایته (ترتیب بوزوچی کیم اولسه اولسون اودیچی طرفندن غو قیلناس). اوچنچی، تورکستان اهالی اسلامیه سی تماما تورک اوزبک اوروغلریندن ایدکرینده دلیل و اثبات. تورک چغتای شیوه سنده تیلیمزدر. بز تورکستان تورک. اوزبکر تماماً تورک تیلی ایله سوزلا شماقده نیز، تیلیمز وادیاتیمیز تورکیدر. بخارا، سمرقند و خجند اوشبو اوچ شهر ایچنده بر آز شهریلر. سندوریلیمش و اوزگاریلمیش فارسی تیلی ایله «نراکت» ییلیب سوزلا شماقده ایسه لرده هیج برلری ترک تیلی ییلیمیکانلری یوق. اوچ تورک عصر اولرینده بخارا امیر لریندن «عبدالله خان» و «شاهمادی» لر خراسان ولایتین تصرف ایتکانه، آق ادیلیک، ایتوب خراسان ولایتی «مرو» شهرن و اطرافندن اون ملک لاب اولی ایر خاتون و بالالری ایله کیترمش، آنر حاضرده «موری» یا «ایرانی» اسملری ایله اسملائیب بز تورکستانی تورکر ایله بر درجه یاشامقده درلر. یوقاریده یازدیکیم اوچ شهر خلقاری شوشی «آق ادیلیک» اولوب کیلمش ایرانی مسلمانلردن فارسی تیلین اورگایب تورکی تیللری اوستنده بر تیل ده قوشمشلر. مونک اوستنده باقشی عبارت و معنیلی ایران شاعرلرین شعرلری ده اوشبو فارسی تیلین تورکستانغه بر آز خلق اورتاسنده اورنلا شماقیغه سبب اولمش. اگر بر کیشی چولده پاده «کتو» آرقاسندن یورمیش، شهر کوردمامیش و اوقویازو یلمامیش بر کتوچی «پاده چی» غه فارسی تیل ایله یا اوزگه بر تیل ایله سوزلا شسه اول پاده چی ایتورکه. «من تورکی تیلین ییله من اوزگه تیلنی ییلمایمن» دیب صرف تورکی تیل ایله سوزلا یور.

تورتونچی، ادبیات و تاریخیزده صرف تورکی ایدویکیغه «میرعلی شیرنویلی» اثرلری، «فضولی»، «صیقلی» و اوزگه تورک ادیبلرین تورک تیلنده یازمیش اثرلری اثباتدر. تاریخیز بر نیچه صنف ایسه ده «چغتای» تاریخی «شیبانی خان» تاریخی و حاضر قولیمده تورمیش چنگیزخان تاریخی ایله بر اوزبک بیکاری قولینه

اوروغلردن برین آیتیب اوزینک اول اوروغدن ایذبکین اثبات ایتور. هیچ بر تورک اوروغلر «سارت» مین دیمس وسارت اوروغی بارلغین حاضرده بر کیمسهده بیلماس .

ایندی تورکستانغه «بر یوزدن آرتق اوروغ» تورک مغول اوروغلریندن استقامت قیلیب تاریخ ، ادبیات، تیل، عادتلری تورک اولدوغی حالده آرغه «سارت» اسمین زورلاب تافاق تاریخ آلدینده بیوک خطا. وحقسنزلیک اولمای نه اولسون :

قولیمغه بار تاریخلرغه قاراغانده تورکستانده بخارا طرفلرینده تور تونچی و بشنچی عصر عجزیده «سارت» اسمی بر قوم بارلغین تاریخ یازیب و جینگز خان یوروشنده اول سارتلرنی قیریلیب و تورکلر آراسنده بولونوب هر بر تورک اوروغلری اورتاسنده بیش اون نفر آردن قوشولوب قومیتلرین یوقایتیب اوزلریده یوقالمیشلر. البته بر کیچیک قوم مغلوب بر بیوک و غالب قوم و اوروغ آراسنده محو ویوق اولمچی طبعیدر. انشالله فرصت اولسه اوشبو تاریخی واقعه خصوصنده هم یازارمن .

باقی احترام ایله : بهرام بیک دولت شایوف ترجمان .

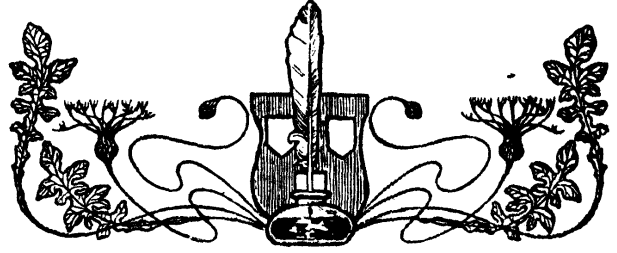
شعر:

کوکلیمه

آه یاوز ! غفلت یقوکلغه یوقلاب ایسرگن کوکل !
حسبیتسزلیق ، غافلک ایلهب ایسرگن کوکل !
طور. اویان ! غفلت یقوکلدن طاشلا آتوب یورغان .
بل ! ترقی حسلرینک نور و آلتون بولغان .
ایندی آطما کیت ! کوبه یتمه اول نادانلق چوبلرن .
چوق تأسف ! بلمه دک ملت علمن چوبله دک .
سین حاضر پاکلان ، ادبلن انصافکله قایت کوکل !
حق ! اوزلت چوبلگندن ؛ ایسی ساچکه گه کومل !
تیز یونهل . قاراب یا کلتی یوللرینه باص آباق .
اول ناچار ایسی قارالغان مسلگکنی اوتقه یق !
شونده اول یانسون . یوغالسون شمعی شاققائه آگار !
آل معارف یولدزن تاق ؛ بول منور . سین یاگار !
سین ایشت ، موکلای ، حقیقت ملی موکلار زارینه .
هم ایهر ، ملت بولنده جان قیغان دوستلریگا .
بول شهید ئول سینده شول یولده توگلسون قانلرک ؛
نورلی ایدگی یاقتی کونچون . قربان اولسون جانلرک .
کاشف التورماشی . (یوزکهی تکرمنه) .

توقسان ایکی غه معقول قیلغان» دیر ایردیلهر . حاضرده توقسان ایکی اوروغدن بر نیچه اوماق پیدا بولوب بر یوزدن آشقانلر . اوروغلر اوشبودرلر :

(۱) اویغور - (۲) اوچ اوروق (اوچ اوق) - (۳) اوتارچی -
(۴) آلچین - (۵) اونکوت - (۶) ایچکی (ایکی چی) - (۷) آچه مایی -
(۸) آغاجیو - (۹) ایلجیکین - (۱۰) ایکراس - (۱۱) اویقونوت - (۱۲) اوتچیکین
(۱۳) ارلات - (۱۴) آیموق - (۱۵) اویرات - (۱۶) ایرانچی -
(۱۷) آستای - (۱۸) اویشون (اویسون) - (۱۹) اداق - (۲۰) آرغون -
(۲۱) آس - (۲۲) برقوت - (۲۳) بوزوق - (۲۴) بهرین - (۲۵) برلاس -
(۲۶) بورتیه قوجین - (۲۷) بورتیه اوجین - (۲۸) بوروچین - (۲۹) بایری -
(۳۰) بیگلر (بیوکار) - (۳۱) بیلکوت - (۳۲) بوکونوت - (۳۳) باج
قیر (باشکیر) - (۳۴) تاتار - (۳۵) تمه - (۳۶) تقارچار (۳۷) توقسان (۳۸) تو -
سبودا - (۳۹) تیرس - (۴۰) تورکمان (تورک من) (تورکمن اوروغلری :
ایرساری - بکادل - خطب - یات - توغه چی - قزیل آباغی - مقری -
چکیر - سلیمان - اوق - یوموت - تکه - له - قریش - کیگ چر - یرلی
خدیر ایلی - ارابه چی و اوزکهلر) - (۴۱) جلایر - (۴۲) بالغالی - (۴۳)
قیچی جلایر - (۴۴) چغتای - (۴۵) چقماق - (۴۶) چوراق - (۴۷)
چیمبای - (۴۸) چیوت - (۴۹) تانچیوت - (۵۰) سالیوت - (۵۱) چو -
بورغار - (۵۲) چورنکون - (۵۳) چوچایی - (۵۴) خطای - (۵۵) خازار
(خزار) - (۵۶) دورمان - (۵۷) درلیکین - (۵۸) سرای - (۵۹) سیمیز -
(۶۰) سولدوس - (۶۱) شونقات - (۶۲) قنکرات - (۶۳) قلماق - (۶۴)
(۶۵) قبحاق - (۶۶) قنقان - (۶۷) قیات - (۶۸) قارلوق - (۶۹) قزان
(بلغار) - (۷۰) قرغیز - (۷۱) قزاق - (۷۲) قره قلیاق - (۷۳) قورلاس -
(۷۴) قرانوت - (۷۵) قوشچی - (۷۶) قرق - (۷۷) قونکوت - (۷۸)
قویون - (۷۹) قوجین - (۸۰) قوا - (۸۱) کناگار - (۸۲) کیر آیت -
(۸۳) کیگ - (۸۴) کیسایر - (۸۵) کنبوت - (۸۶) کورلاوت - (۸۷)
کیسادل - (۸۸) لقای - (۸۹) منفت (آق منفت قره منفت) - (۹۰)
مرکیت - (۹۱) میرگان - (۹۲) مسیت - (۹۳) منجر (مجار) - (۹۴) مرقه -
(۹۵) مرداد - (۹۶) مغول - (۹۷) منغلی - (۹۸) میده - (۹۹) مینک -
(۱۰۰) نایان - (۱۰۱) نکوز - (۱۰۲) نیردان - (۱۰۳) نویان - (۱۰۴)
وسیت - (۱۰۵) وارتنکان - (۱۰۶) یوز - (۱۰۷) یورکین - (۱۰۸) یابو -
(۱۰۹) باورداق - (۱۱۰) صدر - (۱۱۱) ایسی بای . تورکستانده یرلی
تورک اوروغلری اوشبو اوروغلردن مرکب مغول تورک قوملردرلر .
اوشبو زماندن اوتوز قرق یل ایلگاری تورک اوروغلری هر
بری قیز برگانده وقیز آغانده اوروغ سوراب و اوزلرینه بقین
بولغان اوروغغه قیز یریب یراق . اوروغلرغه قیز یرماس ایدیلهر .
شول سبیلی تورکستانده تورغوچی هر بر تورک اوروغلرین تیکشر
گنده یعنی هر کیمدن اوروغین سوراشقانده یوقاریده یازلمش

ترک کر آراسندہ

استانبولہ ہلال احمر خستہ خانہ سندہ مجروحہ قاراو خدمتندہ
بولغان محترمہ کلثم خانم طرفدن ترک کر حقندہ یازلمش توباندہ گی
مکتوبی مع الممنونیه عینا درج ایدہ مز۔

ایک قولاق بر آوز ویرلمش؛ نی ئوچون، دیگانگہ قارشو۔
ایک ایشتوب برسویلمک ئوچون دیرلر۔ بوهر وقت مقبول توگل
ایش . ایک کوروب، ایک ایشتوب برسویلمک ئوچون دیبولسه
تاغیدہ یاقشیراق بولور ایدی .

بن ترکیگہ کیلمه سدن اول . ترکرنی بر آز بله م دیب اویلاوچی
خانم وافندیلر دن۔ ترکر یرتقیج ترکر حیوان کی (عفو اوتهم بولالرنی
یازووم ئوچون) سوزلر ایشته ویک جانم آچی، ترکر ایله هیچ
کورشکانم بولماسده آدرغہ قارشى سویله نگان شول ناچار سوزلرگہ
هیچ اشانمیچه هر وقت غوغا ایتہ در ایدم . حاضر ترکیه دیم . آلمده
آرتده تیره جانده چرناب آغان ترکر . بولارنک آراسندہ دو قوتولار،
چیانویقلار ، آفیسرلر . استودیئتلار ، کاتبلر ، اجزاجلر بار . یوق،
اول سوزلر یوغاری صنف حقینده سویله غه گان در دیرسز . کوتکڑ
مین ئلده بترمامم . خیر . یوغاری صنف غه توگل . بولار آراسندہ
تاغن - اول خلق - عسکرلر آسچی ، تگوچی ، یورت خدمتچیسى ،
قپوچی ، اوطون کومر طاشوچی حتی نجس توگوچیلرگہ قدر بار .

مینم موندہ کیلوپمگہ بر آیدن آرتق بولدی . شونیده ئه یتوب
کیتیم ترکیه ده قاتونقیز قاجوب یوریکانگه «تستر - بار قوتی ایله حکم
سورکانگه ترک ایرلرینه بزنگ بولای آچیق خستہ لر قاراب یوروومز
یک سیر اش بولورغہ کیرهک . شولایده نی مین ، نی باشقه ارقداشلرم
هیچ یرسندن ناچار سوز هم یسز معاملہ کورمادک . همه سی بر نرسه
اوتسهک یرینه کیتوررگه طیار طورالار . رحمت ئه بتساک . « هیچ
شی دگل اقدم» یا که «استغفرالله اقدم» دیب نزاکت برله جواب
یرلر . بولارده مین حیوانلق کورمادم هم امید ایتهم هیچ کورمیه حکم .
بلکه دیرسز - بو بر نیچه کشی حقندہ غه سویله غای بلکه عموم
حقندہ سویله نندی . البته ، مین بوتون ترکرنی کورمادم همه سی برله
اشم توشمہ دی . بزم خستہ خانہ ده همه سین جیساق ۳۰۰ گہ یقین کشی
بولور . اوچه بو ییک آز توگدر . بولابلور باشقه لار آراسندہ

ناچارلاریده . بو ییک ییلگولی اش . ناچار اخلاقسز آدملر بر ترکیه ده گہ
توکل همه خلقندہ - روسده ، تاتارده ، فرانسز نیمس لردہ وعبر بلردہ
الح باردرد . بو بریات اش توگل . بر نیچه کشیک حیوان بولووی برله
بر ملت خاتی نک حیوان و اخلاقسز اولووی تیش توگدر . بر ایکی
کشی نی کوروبده بوتون ملت حقندہ سوز ئه یتو اوزی برزور گناہ
بولسه کیرهک !

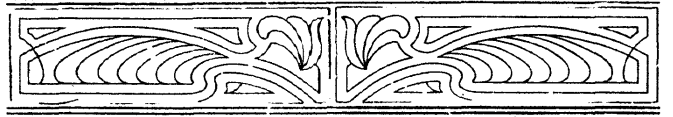
مین اوز بلووینی یازم - ترکر اخلاقی ناموسلی آدملردر . مونی
شاید کوب کشیئر تا کید ایدر . بولار طوریسینده دشمانلق یا که
یا کاشلق برله سویله نگان ناچار سوزلرگہ هیچ قلاق صالنا میچه آچیق
کوز ایله قاراساق هم سوزمنک باشینده دیدکم کبی ایکی ایشتوب گنه
بر سویله میچه ، بلکه ایکی ایشتوب ایکی قاراب آندن صولک غه سویله ساک
تاغن یاقشیراق بولمازمی ؟

یاور وپادن هم روسیہ دن کیلگان قاتون قزغہ فزق طویونورلق یا که
اوگایسز لاندنر لقی ترکر نک بر نیچه عادلتری بار . اما بوده عنو ایتولہ چک
نرسلردر . مثلا ترکر کوب وقتده بولمہ لرگہ کرگانده یا که اوراملر
ده اوچراغانده بر ایر بر قاتون بولسه اول سلامنی ایر کشیگہ یرلر
صوکره قاتونلارہ . وتر کچه سویله کاندہ بوده کوب وقتده کیرهک
ایرگہ کیرهک قاتونغه بولسون «سن» دیب سویله شلر . بولار همه سی
قاتونقیز برله کوب آرا لاشماغانلیقدن کیله دیب اولیم . صوکره آلا
ده قاتونقیزغہ یر قدر اشانجسزلق بار . بو یا گلش آکلانسون .
یعنی قاتونلاری ناچارلارده شوگا کورہ ایرلری اشانچلارین یوغالتقانلار .
یوق . آندن توگل یالغز قاتونلارنی آز کوروب آز بلد کیریندن .
مینم یازدیقم نرسہ لر ترکرنی حیوان درجه سنہ توشورمی آلا
نک یرتقیج ایکانینده کورستمی ، تیسکار نیچه یوغاریده دیدکم کبی ترکر
ناموسلی جسور آملردر . حازرگہ ترک ایرلری طوریسینده بلووم
شولقدرد . قاتونقیز حقندہ هیچ نرسہ یازارغہ قیمیم؛ چونکہ آلارنی یک
آز کوردم . یک آز بلہم . خستہ خانہ ده قاتونقیز بولسده یک آزی
مسلمانلر ، کوبرہ گیدہ ارمن وروم قاتونلاریدر .

ترک قاتونلارینده قدرقدن کیلگانچه اویره نوب کیله چکده
روسیہ لی قرداشلرم ایله ، بلدیکلریمنی اورتاقلاشسام کیرهک . انشالله .
استانبول قدرغہ ہلال احمر خستہ خانہ سی کلثم
۱۹۱۲ سنہ ۱۲ دیکابر

عبرتی سوزلر

آدم بالاسی بتون دنیاغہ سوزینی کچرہ آلور اما مودا طوغرو۔
سندہ ۷۰ یاشلک خاتونینہ سوز کچر مکدن عاجز قالور .
بر اوصال ضرری بعض وقت بتون شهر خلقینہ یتارلک اولور .

کتبخانهلر و قرائتخانهلر گه قاراوز.

روسلر و فرنگلر قاشنده حرمتلی طوتلوب، عام خزینہسی صانالغان کتبخانه و قرائتخانهلر گه بزلیز نیندی کوز ایله قاریز؛ بو سوز گه قارشو: «آنلر نیچوک قاراسه بزلیزده شولای قاریز، شونک ایچون بار کتبخانهلرنی اعتبار ایله صاقلادق و یوق برلرده تأسیس قیلدق و بولدرق!» دیب آیتہ الماسق کیردک. بو خصوصده «قازان ایله» اورنورغ شهرنده گئی مسلمان کتبخانهلری مستتا، اما شوندن باشقه شهرلرمزده عمومی کتبخانهلرمز بارلی بلمی، قریه لر گه سوزده یوق. بزده آچهمی یوق. همتی یوق. یاکه موندی اشلرنی میدانغه چیقارلق یکتلرمی یوق؟

موندی اشلر طوغروسنده حکومت طرفدن بزگه کامل اختیارلق بار، شونی غنیمت بلورگه تیوشلی ایدک. بز، نه کوته مز؛ یوقسه مونک ایچون خصوصی امرلر چیقونی کوتوب طورامزمی؛ یوقسه دومادن بزگه مخصوص ایدوب کتبخانهلر، قرائتخانهلر، دار المعلمین و دارالمعلماتلر یارده چکلرمی؛ یاکه مز یولدننده طوروچی پرهیز و تقوی خلقلر کیلوب بزنگ عمومی کیره کلمزنی برده چکلرمی؛ اگرده شوندی بر کوته ظورغان نرسه مز بولسه ضرر یوق. کوتوب طوریق. اما اشانوب طوررلق بر امیدمز بولماسه، ملی و دینی اشلرمز حقتده قایغوسینی کوررگه، نظام مساعده قیلغان شرطلر اوزرنده بولر حقتده طرشورغه تیوشلی بولسه کیردک.

بر وقتلر «دارالمعلمین» و «دارالمعلمت» دیب سویابه یوردک ده اوزون وقت اوتمادی غام اونوتدق. زاقون کتاینک ۱ نجی توم ۱ نجی دفتر ۴۴ - ۴۵ نجی ماده لرینه کوره دینمزمی طوتارغه بزگه کامل اختیارلقدرد. دین طوتوغه اختیارلق بولسه اول دیننی اوقو و اوقوتوغه اختیارلق ایکانلگی اوز اوزندن معلوم. شونک ایچون دین ارقو و اوقوتو حقتده زاقونلرغه موافق صورتده اجتهاد قیلومز لازم ایدی.

بزنگ بو کون گه قدر کوزگه کورنگان کتابلرمز دینی گنه بولسه لردده، هر بر کتاب عموم فائدهسی ایچون یازلینمی معلوم. شونک ایچون کتابلرمزغه اهمیت بیررگه تیوشلی ایدی.

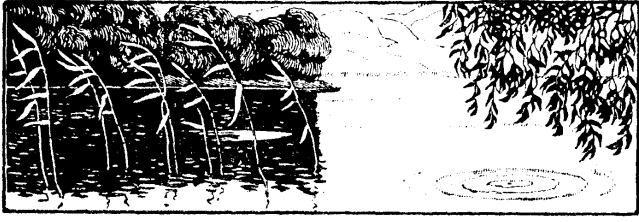
بز، کتابلرمزنگ بار قدرسینی نیندی یرلرگه قوبامز؛ آتا بابالرمز. حضرت و استادلرمزدن قالغان ییک کوب یازمه کتابلرمز قارالوب، تارالوب، ایسکروب بتهلر، آخرنده ده اوتغه یاندرلوب، توفراق آستینه کومولوب ویران بولالر. بو، تأسفی حالدر، فیکرلی

آدملر مونی اعتبار قیلوب قارارغه کیردک ایدی. حیت مملکتلرده نیچه شار یوزمک جلد کتابلری بولغان کتبخانهلر بارلغینی ایشتمز. روسیه ده افراط کوب کتابلری بولغان کتبخانهلر بارلغن غزته لردده اوقیمز. حتی کچکنه گنه شهرلرده ۶-۵ مک جلدلی کتبخانهلر بولادر. اول کتبخانهلرنک کوبسینی عادتی خلقلر تأسیس قیلغانلر و بو کونده ده شولای آچوب طورالر. بز، شونلردن عبرت آلمیمز. شوندی اسلر اشهر گه هوس قیلیمز. علم چیشمهسی صانالغان «بخارا» شهرنده مکمل ایله یازمه و باصمه کتابلر، کولتهلر روشنده اولوب سرایلرده بیکله نوب ویران حالده یتدیقلرینی سویله وچیلر بار. اگرده بو خبر درست بولسه موکا نیندی معنا بیررگه کیرهک؛ ایسکی علملرنک اثرلرینی و علم خزینه لرینی بو روشده ویران قیلوب طوتوغه کوره همه سینی بر یررگه جیوب الوغ بر کتبخانه یاصامق بخارا ایچون مشکل اش بولماز ایدی. ایسکیلری طشلاتلوب، توشکان کاغدلری یازلوب، مکمل فهرستلر ایله تزلوب قویلسه بوندی کتبخانه بخارا مملکتی ایچون ییک زور بر دولت بولور ایدی. بخاراده غنی عالم و مدرسلر، روحلری سوغه گن شاگردلرنک هر بری شوندی بر عمومی و مکمل کتبخانه گه محتاج بولسلر کیرهک. تورک، قرغیز، باشقرد حتی روس، غسه، فرانسز تلرنده بولغان اثرلرینی وهر تورلی لغت کتابلرینی شوندی عمومی کتبخانه گه جیوب صاقلارغه ممکن برلور ایدی. چینلر، بال تیرسینه نیچوک جیولسلر، شاگردلر و علم عاشقلری شوندی کتبخانه لر تیرلرینه جیولورلر، فائده لورلر ایدی. بخاراده شاگرد آزایونک بر سببی ده قارارغه و اوقورغه کتاب یوقلغی بولسه احتمال. غنلندن وقار اتولقدن هیچ کم ایچون فائده یوقدر.

کتبخانه و قرائتخانهلر، دنیا و آخرت ایچون فائدهلی، کیسامی طورغان خیرات چیشمهسی ایکانلغینی اقتدارلی آدملر هر وقت عموم خلق غه آگلایوب طورسلر ایدی. حاضرگی کوندن باشلاب، یازمه کتابلرنک صاقلانوینه همت صرف ایدلسه ایدی. آتا و بابالرمز، اوتکانده گئی حرمتلو علملرمز کوز نورلرینی توگوب، التون کبی قدرلی عمرلرینی صرف قیلوب یازغان اثرلری آنده موند تارالوب، تلف بولوب بتماسون، کویه آزلری بولماسونلر. بلکه عمرلک یاندکار بولوب صاقلانوب طورسونلر ایدی.

حقیقت حالده موندی اشلر طوغروسنده قایغومق علملر وظیفه سیدر، همت ایتسهر، سلفلرمزنگ اثرلرینی کویه دن اشقاو، یوشلکده چرتا و طوغروسنده اجتهاد قیاسلر فضیلتی آنلرغه، خراب قیلدر سلر و بالی هم آنلرغه بولور.

کتبخانه و قرائتخانهلر آچار ایچون روسیه ده مثاللر ییک کوب، هر شهرنگ «دوما» سی حضورنده ییک کوب جلدلردن عبارت

استانبول تاثراتی

استانبول غہ یتوب بوغاز اچینہ کر گاجدہ عادتا پراخودنک بر یاغندن ایکنچی یاغینہ یوگورہ یوگورہ ایکی یاق ساحلی قارارغہ باشلادق. برگنہ یرندہ کورماینچہ قالدراسی کیلمی. ساحل شول قدر گوزہل وشول قدر لطیف درکہ، تعریف دن خارج. ایبدہ شلم کاتم، رقیہ ومریم خانلر استانبول غہ برنجی مرتبہ کیلہر، بوغاز اچن برنجی مرتبہ کورہلر، شول سبیل بوغاز اچی نک لطافتی وساحلر نک گوزہلاکی آلارنک بیگرہ کدہ خوشلرینہ کیتدی.

گوزہللک ولطافت مونک قای یرندہ. قای یری مونک بو قدر کوکلرنی جلب ایته دیب صورادم. بتون پریروداسی گوزہل، آنہ شونک اوستندہ گی بناری. ہیبت سربلری وشولار ایله برگوک طوراً طورغان یرک ابولری، حتی ترزہلرندن چغاروب کییارگہ ٹلگان کرلریدہ گوزہل. بتون یری گوزہل دیہ جواب یردیلر. آلارنک بر جوابلری بیک درست ویک حقلی ایدی. پریروداسی گوزہل واوستندہ گی ہیبت سربلری ہم شولار باتندہ غی یرک ایولریدہ گوزہل.

لکن، بو گوزہللک موندن اون یش یل آلوک مین استانبولنی برنجی مرتبہ و ۱۲ یل آلوک ایکنچی مرتبہ کورگانندہ باز ایدی. بونلر اول وقتدہ شولای ایدی. ایندی مین استانبولنی اوچنچی مرتبہ کورگانندہ ہمدہ بش یلق حریت دورندن صوک کورگانندہ اول یرلر نک طبیعی لطافتلری اوستینہ ٹلہ نی قدر صنعی و عمرانی لطافتلر آرتقانلغن کوررگہ تلی ایدم. لکن، مع التأسف اوزگاریش یوق ایدی. بوغاز اچی نک چچکلری بولغان «بکلرگی»، «طولہ بانچہ سربلری اولگیچوک، سونوک گنہ ضیا نشر یتوب طورالر. یانغان چراغان سربلر نک خرابہ سی اوستندہ کم بلور نی قدر بیغوشلر اویلاغاندر. بعض استینالری یروک، توبہ سی اچیق. ترزہلری یوق. بوندہ اسلام دنیاسی کبی اوزن احیا یتوجیلر نی کوتہ.

استانبولغہ کیلوب توشدک. آلوک مین کررگانندہ گیگہ قاراغاندہ بباتاق اوزگارگان. باب عالی جادہ سی نک ایکی یاغندہ ترترالر بار. اورامغہ توشہلگان طاش تیگر و بوررگہ او گابلی غنہ. اورامنک ایکی یاغندہ فنارلری بار. چقر تا چقر تا آفطوموبیللر اوتوب کیتہ. اوراملر نک

مکمل کتبخانہلر و ہر تورلی مطبوعات، جریدہ و زورنالر آلا طورغان قرائتخانہلر بار. بونلر کتابلرنی چیتلر گدہ اوقورغہ یرہلر، نیندی گنہ کتاب و رسالہ کیرہک بولسہ حاضر تابوب آلدکہ کیتوروب قویار. دفترلر و فہرستلر غایت مکمل. وقف کتابلر غایت اعتبار ایلہ صاقلانلر. اوشنداق زعیستوا آچلغان شہرلردہ زعیستوالر نک کتبخانہ و قرائتخانہلری بولادر.

۱۹۱۱ نجی یلدہ مالٹر زعیستواسی تصرفدہ بولمان کتبخانہ لرگہ تاراتو ایچون بولینقو اسملی آدمدن قالغان خیرات صوماسندن اون مک صوملق کتاب و رسالہلر کیلیدی و ہر قایوسی کتبخانہلرگہ تاراتدیلر. اوشبو کتبخانہ و قرائتخانہلر اوچیتل ہم اوچیتلنیتسہلر قارامقندہ طورالر. قارہ خلق آگلارلق روشدہ یازلغان اثرلر بولدقلری ایچون اول خلقلری بیک فائدہ نندیکلری ایشتولہدر.

محمدکمال مظفروف. مانز.

ہر شیدن بر بندہ

(برقدر فکر و ترجمہ لردن عبارت بر مطالعہ مجموعہ سیدر).

مرتب طرفندن اعتدار:

اویغہ کیلگان فکرلر منی، ضائع اولماسون دیکنہ ہر وقت یازوب طورر ایدم. آرادہ ترجمہ واقبایس یوللو یازلغانلری ہم بار ایدی. یازغان شیلرم بیک کر بایدی ایسہدہ فکرلرم دہ اہمیتسزک، ترجمہ واقبایس لرم دہ عیب وقصور آب آچیق کورنوب طور دینی ایچون مطبوعات عالمینہ چغارلق اہمیتی واعتباری یوق ایدی. شولای بولسہ دہ بودفعہ، شول فکرلرم وشولوق ترجمہ لرم آراسندن برقدر اہمیتی (اوزمچہ) کورلگانلرینی انتخاب ایلہ اوشبو (ہر شیدن بر بندہ نی عون خدای ایلہ یازدم. تمام دہ ایتدم. اسمی مسما سینہ، مسما سینہ دہ اسمی تمام موافق بولوب چیقدی. ایندی، شونی، مانک بیک زور فائدہ کیتر امید ایلہ توگل، بلکہ ارم بولوب یوغالوب کیتوی، اجتہاد نک بوشقہ ضائع بولوی خوفیلہ مطبوعات عالمینہ چغاررغہ و «شورا» عددلر نک ہر برندہ بر رملہ روشنندہ درج قیلدررغہ جسارت ایتہ من. مقصد ایسہ خیردر. فلان وفلانلر کی مطبوعاترغہ ادیانترگہ جنایت قصد ایتہدم. بونی دہ ادبی براتردر دیب دعوی ایتیم. امیدمدرکہ ادیانترگہ جنایت ایتکان اولمازمن. بلکہ بویالگر بر مطالعہ مجموعہ سی اولوب برقدر ترجمہ و محاکمہ لردنگنہ عبارتدر. بر آزغنہ تنزل ایلہ مطالعہ قیلوجیلر اولسہ مینم مطلوب حاصلدر. والسلام.

میان عبدالاول الفغاری.

ادارہ: بو اثر کیلہچک عددلردہ مرتب نشر قیلنور.

قائدروب کیتکان . باب عالی قارشوسنده گی «رسنه» فوتوغرافخانه سیده
بیک گوزمل بناده . باب عالی نئک کورشینسند گنه بر ارمنی نئک «حمیت
مجسمه پاریماخیرسکی» بی ده ضررسزغنه پالکدر .

مونه شولای ایتوب . بایناقغنه اوزگارشلر بار . بر باب عالی
اورامنده غنه توگل . باشقه بیرلرده ده شولایدرد . لکن ظاهرده
کورنگان بو اوزگارشلر نئک اچکی یاقلرینه کروپ طانوشا باشلاسه نئک
طاغزوق کوزلک توشه . طاغزوق : نیندی گنه بر بد دعا توشدی
ایکان بو تورک باشینه ، نیندی گنه بر ناچار طامر بار ایکان بو
مسلمانلرده ؟ دیب سوریه نئک کله .

مینم اوتل نئک ناظری مصطفی افندی آدی بر ترئکدر . اوتل
استانبول یاغنده غی نومیملر نئک ائک بر نچیسندن سانالا . اچنده پیچ
یوق ، آشارغه ریستوران یوق ، چای اچارگه سماوار یوق ، واتا
یوق ، تیلغون یوق . پادیومنی ماشینه یوق . لکن . بونلر نئک یوقلنی
ایچون بر نرسده ایتوب بولمی . چرنکه استانبول یاغنده غی اوتلر نئک
برسندده ده بونلر یوقدر . چایی موندده بزده گی کبی سماواردن
اچیلر . قهوه اچهلر . چای اچمه لرده صووق وقته جلدور ایچون
برگنه استغان اچهلر . آشخانلر اورام طولی . نومیرده ریستوران
بولماسده یاری . پیچ اورته مانغال یاغوب شونک تیره سنده جلتوب
اوپورالر . اول مانئالدن چققان کومر ایسی «وقت» مخبر نئک باشن
آورتدرا . مینم زهرلی ایکان ، آلاز آنی دقت گه آورغه مجبور
توگلر . تله گان کشی بک اوغلنده غی خرستیان نومیرلرینه باروب
طوررغه ممکن . آنده همه اسباب استراحت بار . اما مونه بولمه اچنده
یازو یازارغه اوستال یوق . یوونورغه اومیوالنیک یوق . کاریدورغه
چغوب جمالی خارچیونینگنده گی شیکلی اویشی قراتدن یوونورغه
کیره نئک . بوده بر ایبر توگل . لکن مینم کاریدورده غی قرانت
بوزولغان . صو طاموب غنه آغا . یوونوی چیتن . توزه تدررگه
اوتوب خدمتچیلر آرقیلی ئله نیچه رهت کاتورغه ایتدردم . یوق .
توزه لمی . نهایت اوزم مصطفی افندیگه شونی توزه تدررگه ایکی اوچ
مرته اوتدم . «باقارز افندم ، پکی» دیده قالا . قرانت توزه لمی ...
ایندی آیته : افندم ، ایکنجی کاریدورغه باروب یوونسه کز بولماسی ،
دی . یارب . ایتورسون آئک قرانتی مینم ایچون گنه کیره نئک . نومیر-
لرده ئله نی قدر کشی بار . آلاز نئک راحتلرنده کوزه تررگه کیره نئک
ایندی بیت . فقط آلاز . قراتدن صو کیسه یوونالر ، کیلمه سه
یوونیلر ، یا که باشقه کاریدورغه باروب یوونالر . برده اچلری پوشمی .
یازو یازارغه اوستال سورادم : «یوق افندم ، نه یاپه لم» دی .
آلدرتوب قوی دیدم . نهایت پراستوی بر اوستال آلدت آچمسن
اوزم بیرمن ، دیدم . بولمادی . یازونی بر نیچه کوزلر مدرسه ده گی
شیکلی تر اوسته قویوب یازارغه طوغری کیلدی . آخرنده گریک

قایسیلری بر آز کیکیگان . زور بنالر آرتقان . باب عالی جاده سنده گی
دورت بش قاتلی . گوزل بنالی مسرت اوتلی اورتنده اولک کچکنه
بر بقال کیتی اولوب . آئک ایسه ده گریک ایدی شیکلی . حاضر
بو بنانی شاملی مسلمان سودا گرلردن احمد عبود افندی و برادرلری
صالدرغانلر . ۶۰ مک لیرارغه (یازطی میلیون صومغه) توشکان دی .
عبود افندیلر نئک دخیده شونک شیکلی بر نیچه زور بنالر صالدرغا
نقلنر . آیلق ئله نیچه مک لیرالر داخودلری بارلغن سویلیلر .
باب عالی جاده سندن محمود پاشا جاده سینه جغار ایچون اوشبو
مسرت اوتلی طوغروسنده اولک بیک طارغنه بر طمقرو بولوب . آندن
آربا یوری آلی ایدی . مونه حاضر شول طمقرو بیک هییت کیک
بر اورام بولغان . موزک توبان یاغنده استانبول نئک مرگر پرچته خانسی
بار . بوزک بناسی شول قدر گوزلدر . که یاورویانک قایسی غنه بایختنه
ایتوب قویسه گده ائک بر نیچی زینت بولاچقدر . یانندن اوتکان صاین
ایرکلی ایرکسز باشکنی بوروب اوزینه قاراب قلم بر سلام بیروب
کیتسن . شولوق طمقروده یشهر آتیشهر قاتلی یا کبی یا کبارتلغان
بنالر تزیلوب کیتکان . بونلر نئک بایشاغیسی مسلمانلر تی و برسی
حاضرگی شیخ الاسلام جمال الدین افندیکی ، برسی غازی مختار پاشانقی
ایکان . شیخ الاسلام جمال الدین افندی نئک بو بناسندن غنه داخودی
آی غه ۱۵ مک لیرا قدر ایکانلگن . دخیده باشقه بیرلرده ده مال ،
ملک لری کوب بولغانلغن سویلیلر . دیک که : شیخ الاسلام حضرتلری
اوزی فقر و مسکنت طرفداری و دنیادن بیزگان بر ذات توگدر .
باب عالی جاده سی بلهن بارغانده هم بنالر توزه لگان . آرتقان ،
یا کیدن صالغان . مونه ، مسرت اوتلی نئک توبان یاغنده غنه استانبول نئک
مشهور غزته لرندن «صباح» مطبعه سی نئک اوز بناسی . بهران افندی
مطبعه گه مخصوص دورت قاتلی ایتوب گوزمل بنا صالدرغان . ترزه لری
زور . اچی هوا غازی برلن یقطورتلغان . بز نئک مسرت اوتلی نئک
استنده غی قهوه خانه ده اولگی ترک قهوه خانه لرینه بیکرجه می . زور .
یوک . ترزه لری برده گنه کیسک زور پیالالردن قویلغان . اچی
یقطی . کیچ برلن اورامدن قاراغانده قب قزل فسلا ایله بررگه قاتناش
آپ آق چالمالر و صوری عسکر بورکاری بارسی بررگه قوشیلوب بر
وازه غه طوتروب قویغان چیچات توسلی گوزمل کورینوب طورالر .
مونه مینم نومیر نئک ترزه سندن کورینوب طوراپاریز تگوجی لک
مکتبندن شهادتنامه لی عثمان ذکی ، دو قوتور بحری عصمت افندی نئک زور
ویوسقه لری . شوندوق ره تدن تزیلوب کیتکان تفیض ، قناعت ،
غیرت ، شفق ، زمان ، جمعیت کتبخانه لری . ابراهیم نظیف ،
علی حیدر آتیکلری . «اقدام» غزته سینک اوزینه مخصوص صالدرغان
آلی یدی قاتلی بناسیده بیک ماتور . بیک لک یاغندن باب عالی نی
هم آئک کورشینسند گنه ایسکرگان بر مسجد مناره سنی بایناق آرتده

طرفراق اويولگان. چوقر قازلغان، کونلرچه شولای طوراً، يوررگه افراط درجده اوکایسز، لکن بوگاده برهونکده ایسی کیتمی، باری ایکنچی یاقدن اوتوب یوری باشلیلر، اگر ایکنچی یاغیده شولای ایتوب قویولسه بوتان اررامدن یوری باشلیلر. تامیه مینم اوتلده گی قرائت مسئلهسی! بوده بر احوال روحیه در. لکن یاخشی علامت توگلددر.

استانبول. ۱۳ دیکابر ۱۹۱۲. ف. کریموف.

تربیه و تعلیم:

مکتب مسئلهسی

(باشی اوتکان یاده)

اوشبونک ایله ابتدائی مکتبک پروغرامن تام ایتدم. اگر بونده رشدی قسمده بولسه، اول وقت ابتدائی قسمک پروغرامی آرزغه اوزگارچک: ۴ نجی صنفده غی بعض فنلر رشدی قسمنده اوقولور. ابتدائینک ۴ نجی صنفده روسجه کوبرهک اوقوتولاجق. چونکه، اوستده بر مرتبه ایتلدکجه، ابتدائینی بروجیلر مزگه حکومت مکتبلرینه کررگه امکان ارلسون.

بونده کورسه تلمش پروغرامغه بعض کیشیلر رضا بولماسلر؛ مثلاً، دین درسلی ییک آز، ییک تار قویلغان، دیرلر. بو اعتراضه مین اوشبو جوابینی بیرسچکمن: ابتدائی مکتبنی بترگان بالا، الله نیک بارلغن، برلگن یاخشی بله، قرآنی درست اوق، هر کون کیرهک بولغان دینی عمللرند ادا قیلورغه یاخشی اویرهنگان بولا. اول بالالارغه شوندن آرتق نرسه کیرهک؛ - میکا ایتلر - سینک اول بالاک طهارتده، غازده، روزده، فلانده توگنده نیچه فرض، نیچه سنت بار ایدیکن بلمی دیرلر.

یوغاریده سویلهب کیتکان توب فکرمنی بو اورنده دخی بر مرتبه سویلهرگه طوغری کیله: هر مسلمان یاخشی اشلرنی اشلهسن، یانلرندن طیولسرن. خدا قوشقان ایکان بر اشنی - اشله؛ خدا طیغان ایکان بر اشدن - اشلهمه! والسلام!

«بو اش سنت. بونی قویسهک بو قدر شلته بولور؛ تگی اش واجب، آسنن قویسهک. تگی قدر جزاغه مستحق بولاسک؛ بونی اشلهسهک تگیلهی بولور؛ تگینی اشلهسهک. بولای بولور» دیب باری

خدمتی مالایی اوزلگندن بر ایسی طاقته اوستاک طابوب کیتروب یوبوب بردی. اوسته آندن موندن کاغدلر قاپلاب مینی سوندروب، اوزینه کوبکنه چاپک آوب کیتدی.

بونلر ییک واق. اهمیتسز نرسه لر. لکن «مصطفی، اقدیلر نیک احوال روحیه لر. حیاتغه استعداد درجه لر ن کورسه ته طورغان علامتلددر. اوتل نیک خدمتچیلری بارسیده گریکلر. «مصطفی» اقدی مونده اوزن مسافر و موقت کشی کبک گنه حس ایته. خدمتی گریکلر نیک روحلر نده خوجه لق حسی بار. مونه تورکلر ایچون تأسفلی حال شولدر.

تمیض، شفق کبی یالطراوقلی اسملی کتبخانه لر نیک کوبسی و ترک مکتبلرینه درس کتبلری یتشدروب بروجیلر ارمنیلدر. ۳۵ یللق پیداغوغ علی نظیما بک هر کون ایرته و کیچ برلن تمیض کتبخانه سینه کروب اوزینک یازغان نرسه لر صاتو آرتدن یوری. بر ترک عالمی نیک حیاتی بر ارهنی نیک لطف ایتوب بیردچگی «قلم حقی نه مرقوفدر.

«رسنه» فوتوغرافخانه سی ییک گوزمل قویلغان. ایه سی بهاءالدین بک رحمی زاده، آچیق فکرلی، چالشقان. سودا گرونارنک طبیعتی بر آدمدر. کم اولدیننی صوراشدم. گریدلی بر مسلمان گریک بولوب چقدی. مونده کیلوینه، ایکی اوچ گنه یل ایکان: «اش ییک یاخشی بارا، لکن فوتوغرافیه ده خدمت ایتارگه مسلماندن آدم طابوب بولمی، مونا شوکا آبدرادم، خرسیتانلر برده کولگدن اسنه میلر، آرزغه طاماقلری طویدیهسه چغوب کیتلر، اگر مسلماندن یاخشی خدمت ایتوچی بولسه ژالونیه دن طورماس ایدم، چونکه آپرودات ایته، حتی فائده اورتاغندن آور ایدم. اگر طابلماسه آخرنده فوتوغرافیه منی یابارغه مجبور بولاجقمن. سز نیک مملکتندن خدمت گه کیلوچی تاتار یکتلری بولماسی ایکان» دی. (البته فوتوغرافیه اشن بلگان کشی کیرهکدر).

بوده کچکنه نرسه. لکن بوده بر احوال روحیه نی کورسه ته. شونک ایچون مونی ده دقت گه آلمایچه بولمی. اورامده افطرمویلر یوری. شونلر اراسندوق، موندن ۱۵ یل آلوک مین کورگنده گی شیکلی، ایکی یاغینه کارزینک آصلغان وشول کارزینک لرگه طرفراق، قوم، طاس طورغان ایشا ککرده کتو کتو بولوب بارار. کویاتته گه اچا ککر. باورلر، اوپککر آسقان سودا گرلر» ده شولوق باب عالی جاده سنده یوریلر. آنلر نیک پچراقلری طاما، اوستکه تیه لکن برهونکده بوگا اچلری پوشمی. اول کیلگنده چیتده نرهک اوتوب کیتارگه قاریلر. قوی طوشن کویاتته برلن کوناروب اوراملرده کیسکه لهب صاتوب یوریلر. بوده برده عجب طویولمی. اررامده تر توار توزه ترگه بولوب طاشلرن سوتوب طاشلاغانلر.

- خدا قارامقندە غەنە بولغان اشلرگە بز گناھكار بندەلرگە قول صوزوو...
 يوق، بو اش ممكن توگل .
- ۱ « « ۲ » » ۹ س ۳۰ م - ۱۰ س ۲۵ م (تنفس ۱۰ م)
- ۲ « « ۱۰ س ۳۵ م - ۱۱ س ۳۰ م (تنفس ۴۰ م)
- ۳ « « ۱۲ س ۱۰ م - ۱ س (تنفس ۵ م)
- ۴ « « ۱ س ۱ م - ۵ س ۵۵ م
- اوجنچي غونە :
- ۱ نچي درس ۹ س - ۹ س ۵۵ م (تنفس ۵ م)
- ۲ « « ۱۰ س - ۱۰ س ۵۵ م (تنفس ۱۰ م)
- ۳ « « ۱۱ س ۵ - ۱۲ س (تنفس ۴۰ م)
- ۴ « « ۱۲ س ۴۰ م - ۱ س ۳۰ م (تنفس ۵ م)
- ۵ « « ۱ س ۳۵ م - ۲ س ۲۵ م

۴۰ مینوتلی تفس توش وقتندە طوغری کیله . قونوب اوقوچی بالارنی آشاتوب ، اچرتوب ، اوبله غزن اوقوتوب آورغە ۴۰ مینوت یسه کیرهك . ۱ نچی هم ۲ نچی غونە بویجه توش وقتندە اول شاگردلرنی آشاتوب آو ، ۲ نچی غونە بویجه اول غاز اوقوتو اوکایراق بولسه کیرهك . توش وقتندە بالارغە آش بیررگە یارایی ، چونکه آشدن صوك كشی آورایا ، حال حیایی کیله ، بالا درسنی طکلامی ، طکلاغانلری تیز آکلاب یته آلایلر . شونک اوجون توش وقتندە ییک یکل گنه آشاتوب آورغە کیرهك . چنی ، کومهچ ، سوت ، آق مای ، چغت ، بر ایکی تلم صالقون ایت کبی نرسهلر بیرو تیوش .

بر یل اچندە اوسندە کورسه تلمس « درس وقتی غونهلرینک » ایکسی بلهن فایدله نو ممکن : کوز کونی هم یاز کونی ۱ نچی غونە بلهن ، قش کونی ، قارانغی وقتلرده ۳ نچی غونە بله فایدله لایوب بولا .

اوشبو اورندە ابتدائی مکتب پروغرامی حقندە سوزمینی تمام ایتم . ناراضی .

مهم سؤال مناسبتی ایله

محترم «شورا» ژورنالینک : - « بزناک » ابتدائی « اسمندە بولغان ملی » مکتبلر مزدن اصل مقصود یئیدی نرسه بولورغە تیوشلی ؟ « سؤالیه جواب بیروندن مقدم . « معلوم نرسدن مجهول نرسه گه کوچرگه تیوش » قاعده سی بویجه مین اول اوزیمه معلومرک بولغان بو کونگی کونده مسلمان مکتبلرندە تولغان مقصودنی کوزدن کیچرک بولام .

مادی جهتلری اصلاح ایتولگان ، معلملری یاخشی تجربه کورگان دورت صنفلی ابتدائی مکتبلر امتحاتندە حاضر اولغانم بار . امتحانده معلملرک صورغان نرسهلرندن ، شاگردلرک بیرگان

دخی بر مسئله : - درس جدوللری هم درس وقتلری . ابتدائی مکتبک اولگی ۳ صنفندە کونیه اوجهر درس ، ۴ نچی صنفندە آطنه سینه ۴ کون ۴ ر درس ؛ رشدی صنفلرک صوکمیلرندە کونیه بیشر درسده بولاجق . کونیه ۵ دن آرتق درس البته بولماسقه تیوش . درسلر همسی ده ایرتهن بولوب کیچکی درسلرنی بتررگه کیرهك . ایرته گه کرهچک درسلرنی حاضرله و اوجون کیچکی ساعتلرنی شاگردلرک اوز اختیارلرینه تابشرغە کیرهك .

درس جدوللری معلملرگه قازاب هر بر مدرسه نک اوزینه آیرم بولاجق . تیک بونده اوشبوگا رعایه ایتسونلر : ۱) برنچی درس شاگرد اوجون چیتزهک درس بولسون : صاف باشلری بلهن کیلگان بالارغە درسک چیتلگی اول قدر بلنمهس ؛ ۲) اوج چیتن درس بر کونده طوغری کلمه سن ؛ ۳) آخرغی درسلر ممکن قدری ینگل درسلر بولسون ، چونکه شاگردلر اول وقتقه بایتاق آرغان بولالر .

بو اورندە درس وقتلرینه ۳ غونە کیرتم . (بونده رشدی صنفلرده کوز اوگنده طوتلغان) .

برنچی غونە :

- ۱ نچی درس ۸ س - ۸ س ۵۵ م (تنفس ۵ م)
- ۲ « « ۹ س - ۹ س ۵۰ م (تنفس ۱۰ م)
- ۳ « « ۱۰ س - ۱۰ س ۵۰ م (تنفس ۱۰ م)
- ۴ « « ۱۱ س - ۱۱ س ۴۰ م (تنفس ۴۰ م)
- ۵ « « ۱۲ س ۳۰ م - ۱ س ۲۰ م
- ایکنجی غونە :
- ۱ نچی درس ۸ س ۳۰ م - ۹ س ۲۵ م (تنفس ۵ م)

جوابلرندن دورت یل اچنده ابتدائی مکتبلرده نیلز اوقلغانی و معلم افندیلر نڭ نیندی مقصود توتقانلری میکا آچیق معلوم بولدی .

بیوک بر اویازدهگی برنجی درجهده حسابلانغان هم امتحانلرده کورلنگان گوزهل تیجهلری ایله اهلینک التفاتن جلب ایتکان مکتبلر مثال اوچرن تولوونده ضرر اولو توگل، سویله گان سوزلر نڭ اساسلی اولووینه دلیگنه بولسه کیرهک دیوب اویلیم .

اوقر ایله یازو (اوقوغان بر تاوشنی یازا بله بارو) بر سندن برسی آرتده قالماینچه برگه باررغه تیوشلگی مشهور پیدا گوگلر طرفندن بالاتیاق قبول ایتولگان بولسهده، موگا بزنگ مکتبلرده اعتبار ایتولمی . شاگردلرگه معلوم تاوشلر دغنه تدریجی صورتده حیولا بارغان الفبا کتابلر ندهغی «آربا چانا» شیکلی سوزلر جاهل خلقتی نفرته ندرملر . شونلقدن مع التأسف معلم افندیلر خلقتنک التفاتن اولزلینه جلب ایتو نیتی ایله تیزرک تاتار التفاسندن عرب التفاسینه کوچارگه آشوغار . بویه فائدهسز آشوغوسیلی شاگردلر آراسنده «قابلیتسز» لر کوب بولا هم شاگردلر نڭ کوزهل یازولرینه، آشوغو سیلی باشدوق آرتق اهمیت برولمه گه نلکدن شاگردلر نڭ اولدهگی بهمسز رسم خط (почеркъ) لری اوزاق وقت توزهلمی .

مذکور آشوغو کوره شاگردلر برنجی سنه دوک عربی الفبا کوروب چنلر هم هفتیک دن سورهلرده اوق باشیلر .

بر اوج جاهل خلقتنک نفرته نهموی هم برنجی سنه دوک شاگردلر نڭ قرآن اوق بله آلورن بالالرنک آتارینه کورسه تو مقصودی ایله آرتق آشغولا هم شاگردلر نڭ ذهلری آرتق کوب اشلب آرتق آری . شونک اوستینه باشدوق (ایکی-اوج حرف اوقولغاچده) اوقوغان حرفلر دائره سنده «ایتوب یازدرا» باشلارغه موگا آرتق اهمیت بیروب باشدوق همه شاگردلر نڭ دفزلرن دقت ایله توزه تورگه ومونک ایله املا (правописание) غه یاخشی نیگر سالونا باشلارغه تیوش بولسهده موکا اهمیت بیرومی . درست یازا بلو اوچون ایکن یاخشی یول اعتبار ایله کوچروب یازو بولسهده، «املا مسئلهسی» خارجی تأثیرات ایله (شاگردلر اتاری) قرآن اوق بلو یانونده صفر درجهسینه توشه .

مکتبدن چققاچده شاگردلر اوچون ایکن کیرهکلی اولغان حسابقه (خصوصا ذهنی حسابقه) مکتبلرده برده اهمیت بیرومی . بیرولسهده یکن آز بیروله «۱۶ تینگه بر قداق شیکر آلسهک ۵۰ تین آچهدن کیتچی نیچه تین قایتاروب بیرگه تیوش» شیکلی تورممشده هر وقت اوچری تورغان بر مسئله . ابتدائی برنجی صنف شاگردلرینه امتحانده ایتولسه شاگردلر آبدراب قالالر .

ابتدائی برنجی صنفدانوق صنف تاقتاسینه یازولغان مخصوص سؤالرغه بولسهده شاگردلر دن جواب یازدرا باشلاب برنجی یلدوق

شاگردلرده قوه تحریریه نڭ اوزلری کوتاره آغان قدر اویغانویونه تروشو تیوشلی بولسهده مع التأسف بواش . معلملر نڭ خاطرلرینهده کیلمی .

ذهنی صانغه (حسابقه) . اشجوطقه (تویهلی سودا گرلر اشجوطی) ، درست یازوغه ومونک شیکلی باشقه فائدهلی نرسهلرگه شولایوق ابتدائی ایکنچی صنفدهده آرتق اهمیت بیرومی .

ابتدائی ایکنچی صنف شاگردلری آراسنده کویسی ۸-۹ یاسلی صییلر بولسهده بولارنی کوبرهک تجوید (قرآن مع التجوید) ایله مشغول ایتوب ایکن کوب کوچ سالورغه تیوش «قرائت تورکیه» گه وقت آز قالا .

تورکجه آزارق اوق بله باشلاغاچده شاگردلر اوچون فائدهلی وکوکلی هم جتهلرک «قرائت تورکیه» دن برده کتاب انتخاب ایتوب شاگردلر نی اوشبو الوغ نعمتدن (قرائتدن) لذتله ندررگه تیوش بولسهده . بتون قش تجوید حکمی تیکشرو ایله اوته !

الحمد لله صوگهی یلرده بر نیچه دیسته «قرائت تورکیه» کتابلری مطبوعات میدانیته حقدی . آزارنده یکن موققتیلی چمتغانلری ده یوق توگل . دورت سنه اچنده هر کون برده ساعت قرائت تورکیه» اوقو بولغانده ابتدائی مکتبنی بترگان شاگردلر مکتبدن اولزلینه یکن کوب جان آزوغی (دنیا معیشتی اوچون معلومات) آلوب چغارغه تیوش ایدی .

«علم حال» درسلر نده ابتدائی صوگهی ایکن صنفده (۳ نچی هم ۴ نچی صنفلر نده) بیچاره مبتدیلرگه تورلی مسائل دینیگه دلیل اولارک کیتروولگان حدیثلر و آیتلر بیکله تدریله . بو گوزهل اش . لکن حدیثلر آیتلر بیکله و مکتب بالالرینه آغر توگلمی ؟

امتحانده حاضر برلغان بر دیسته جاهل آغایلر کیفی اوچون معلم افندیلرگه مکتب بالالرندن کوچله ندروب آیت وحدیث سویله تو و هم شاگردلر نڭ «کوب نرسه بلو» لرن و «عالم» اولولرن کورسه تودن نه فائده اولایکان؟ موگا ذهن ایرشمی .

تورلی حرکتلرگه اوگره تلگان (дрессировать) ایتولگان ات شیکلی بالالر دغی تورلی عمر بچه سوزلر سویله تدروب خلقتنک کوزن بویاب اوقو اشلری آغا کیتاینچه بالعکس آرتقاغنه قالاچق .

بزنگ ابتدائی مکتبلر مز اورینه تورغان و ظنداشلر مز نڭ «ناچالنی اوچیلدیشچهلری» نڭ آتق صنفلر نده «رازدیستوینسکی» اثری بولغان «روس تاریخی» تفصیلی صورتده اوقولا . بزنگ مکتبلرده ایسه «تاتار تاریخی» نڭ اسمنی ده ایشتماینچه چغارلر .

بوتهن ماتتک ابتدائی مکتبلر ندهگی شاگردلر کتبه خانه سنده یوزار نسخه تورلی مفید رسالهلر اوچرا تورغه ممکن . اوقوب کوز یاشلری توگلر نڭ (مبتدیلر آ کهارلق) فائدهلی

یا کادن یا سالغان و یا الاحاق مکتب پراغراملرینی اوزگارتوب فائدهلی
قالقه قویوغه میداتی کیگایتدی. بناء علیه یاش صیلمزغه علم حال
درسلی اورئنده ایٹ اول آنا اناسینه، ایانه هم وطنینه محبت
اورنلاشدر و آندن صوگ طوغان تلی برلن طانشدر ووب ملی رساله-
لرنی اوقوغه ذوقلرن کوجایتو، موندن صوگ الله تعالی گه محبت
اوسدرو همده اول جناب الله نك حسابسز نعمتلینه شکر اورئنده
قیلنچق عبادتلیرنک رسملرن کورسته باشلاو و علم حال درسلیرنی
شول وقتده بالالرنک قولینه توتدررغه ممکن. شول وقتدهغنه علم
حال درسلمزدن فائده کوررگه نصیب بولور. بونک ایچون نهمچه
دوماونیک «بزنگ مکتب» ندن ۷-۸ نچی جزه لری موافق بولسه
کیرهک. الفبا سندن باشلاب سیکر جزئنده قبول ایتو بیکرک موافق
کورنه. چونکه بونک قرائتلی ده یحشی اصولده ترتیب ایدلگان.
لکن هر حانده درس پراغراملر مزغه ملی ادبیاتقزنی کورتوب
مکتبلر مرنی زیتتهو وقتی کیلدی. بزگه شول وقتدهغنه مکتبلر مزدن
کونکان امیدلرنی طابارغه وشول وقتدهغنه جانلی اوسمر شاگردلر
کوررگه نصیب بولور.

هر حالده بو مهم مسئلهنی باشلاغان ذاتلر مزغه رحمتلر اوقو-
مقدمه، موندن صوگ هم همیشه غیرت ایتسه لری ایدی.
معلم حارث فتح المین القاشلی.

IV

بوغروصلان اسیزدینک صوگئی ایکی ماده سی حقتده سوز
سویاره گه حاجت یوق. لکن برنجی ماده (کتابلر برله شدرو)
حقتده اویغه توشکان ملا حظهلر منی بیان قیلونی موافق کوردم.
کتابلر برله شمه سندن امی معلملرگه کتابلر کورگازوب یروندن
باشقه فائده سی بولماز. زیرا مکتبلر مرنک معنوی کیمچلگی کتابلرنک
برله شمه و نده توگل. بلکه اصول تعلیم دن خبردار معلملر مرنک آزلغنده،
مکتب کتابلر مرنک ناقص لغنده در. اهلیتلی معلم، مطلوب روشچه
پروگرام توزی بلدیکی کبی کتابلر ده صایلی آلا. امی معلم ایسه پروگرام
توزوده. کتابلر صایلاوده اصابت ایتیه چکی کبی یاخشی پروگراملر
اشله بیره کده مطلوب نتیجه طومی. بنا علیه، مکتبلر مرنی
فائده سز کتابلردن پاکله و دن بیگرهک، لیاقتسز معلملردن آرولاو تیوش
ایدی. ایکنچچی طرفدن بو قرار. مکتبلر مرنی کتاب اسیری ایته
چکندن مکتب کتابلر مرنک تکامل و ترقیسینه سکتیه پرووی احتمالدر.
کتابلر برله شدرو قراری، عمل گه قویلووی مشکل بر نرسه در.
بوغروصلان مکتبلرینک برنده مکمل تریه لی بر معلم گه. مدیر-
لری طرفندن «جمعیت» نك پروگرام و کتابلری تقدیم ایدلیدیکی
وقت. البته معلم بو پروگرام غه غنه قناعتلنمی کندی طرفندن، ملی

اخلاق کتابلری (مثلا آنا محبتی، چن یکتلک نرسده و غیرلر)
زراعت اشینه و اول تورمشینه تعلقلی مسلمانچه کتابلرنک ایسی
بولسون بزنگ بیچاره شاگردلرنک بورونلرینه ده کرگانی یوق.
بزنگ حاضرگی مکتبلر مزده کوربرک دینی نرسه لرگه آرتق
اهمیت بیروگنلکدن مین بولارنی روسلرنک چیرکه و مکتبلرینه
بیکرته هم زمانه غه موافق (کیرمک قدر دین اوقولو اوستینه) بوتن
دنیایوی یاقلرینه ده آرتق اهمیت بیرگان مکتبلرنک کویاویون تله ب
قالام.
اوجیتل آشیرف. ایسکی قتلومت.

مکتب مسئله سی و بوغروصلان اسیزدی.

III

بوغروصلان اسیزدی، اصلاح مکتب حقتده مکمل صورتده
ابتدائی درس پروغرامی حاضرله مادی ایسه ده بو بابده برنجی آدمین
آنادادی و تدریجی صورتده مکتب پراغراملر مرنی کامله شدرو یولن
حاضرله دی. بو توغریده سویله شو ایچون مذاکره میدانی هنوزده
آچق بولسه کیرهک ظنی برلن، شول جمعیتده توزولمش پروغرامنی
بر آز تقید ایدوب اوتکچی بولام.

۱) ابتدائی برنجی صنفندن باشلاب تا دورتچی صنف نهایتینه
قدر کوب اورننی علم حال درسلی آلدقن، اوز ادبیاتقز بتونه ای
ایس گه آله اغان. حالبوکه تکلیف اساسینه قورولغان بو علم حال
درسلرن مکلف بولماغان بالالرغه یادلاتودن بر فائده ده چقماغانی،
بونلر نیچه یلر طویلاغان نرسه لرنی قای اورنغه قویارغه بلمینچی
آبدراب، بیک آز وقتده اول یاتلاغان نرسه لرنی اوتوب هر نرسه دن
خبرسز قالغان بالالر مرن اثبات ایتسه لری کیرهک.

بیگره کده پروغرامده هادی مقصود فنک علم حاللرنی قبول ایتو،
بو علم حاللر غایت اوزون بولغانلری ایچون، بالالرغه باشقه مهم درسلر
برلن شغله نوکه بتونه ای میدانی تاریه لر. ینه اوچونچی صنفقه قرائت
تورکیه اورنینه ده معلم العبادات. نك ۲ نچی جزئی برده موافق توگل
ایدی. بونک اورنینه بو کورنده موافق کتاب طابله ماوغه ده برده
کوکال اشینی.

۲) عموما قاراغانده بو جمعیتده توزولگان پروگرام، بوندن
نیچه یلر مقدم قازانده معلملر حیولشنده توزولگان پروگرام برلن
عین موضوعده بولوب چقغان. حالبوکه اول جمعیت وقتده صنف
کتابلر مرن غایت محدود و بالالر قولینه توتدرلر ملی ادبیاتقز بتونه ای
یوق بولدیغندن اول وقتده غی پراغراملر مجبوریت آستنده طار
قالقه صوغلغانلر ایدی.

ایدی بو وقتده ملی ادبیاتقز میدانغه کیلدی. بوملی ادبیاتقز،

کرمی قالغان اہمیتی علملرنک بعضیسی:

(۱) املا، تل، ادبیات، یوقلق، عادتہ گی بر اوچ املا قاعدہ لری دورت سنہ گہ نسبت ایله لاشیٰ درجہ سندنہ در. اول باری یکر میدن آرتاغان قصقہ وغایت سادہ املا قاعدہ لری ایکنچی سنمده ینگلک ایله بہچک ایکان، بولہ، بولہ دورت سنہ گہ قدر طار تدرودہ معنا یوق. اوچنچی صنفلرغہ تاتار صرفی، دورتہچیلرگہ قصقہ تاتار نحوی، ادبی اورنہکر کرتلسہ نہ قدر یاخشی بولاچق. بو شیر ایسہ بالالرنک روحلرینہ ہم موافق ہم طبعیلر در. بو درس لرنی بتونسی ایله رشدی صنفلرغہ قادر و ظمچہ اصلا موافق توگلدر.

(۲) تاتار تاریخی، ملی تاریخمز.

(۳) روسیہ جغرافیاسی.

بولرنک نہ قدر اہمیتی ایکنکر سولہب طوراسی یوق. ابتدائی دورتہچی صنف شاگردلرنک روحلری، رعبتلری، ذہنلری سیدرہ چاغندہ شہہ ایتلمی.

چغارلورغہ تیوش علملر:

(۱) تاریخ انیاء، بو علمنک بالا روحن ییمرو، رغبتن قرو کچی ہلاکتدن باشقہغہ خدمتی بولماسہ کیرمک. لازم اولایکان ابتدائی ایکنچی صنف بالالرنہ شفاهی صورتہ گنہ قر آندہ مذکور پیغمبرلرنک اسملرن اویرہ تلسہ ضرر ایتماس. تاریخ اسلام ایچون «عصر سعادت» اسملی کتاب حیغان معلومات، تمامی ایله یتہرک و اوچنچی صنف بالالرنہ بیرلکدر.

(۲) بزنگ مکتبلردہ یارظی عمرنی علم حال درس لری آلدغی معلوم. بیش وقت، جمعہ، عیدین، جنازہ غازلرن اوق بلودن باشقہلرن تمامی ایله مکتبلدن چغاررغہ تیوشلی. علم حالنگ معاملات قسمی ایسہ رشدی صنفلرینہ قادرلو نہ قدر مرافق و معقول.

(۳) یش قطعہ بولق اوزرہ جغرافیا، قصقہ چغہنہ آوروپا قطعہ سن اوقوتوب مکمل صورتہ روسیہ جغرافیاسن اویرہ تو بالارغہ تری بر علم بیرہچکدر. قالغان قطعہ لرنی لزومی اولغاندہ خریطہ مطالعہ سینہ ایہلشکان بالا، اوز اوزینہ آتلا بہچق، آنلردہ غی موقعلرنی حفظ ایتدروگہ لزوم یوق. بو بابدہ حاضرگہ شول قدر ایله کفایہ ایتوب، مذکور جمعیت توزولگان پراغراماغہ کوز صالحق:

(۱) نجی صنف: الفباء، حساب (صان بلو، یوزگہ قدر)، قرائت تورکیہ (اوقو کتابی). علم حال (کلمہ توحید ہم مختصر علم حال). حفظ (فاتحہ، اخلاص، کوثر). ممکن بولسہ بر قسمہ مقرأ) . املا و حسن خط.

یوزگہ قدر صان بلونگ نہ ایدکن آکلامادق، تعداد، ترقیم بولسہ کیرمک. بو مادہ دہ حساب ذہنی یوقلق زور کیمچیلکدر. ملی تاتار سوزلرندہ رتہلہب ٹہیہہ بلعی طورغان سیکرہ شاک بر

لسان وغیر مهم نرسہلر آرتدراچق. بایناق تعدیلات یاصلونک لزومن آکلاماچق. ادارہ اعضالی آکلی و تعصب سز آدملر بولغاندہ معلم طرفن تقویہ قیلاچق لرنہ شہہ یوق. شولای بولغاچ بو پرو غرام، عینا قبول ایدیلیمہ گان بولا. کتابلرغہ کیلکاندہ «معلم اول» اورینہ، یاگراق. اصول صوتیہ گہ نہا موافقراق انبا تقدیم ایتہچگی کچی ۳ نجی صنف ایچون قولغان قرائت کتابی «معلم العبادت» کہ قرائتی. قرائت کتابی ایچون عبادت کتابی بردہ موافق توگل. میداندہ بولغان قرائت کتابلرندن یاخشیسی تابلووی ممکن. بنا علیہ اسبیزدنک پروگرام و کتابلری ہمہ بوغروصلان مکتبلرینہ عینا قبول ایتلووی شیکلدر. بزمجہ مکتبلرنی برلہ شدرو مقصود بولغاندہ کتابلر برلہ شدرونی آلفی یلدرغہ قادروب. یاغز پروگرام برلہ شدرو قدرسی گنہ بولسہ عمل گہ قویو ایچون موافق بولورایدی.

اسکندر الحمزوی، شقشہ، پیترہ گویرناسی.

۷

«وقت» نک ۱۰۷۶ نجی نومرہ سندنہ، بوغروصلان او بہزی ملالرنک جیولشندہ ابتدائی مکتب ایچون توزولگان پراغرامانی اوقردم.

عموما قراغاندہ، دورت سنہ مکنتگہ دیہ توزولگان بو پراغرامانک دائرہ علمیہ سی اولدہ گی ایدہ شلری (معلملر جمعیتندہ، اوفادہ توزولگان) پراغرامالردن یاخشوق کیم کورنہ. انشا، رسم و اشکال کچی ایکن اہمیتی مادہلر موزدہ یوق. دیمک: دورت سنہ اوقوغان بر بالانک، تلہ گان نہ رسہ سن، معناسن درست آکلاتوب یازا آلوینہ امنیت یوق ہم دورت سنہ مکتب اسکامیہ سندنہ اوطورغان بالانک دقت، فکر و نناست سیزو کچی قوہلرینہ آزغنہ بولسہ دہ خدمت ایتلمی.

بو کیمچیلکنی اعتبارغہ آلماساق پراغرامانک دائرہ علمیہ سی اولگی کویچیلک قبول ایتکان، پراغرامالر ایله برابر در. الفباء، قرائت تورکی، حساب، علم حال، جغرافیا، تجوید، تاریخ انیاء، و ترجمہ رسول. بو معنا ایله سولہ گاندہ پراغرامالر برلہ شدروسی یوق، بو معنا ایله پراغرامالر کوبدن برلہ شکان بولسہ کیرمک. بو یولدہ معلملر جمعیتی طرفندن نشر ایتلگان پراغراما کوب خدمت ایتدی دیسہم یا گلشکان بولمام. ذاتاً بو معنار «اصول جدیدہ» دینگان سوزگہ اولک رسوخ ایتوب بتکان.

اصول جدیدہ نک اولگی باشلانغچ دوری اوزوب بارا، اولدہ توزولگان پراغرامالرنک دائرہ علمیہ سندنہ آزلق، کیرہ کہ گان کوب نرسہلرنک آندہ برلہ شووی، ایکن اہمیتی مادہلرنک کرتمہ وی کوب معلملر طرفندن حاضر سیزیلہ و اقرار ایتلہ ایندی.

بالاغہ . فاتحہ مختصر علم حال بلدرہ چک معلم طابلسہ آفرین آنک اجتهادینہ .

بو صنفقہ حرکات عربیہ کرتے و ایلہ اصابت ایٹکانلر . ظنمچہ بیک یاخشئی اشلہ گانلر . باشقہ مادہلری یاری . امارسم یوقلق کیمچیلکدر .
۲ نچی صنف : قرآن ، علم حال (عقائد ، طہارت) . قرائت توردکی (رہبر صیوان ۲ جزء) ، حساب (ترقیم مک گہ قدر ، جمع طرح) . املا (کلمہ لرنی درست یازار قدر) . حفظ والہی (سورہ فیل دن آخرغہ چہ . کوپلی ایمان) .

بو صنفدہ ایٹک اہمیتلی درسرلر : املا ، کتابت ، قرائت توردکی . حساب بولورغہ کیردک . املا وحسابدہ اصابت ایٹکانلر . عموما بو صنفقہ یاخشئی چققان . بو صنفقہ آرتق کوچلہب بولمی . چونکہ قرآن درسیگہ یارطی قشئی آورغہ تیوشلی . لکن حسن خط یوق . ینہ ٹہیتہم رسم کیردک ایدی .

۳ نچی صنف : قرآن . علم حال (غاز) . قرائت توردکی (موافق کتاب طابلمادقدن . معلم العبادات ۲ جزء) ، حساب (ضرب تقسیم) ، املا (املا معلمی رسالہ سندن یارطیسی) ، حفظ ، تاریخ انبیا ، جغرافیا (یاورویا) . علم اشیا .

قرائت ایچون معلم العبادات قویونی آگلادماق . حساب - ضرب ، تقسیم مسائلہی ، توگلمی ایٹکانی بیان ایتمہ گان . املا معلمی رسالہ سن ایکنچی صنفدہ تمام ایٹکانلر ایدی ؛ چونکہ آندہ «کلمہ لرنی درست یازو قدر» دیہ بیان ایٹلگان . بو سوزاچینہ املا معلمی قاعدہلری کروب بٹہ ہم بٹہرگہ تیوشلی . موندہ اوز تلمز نٹک صرفی کورگزلورگہ کیردک ایدی : صرف ایلہ املا آراسندہ فرق یوق دیہرلک آزدر .

شعردن کوزلہ نگان مقصودنی برہم گان ایچون ، شعر اورندہ منظوم علم حال اوقتو موافق توگل . تاریخ انبیا آرتق . آنک اورنہ «عصر سعادت» کیردک ایدی . جغرافیا یاری . علم اشیا کتابدن بولسہ یاخشئی بولور ایدی . بو صنفدہ بالالر قولندہ کتاب آز کورنہ .
۴ نچی صنف : قرآن ، علم حال (زکات ، روزہ ، حج) ، حساب ، املا وانشاء (خط یازا بلو قدر) . تاریخ (عصر سعادت) . جغرافیا (دورت قطعہ) . علم اشیا (شفاہی) . قرائت توردکی .

بو صنفنٹک علمی آز کورنہ . قرآن اولدن اوپردنلگان . قرائت توردکیلری اوچنچی صنفدہ اوق ، اوقوغانن آگلار قدر بولغاندر . شونٹک ایچون عصر سعادت اورنہ اوزونراق تاریخ ، یعنی ناتار تاریخی ، دورت قطعہ اورنہ مفصل روسیہ جغرافیاسی ، علم اشیا دن کتاب کیردک ایدی . علم حالہ اول ایچون اصابت ایٹکانلر . املا اورنہ تلمز نٹک نحوون قویوب . انشاد اثرہ سن کیگاہتہ توشہ سی ایدی . مین بو سوزلرنی ، مذکور پروغرامانی ، برلوب تنقید ایٹو قصدی ایلہ توگل . بلکہ باشقہ اویہ زلردہ دہ شوندی جمعیتلر بولو

احتمال آلدہ توتقانم حالدہ . آلاراچون سویلہ شورگہ تیوشلی مبدائر کورگزو قصدی ایلہ یازام . بناء علیہ کتابلر انتخاب ایٹو توغرو . سندہ دہ بر قدر سوز سویلہ و ضررسز بولسہ کیردک . مذکور جمعیتنٹک کاتبی عاصم ولدانی حضرتنٹک سوزینہ کورہ . برانگراما توزوچی دہ . کتابلر انتخاب ایٹوچی دہ اماملرغہ بولمشدر . نیک معلملر یوق ؛ دیہ کیلہ چک سؤال مقدرگہ جواب یوزندن . ولدانی جنابلری «اوقتوب کورگان تجربہ لی اماملر» دیدر .

برانگرامادہ کورگزلگان کوبردک کتابلردہ انتخابیلر نٹک اولگی دوردہ تجربہ کورگان کیشیلر بولونن آگلانا ایدی . ولدانی نٹک بو سوزی ایسہ شونتی تقویہ قیلادر .

انتخابی اقدیلر حضورندہ . برفن و علم ایچون بازلغان توردکی . توردکی کتابلر البتہ حاضر بولغاندر . شولرنٹک برہر سی گنہ قطعہ صورتدہ کورگزلگان . دیکت : غایت جدی و علمی صورتدہ انتخاب ایتمش بولالر . شونٹک ایچونندہ امام اقدیلر نٹک کتاب انتخاب ایٹکاندہ طوتقان بوللرن و کورگزلگان نرسہ لرن سؤال ایٹوفائده دن خالی بولماس . کتاب انتخاب ایٹکاندہ ظاہری کوزلہ نہ چک نرسہ لر غایت آز و قصقہ . مثلاً : کتابنٹک تلی و املا سینٹک درست بولووی : ماطور باصلووی . کاغذینٹک دہ بیک ناچار بولماوی . علمی جہتدن کوزلہ نہ چک اورنلر ایسہ غایت کوب اولوب کتابلر نٹک موضوعیہ قارابدنر . مثلاً قرائت کتابلر ندہ : بالالرنٹک رغبتینہ متناسب . باب و فصللر دیکمی . موضوعلرنٹک توردکیلیگی . آورلق . آسانلق . زورلق . چککنہ لکدہ درسلر نٹک تدریجی بولووی . امثال و حکایہ لرنٹک بالالر روحینہ متناسب روشدہ اسلوبلہ نووی

فن و عباداتقہ دائر کتابلردہ : کتابنٹک درسک بولنگان بولووی . درسلرنٹک قصقہ لغی و قصقہ لغی نسبتدہ چغشلی بولوب تفصیلاتی معلمگہ طابشرلغان بولووی : موضوعندن باشقہ غہ کرشمہ وی . بو طوغریلردہ سویلہ شور ایچون مطبوعات اورن بیرر دیہ بلہم . بناء علیہ انتخابی امام اقدیلرگہ بیوک احترامنی عرض ایٹکان حاملدہ رجاء ایتمہ : کتاب انتخاب ایٹکاندہ . نیندی یرل طوتدقلرن ونہلر کوزلہ دکلرن تفصیل یازسہ لر یاخشئی بولور ایدی . قریہ ورہ کی . معلم : نجیب دوماوی .

اجتماعی بر سؤال

طریشوب کسب قیلوچی و طوغریلنی سیندن
بایوچی فقیرایلہ ، آتا بابادن قالغان بابلقنی یاخشئی صاقلارچی
بای بالاسینک قایوسینی آرتق کورہ سز؟

کوکمی (بخارا مملکتده) - سامی بک حضرتلری «قاموس الاعلام» ده امام جعفر صادق حضرتلری حقنده: «مدینه منورهده ارتحال ایدوب بدریبه جدینک قبرلری جوارنده دفن اولمشدر» ديه همده مشهور شیخ معروف کرخی حقندهده: «۲۰۰ تاریخده ارتحال ایندی، قبری بغداددهدر» ديه بیان قیلمشدر. حالبوکه «کرکی» شهرینک شمال طرفنده آمو دریانک اوک ساحلنده امام جعفر صادقغه منسوب وشهرنک جنوب طرفنده دریانک صول ساحلنده امام معروف کرخی که منسوب ایکی تر به بار. لکن تاریخلری واسملری یوق. موندغی خلقلر عوامی بولسون خواصی بولسون شوشی ایکی تر به نی یک تبرک صاینلر و تعظیم قیلهلر. مونلرغه سامی بک سوزینی سوبلر که ممکن توگل. سوبلهوچی بولسه شول ساعت ایله دهه لک، کفرلک که نسبت بیرله چکدر. ایدی اگرده جعفر صادق ایله، معروف کرخی حقیقت حالده مدینه ایله بغدادده وفات ایتمش بولسلر موندغی تر به لرنی آنلرغه نسبت بیرمکده معنا نه در؛ یوقسه موندغی تر به لر باشقه بر شول اسمده گی آدملرنک تر به لرییدر؛ بو سؤالم برنجی مرتبهده «شورا» ادارهسینه وایکنچی مرتبهده «شورا» نی او قوچیلرغه در. مرحمت ایدوب جواب یازووگرنی کوتوب قالدق. عبدالرحمن فخری.

شورا: امام جعفر الصادق حضرتلرنک ترجمه حالینی یازو- چیلر آنک «مدینه ده وفات ایتدیکنده اتناق قیلمشدر. معروفنکده بغدادده وفات ایتدیکنده خلاف کورمادک. قبرلر که عبادت ایتمک بدعتی اول مرتبه، ماوراءالنهرده شائع بولوب بو آفت، اسلام دنیاسینه شوندن تارالمشدر. دین ایله تجارت قیلوچیلر، مال جیارغه واسطه ایتمک ایچون معلوم قبرلرنی معروف ایله امام جعفر که نسبت بیرگان بولسلر عجب توگل. یوقسه بر کشینک قبری ایکی اورنده بولماز.

نامعلوم: (۱) توریکه نك بالقان دولتلی طرفدن یکلدیگنی ایشتکانلر نندن صوگ بعض بر ماللر: «آخر زمانده استانبول شهری آلتاجق، محمدیه کتابنده شولای آیتکان، بوسوغش، شول آخر زمان صوغشی بولور ایندی» دیلر. محمدیه صاحبی شوندی سوزلرنی بلکه برهز حدیث که اسناد قیلوب سوبله گاندر. (۲) شول محمدیه کتابنده: «رسول الله نك آناسی، آناسی همده ابو طالب قبرلر نندن ترلوب رسول اللهغه ایمان کیتوردیلر، ديه در. بوسوزنی حسین الجسری حضرتلری ده درست کوره در. بو حقهده صحاح کتابلر نده برر سوز

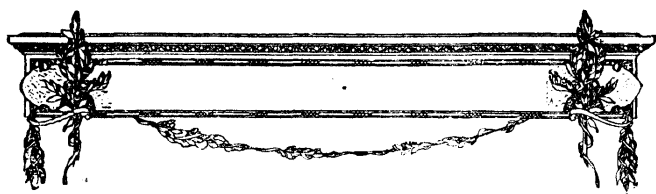
بارمی. (۳) مختصر بخاری (ج ۲ ص ۱۶۱) ده «کن فی الدنیا کانک غریب او عابر سیل (مسلم روایتده) وعد نفسک من اصحاب القبور» ديه بر حدیث بار. بو حدیث، مسلمانلرنی خیرجیلر که دعوت بولیمی؛ بو سؤالرنک هیچ بری اجتماعی و اقتصادی، ادبی و فنی مسئلهلر دن بولماسده بزنگ ایچون الوغ اهمیتلری بار. «شورا» ده جواب یازلوونینی اوتته مز. احمد ولی اخموف.

شورا: (۱) محمدیه کتابی درویشلر ایچون یازلمش بر درویش کتابیدر. ایچنده درست سوزلر حسابسز بولسه، اعتبارغه آلورغه لائق توگل سوزلری ده حسابسز در. هر حالده موندی الوغ اشلر طوغروسنده «محمدیه» سوزینه بنا قیلوب حکم ایدوچی کیمسه غلو و جزاقلق خطر سندن سلامت بولماز. مملکتک چیتلر که کیتووی ایچون آخر زمان یووی شرط توگل. خلقلر، بتون بابلقلرنی علم یولینه صرف ایتدیکلری، توبه لری کوکلر که یارلک قیلوب مکتبلر صالقلری، اجتهادلری سبندن طبیعیتسی تسخیر ایتدیکلری بروقتده. بار تابقانلرنی عبدالقادر الگیلانی ایله نقشبند تر به سی اوستنده گی ارم تاماقلرغه تاشوچیلر، غوث قطب ابدال، مهدی خبرلری سوبله ب الله تعالی نی آنلرغه مغلوب حکمنده طوتوچیلر، عمرلرنی خیالات ومعناسز نرسلر ایله تلف قیلوچیلر نك کعبه لری ایله پیغمبرلرنک تر به سی چیتلر که کیتووی ده عجب بولماز. (۲) الله تعالی بر کیمسه نك ایمان ایله اوتوونینی تله گان بولسه مونک ایچون اولگانندن صوگ تکرار تر لتوب ایمان کیتورتور که حاجت یوق، موندن باشقهده ممکن. موندی بخلر امتلر ایچون کیره کلی توگل. خصوصی کیشیلر نك ایمان و کفر که مناسبلی اشلرنی الله تعالی نك اوزینه تابشدرغه تیوشلی. مذکور خصوصلر ده «کتب سته» ده بر نرسه کوردیکه زده خاطر مزده یوق. (۳) «کن فی الدنیا» حدیثی کوکل یوقارسون، نفس آزوب غرورلانو ب کیتاسون ایچون آیتولش عبرتلی بر نصیحتدر. آنک ایسه خیرجیلک قیلورغه دلالتی یوق، بلکه آندی اشلر دن طیلو تیوشلی ایدیکنه دلالتی بر آز بار. اوزلرنی معتدل وثباتلی طوتارغه طرشو- چیلر و نفسلرنی طوغری یولدن یورتور که نیت قیلوچیلر ایچون موندی سوزلرنک فائده لری یک کوب. بو کونگی مسلمانلرنک نادانقلری، جینلکری و هر توری ذلتلر که رضا بولقلری دنیاده طورونی سوبدیکلر نندن، طولی امللی بولقلر نندن، « وعد نفسک من اصحاب القبور» که امثال قیلماقلر ننددر.

نامعلوم: «تاریخ التمدن الاسلامی» اسملی اثرده (ج ۱ ص ۴۹) حضرت خالد بن ولیدنک آچقه صوقدر دینی بیان ایدلوب رسمی ده توشرلگان. بو سوز درست می یعنی حضرت خالد آچقه

جوراب سویله گانده، هم بره وگه، آنک، آدهغی، کیه چک کونلرده توغرو یولده و سعادته بولون استدلال و امید ایتمک کونلده گی اینکو اونی اظهار ایتمک و قتده. شوکا قارشو نه يتوله تورغان بر سوز بار: « جوراغانک جوش بولسون! » (جوش دیگانده گی « و » تاوشی روسلرک « y » حرفی تاوشی کیدر). قازانده مستعمل بوسوزنک معناسی: « الله بوسونده. سویله اولسون! سویله دگنر یخشی اشلر وجودگه چقسون: » دیک اولادر. اونکان یلغی ۲۴ نجی « شورا » ده حرمتلو ایوب افتدی عین اللین یازغان سوز ایله تلفظلی و نه يتوله تورغان اورنلی. بر دیورلک یاقین بولو مناسیبه یازدم. م. ن. ش. آ.

مطبوعات خلاصه سی

اوشبو عددن باشلاب شورا، ده، « مطبوعات خلاصه سی » اسملی بر باب آچیلادر. موندنه ایسه روسیه اسلاملی طرفندن چیقارلمقده اولغان غزته و ژورنالرک اهمیتلی بولغان تاریخی وادی، اقتصادی و اجتماعی بحثلی قسقلق ایله بیان قیلنه چق، لازم بولسه انتقاد ایده چکدر.

بر آدم، او قودن نه قدر لذت تابسه ده، غزته و ژورنالرک مرتب مطالعه قیلوب باررغه اجتهاد ایسه ده کوب و قتده بو اش ممکن بولماز. چونکه مونک ایچون هم وقت هم ده اقتصادی حالک مساعده قیلوی شرطدر. حالبوکه بو اشلر بیک آز آدملرگه گنه نصیب بولور. کوبردک خلقلر بایلق بولسه وقت تابودن، وقت بولسه بایلقدن محروم طورلر وشونک سببندن مطبوعاتنی مرتب کوزاتوب باررغه یتشه آمازلر.

غزته و ژورنالرک معنای مقاله لرک اهمیتلی بولوب بولماوینی آیره بلوده بر هنردر. مونک ایچونده آز توکل اعتبار کیره ک. غزته- لرنک اهمیتلی برلرینه کوز صلامدقلری حالده، اهمیتسز برلرندن آیرلا آلمی و بر مرتبه او قو ایله گنده قناعتلنی طوتاشدن غرق بولوب او قوب اوطور و چیلر کوزله در.

« شورا » دهغی « مطبوعات خلاصه سی » نئی اوقور بولور، ملی غزته و ژورنالرک بولغان اهمیتلی مقاله لرک نئی اوقور بولور، کوز بولور اوقون حکمنده بولور و هر ییره گی، کمالی لرک مطالب و احتیاجلی حقتده خبردار بولوب طورلر. ()

صوقدر دیتی: صوقدرمش ایسه نیچون بو روشده صورتلی هم ده صلیب رسملی توشروب صوقدرمشدر؟ رسول الله منع ایتمک اشلر نی خالد بن ولید کبی الوغ صحابه لر نیچون اشله مشلردر؟ صدرالاسلام طولبایف.

شورا: برنجی جلدده « ایلمک اسلام آچیه سی » اسمنده مقاله لرده اوشبو مسئله لر بر آز ایضاح ایلمشدر. شونده مراجعت ایسه کز بلکه حاجتگر تابولور.

اوسرگان. « عجائب المخلوقات » اسملی کتابده اون آلتنجی بابده « جفر » اسملی بر علمدن خبر بیرهدر. گویا آنی حضرت علی دوه تیریسینه یازغان بولادر. موندن صوگ قیامت علامتلی حقتده بحثلر قیلوب مهدی و بنوالاصغر اسملی قوملر خر و چندن خبر بیرهدر. جفر علمی نیندی علمدر؟ بو کونده شول علمنی بلوچیلر بارمی؟ بنوالاصغر اسملی خلقلر کیملردر؟ ابوالفتح محمدی.

شورا: ایش خبرلرگه کوره حضرت علی دن اوزینک بالارینه « جفر » اسمنده بر علم میراث قالغان و صوگره امام جعفر الصادق طرفندن کتاب روشنده تألیف ایلمگان. گویا بو علم، مخصوص حضرت فاطمه بالارینک قیامتگه قدر کیره کلی بولاجق نرسه لر حقتده رمز طریق ایله خبر بیرمکن عبارتدر. حقیقی نیچوک ایدیکی جیتلرگه معلوم بولماسه ده « جفر » سوزی ابن قتیه کبی مقدم عالمر اثرلر نده ده بار. ابوالعلاء المعری نک: « لقد عجیبا لاهل الیبت لما * اتاهم علمهم فی مسک جفر ». « ومراة المنجم وهی صغری * ارته کل عامرة وقفر » دیگان (اللزومیات) یتلرندن مقصودی ده شول « جفر » علمیدر. لکن بو علمک حضرت علی دن کوجرلوی و حقیقی نیندی نرسدن عبارت ایدیکی حقتده اشانچلی سندلر کورلی. قیامت. حساب و جزا کونلری حقتده غی و غیبدن خبر بیرلگان حدیثلرده گی نرسه لر آچیق صورتده تعریف و تعیین ایلمه گانلر. شونک ایچون بو کون بنوالاصغر، بنوالاحمرلر نی تعیین قیلورغه هم لزوم یوق هم بول یوق. احتمالک دنیا ک یته دن یوزمک بلکه میلیون بل طور اچغی باردر. اول صورتده اون تورلی بنوالاصغر بتارگه، یوز تورلی بنوالاصغر دنیاغه چیقارغه، استانبول شهری ایلی مرتبه آتوب یوز مرتبه بیرلورگه ممکن. پیغمبر طرفندن وقی یلگولهنگان نرسه لر حقتده خلقلر، نی قدر کوب سویله سه لرده ونی قدر کوب یازسه لرده نتیجه ایسه ظن و تخمین، وهم و خرافات کوبایتمکن گنه عبارت بولور.

قازان: بر اشک آخری خیرلی بولون تله ب، یخشیلقغه

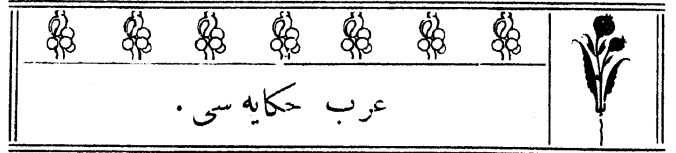
- (۱۶) **سیمبیر یا**. تومسکی شهرنده آئنه ده ایکی دن دورت که قدر چغا طورغان غزته در. یللق حق ۵ صوم .
- (۱۷) **شورا**. اورنبورغ شهرنده اونیش کونده بر چغا طورغان ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در. یللق حق ۵ صوم .
- (۱۸) **صدای حق**. باقو شهرنده هر کون نشر اولنور ادبی، سیاسی، فنی، اقتصادی، اجتماعی تورک غزته سیدر. یللق حق ۴ صوم .
- (۱۹) **قویاش** قازان شهرنده چغا طورغان کونده لک ترقی پرور تاتارچه غزته در. یللق حق ۵ صوم .
- (۲۰) **کل نیت**. باقو شهرنده هر هفته نشر اولنان مصور مجموعه در. یللق حق ۶ صوم .
- (۲۱) **مسلمانسکی غزته**. پیتربورغ شهرنده هنته ده بر دفعه روس تونده چغا طورغان غزته در. یللق حق ۵ صوم .
- (۲۲) **مکتب**. باقو شهرنده. مکتب شاگردلرینه مخصوص ایکی هفته ده بر دفعه نشر اولنان اخلاقی، ادبی، فنی مصور مزاج مجموعه سیدر. یللق حق ۳ منات .
- (۲۳) **نور**. پیتربورغ شهرنده هفته ده ۱-۲ مرتبه چغا طورغان علوم و معارفدن، وقائع عالم و مقتضای زماندن بحث ایدن تورک-تاتار غزته سیدر. یللق حق ۳ صوم .
- (۲۴) **وقت**. اورنبورغ شهرنده کونده چغا طورغان ادبی و سیاسی تورکیچه غزته در. یللق حق ۵ صوم .
- (۲۵) **یالط یواط**. قازان شهرنده اونیش کونده بر چغادر. یللق حق ۳ صوم .
- (۲۶) **بولدن**. قازان شهرنده هفته ده اوچ مرتبه نشر ایدلور ملی جریده تورکیه در. یللق حقی ۴ صوم .
- اوشبو غزته و زورنالرنک کوبسی. اوشنداق تورکیا و مصر هم سوریا ده چیمه قده بولغان تورکیچه. عربچه مجله و جریده لرنک مشهور و معتبرلری اداره گه کیلوب طورادر. بونلرده غنی کیره کلی مسئله لرنک توشلری گنه آیرلوب «شورا» ده درج قیلنور و بعضیلری ایسه قام کوچرلور.

**

«سائش» قریه سینک مشهور جارالله حضرت بر خلفه نئی اوز یانینه چاقروب: «فلان شاگرد مسجدگه یوری باشلادی. یوقسه شونک او قورغه محبتی یوقی؟» دیب صورامشدر .

- مونده قدر یازغانلر مز. کیه چک عددلر ده یازلاچق «مطبوعات خلاصه سی» بانه دیباچه حکمنده در. اوشبو مناسبت ایله بو کونده گئی غزته و زورناللر مز حقتده فسقه غنه معلومات یروب اوته مز. بو کونده منتظم صورتده تارالوب طوروجی غزته و زورناللر مز اوشبونلر در:
- (۱) **آق ملا**. ترویسکی ده آینه ایکی چغا طورغان رسمی، ادبی کولکی زورنالدر. یللق حق ۳ صوم .
- (۲) **آک**. قازان شهرنده ایکی آئنه ده بر مرتبه چیغا طورغان ادبی، فنی، سیاسی، اجتماعی رسمی زورنالدر. یللق حق ۳ صوم .
- (۳) **آی قاپ**. ترویسکی ده آئنه ایکی مرتبه قازاق تلنده چغا طورغان زورنال. یللق حق ۳ صوم .
- (۴) **اقبال**. باقو شهرنده کونده لک اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، تورک تلنده مسلمان غزته سیدر. یللق حق الی منات .
- (۵) **اقتصاد**. سامار شهرنده تجارت، زراعت و صناعتن، قریه حاجتلرندن بحث ایدن آیلق مجله در. یللق حق ۲ صوم .
- (۶) **ایدل**. ادبی، اقتصادی، سیاسی، ملی تورکیچه غزته در. استرخان شهرنده جمعه هم سه شنبه کونلر نده چغادر. یللق حق ۴ صوم .
- (۷) **ایشیمسکی قرای**. روس تونده پیترباوده چغا. شونده تاتارچه قسمی بولوب کوبرک پیترباؤل خبرلری درج ایتوله در. یللق حق ۵ صوم .
- (۸) **بخارای شریف**. فارسجه .
- (۹) **بیان الحق**. قازان شهرنده. بایرام آخری کونلرندن باشقه هر کون چغا طورغان غزته در. یللق حق ۵ صوم .
- (۱۰) **ترجمان**. باغچه سرای شهرنده. هر کون چیقان سیاسی، ادبی و اجتماعی، ملی غزته در. یللق حق ۵ روبله .
- (۱۱) **توران**. بخارا شهرنده، هفته ده اوچ دفعه هر تورلی علمی، ادبی، فنی و اسلام عالمینه نفع بیره طورغان غزته در. یللق حق ۵ صوم .
- (۱۲) **تورکستان ولایتی گزیتی**. تاشکند شهرنده هفته ده ایکی مرتبه دین، سرتیه زبانیده باسیلیب چیقادر. یللق حق ۴ صوم ۵۰ تین .
- (۱۳) **حقوق و حیات**. قازان شهرنده تاتار- روس تلنده حر مسلکی، حقوقی، دینی، فلسفی، فنی، سیاسی، اقتصادی، ادبی زورنالدر. یللق حق ۳ صوم .
- (۱۴) **دین و معیشت**. اورنبورغ شهرنده هفته ده بر دفعه نشر اولنور دینی، علمی و سیاسی زورنالدر. یللق حق ۴ صوم .
- (۱۵) **الدین و الادب** (قازان شهرنده ینه دن چغاچق دیب ایشتلدی .)

عرب حکایه سی .

یولذرلر، نی سویلیلر؟ (*)

(محبت)

VII

قاجقون، مرمرباغاناغه سیونوبراق سویله رگه باشلادی :
 - پادشاه همه کشیگه کوکنک سرنی آکلارغه طرشورغه
 امر ایتنک کوتی کیچ بلن زنداندهغی طوتقونلر همسی ایشک
 آلدینه چغارلغان و صاقچیلر دیوار بویلهینه تزیلگان ایدی . مین
 بوچماقدهغی یوک منارده طوروب یولذرلرغه قاری ایدم . قاری
 ظورغاچ اوزمنک زندان صاحیسی صالداط بولوومنی آز اغنه
 اونوتا باشلادم ؛ چیردن آیرلوب شوشی یولذرلر آراسنده یالغزغه
 قالغان کبک بولدمده میگا بیک آور ویک کوکلسز طویولدی . . .
 نیدن میگا بولای یولذرلر آراسنده کوکلسز بولوومنی بلمیچه یولذر
 لردن صوری ایدم . لکن آلارنک نچکه سوزلرینی طاغنده آکلومی
 ایدم . مین آلارنک مینم بلن سویله شولرینی سیزه ایدم . بله ایدم
 هم آکلارغه طریشام لکن آکلومی ایدم . شونک اوچون کوکلسزک
 اوستینه کوکلسزک آرتاغنه ایدی . کوزمنی یولذرلردن آلوب بر
 اوزیه قارادم ؛ میگا بو الوغلق بو عظمت یاتنده ای نیندی چککنه،
 قزغانچ وچراق کبک طویولدی جانم ! بلسه کز ایدی . . . بتون
 طورمشم شول وقت کوز آلدیه کیلیدی ده بیک عارلک بولا باشلادی .
 مین شولای اوزمنک گناهی کشی ایکننی بلگاچده یولذرلر مینم
 آکلاوتیه شادلانغاندای بولوب دخی آچغراق یاقتوره ونغراق اوینی
 باشلادیلر . کینه تکنه آستدن چلبز طاوشی ایشتلدی . مین سیسکه نوب
 کیتوب کوزلرمنی آچدمده بر آز وقت بتونلهی اونوتولوب طورغان
 چیرگه قارادم . آنده . قارانغی، ایشک آلدنده بیک کوب کشیلر طور
 ایدی . آلارنک یوزلری کوکگه قاراغان بولوب یینگلگنه یولذرلر
 یاقیلغنده اولکلرنکی توسلی یا ایسه درسترهک آیتکانده ایزگی
 درویشلرنکی توسلی آغاروب کورنهلر ایدی . ایو، ایو- ایزگیلرنکی
 توسلی . . . سز قایجان بولسه برده صنغانکر بارمی ؛ کشی یوغاری
 قاراغانده ایث عادی یوزده اوزینه باشقه بر تورلی عادتدن طش بر
 حالگه کره . . . کوکنک طنچقنه اویلاغان اوینی شول یوزده عکس
 ایتنک شیکلی بولا . بو کشیلردهده شولای ایدی : آلارنکده
 یوزلری قیغیلی و ماطور ایدی . دخی بر مرتبه آلارنک بوغاولری
 چلدرادی ، که مونی ایشتووی میگا بیک قیون بولدی . باشمه تورلی
 (*) باشی اوتکان یلده .

سؤاللر کیلیدی : نیک صولک بویاخشی . ماطور یوزلی کشیلر بوغاولی .
 نیگه آلارنی عذابیلر ؛ هم کم عذاب قیله ؛ مین . مین اوزم . شوندی اوق
 گناهی . عیبلی کشی ! . . . صولک اول حقنی میگا کم بیرگان . . . مین
 شول سؤاللرگه جواب آور اوچون کوزلرمنی کوکگه کوتاردم :
 آنده همه یولذرلر آقرنغه کولهلر ، نچکه و یومشاق شهولهلری ایله
 مینی سویوب شادلانهلر . نهایتسز شادلانهلر ایدی .

کینه تکنه مینم کوکره گمدن نیندیدر بر قزقغه کولو طاوشی
 چقدی هم کوزلرمدن ییشلر ته گهردهی . . .
 بو وقتده تون اورتاسی یتنک ایدی . میگا طوتقونلر نی زندانغه
 بیکلهب یوقلارغه کیتهرگه کیرهک ایدی . (تون اورتاسنده صاقچیلر
 آشینا) مین کیتمیچه شونده یوک دیوارنک کوله گه سنده قاجوب
 طاغن کوکگه قاراب اویلانا باشلادم . کینه تدن ، پادشاهم . کوکنک
 سری طوغریسندغی توشک خاطرته کیلیدی . مین اول سرنک قاید
 بولوومنی بله ایدم . . . یوق ، سیزه ایدم ایندی : اول سرنی مین
 کوکدن . آغارغان یوزلردن هم اوزمنک یوره گمدن ایشتم . لکن
 بوغنه آز ایدی ، میگا اول سرنی کشیلرگه سویله رگهده کیرهک ایدی .
 چونکه سر اوزینک آچلوومنی ایستی ایدی . قویاش چقغان جاغنده
 میگا طاعنی قاراولغه باررغه کیرهک ایدی . لکن مین ییلمه طاغارغه
 دیب قلچمنی قولمه آلاچ طوتقونلرنک آغارغان یوزلری خاطرته
 کیلوب ایدهشمه بیردمده زندان دن چقوب کیتدم . . . آلا رگناهی
 ایش . مین اوزمده گناهی بیت . . .

مین نیچه کونلر صحرالرده . کشیلر اراسنده یوردم هم شوشی
 سوزنی تاپقانچغه قدر همان اویلادم . اویلادم . . .
 پادشاه آقرنغه :

- اول نیندی سوز ؛ دیب صورادی .

- اول : محبت !

قارت پادشاه مونی ایشتووینه سیکروب طوردی ده قاجقوتی
 قوچاقلاب :

- سین تابدک . . . اما بتون خلق آراسندن تیک برگنه کشی ! .
 دیدی .

- یوق ، سلطاتم ! حاضر بیک کوب کشیلر مونی بلهله . حاضر
 یولذرلرنک نی سویله گانینی . طورمشنک محبت ایکانینی ، محبت
 بولماغانده طورمش یوق ایکانتی کوب کشیلر آکلادی . . . همه
 کشیگهده شول یولذرلرغه اوخشارغه ، شولار شیکلی آچق . مرحمتلی
 بولورغه وجانلردن چقغان شهولهلر واسطهسی ایله بر برسی بلن .
 یولذرلر بلن . بتون دنیا بلن قوشلشورغه تیوش ایکاننی آکلادیلر .
 پادشاه :

- صولک نیک آلا ر تیک طورهلر ؛ دیب چقروب یباردی .

VIII

قارتایان آغاچلر آرتدن یوغاریغه یولدزلرغه طابان صوزلوب
بر یهش هم طاوو چیشمهسی کبک طازا طاوش کوتهردی .
شول مینوتده اوق دیب ایتورلک - گویا آینه کوتکانلرله -
شول طاوشقه بیک کوب طاوشلر قوشلدی و کینه تدن بتون شهر
ایسکدن قالمه ، بر الهی شعر ایله یاگهری باشلادی .
پادشاه :

- بولدی بیت آخرسی ! . دیب قچقروب یباردی . یهش
کاهن قوللرینی شول الوغ طاوشلر ایشتلگان قارانغی یاقغه تابا صوزوب
شادلانوب :

- ای طوغانلر ! . نیندی بخت ! . دیدی . عظمتی طاوشلر
همان اوسکاندن اوسلر ایدی . گویا بتون کیشلرک جانلری کینه -
تگنه حیر اوستی طورمشینک قاطی یوقسندن اویانغانده طاوش
اویورمه لری آراسندن کوکگه تابا کوتاریله کبک طویولا ایدی . هم
کیشلرک بو اوچولری بلن سحرلنگان بتون حیر ، بتون آغاچلر ،
چیچکلر ، قاتانلر ، طاشلر ، بولولطر و دنیادهغی همه نرسه جری
باشلاغان کبک طویولا ایدی .

بو طاوشلر آراسنده شول سوزلر ، یاگهری ایدی : « رجز .
بر سیگننه بز حمد آیت مز . ای رحمت ایسی بولغان الله ! بزک
خطالرمزنی غمو ایت . ضعیفک وقایغی و قتلر نده رحمتکدن طاشلامه
بتون دنیا سینک ملککدر . بو دنیانک یاراطلشندن یرلی کیلنگان
حقیقت قانونی - سینک ارادهک و بتون یاخشیلق - محبتدر ! »

بو طاوشلر بر عظمت بلن یالطراغان کوکگه کوتاریله هم
قارت پادشاهغه همده کوکک آلتون یازولرینی آگلارغه موفق
بولغان خلقغه بتون کوکک شادلق بلن سلکنگان کبک کورنه ایدی .
بولارنک کوز آلدنده هواده یوزگان واصل طاشلر توسلی کورنگان
دنیالرنک هر قایسیسی « محبت » و تری . ماطور طورمش ایله یانا
ایدی . بو دنیالرنک هر قایوسنده حسابسز کوب تری نرسه لبار .
کیشلرگه ، بوتونده شول حسابسز کوب یولدزلردهغی حسابسز کوب
جانلی نرسه لره همسی ، بولارنک بهلهکی جانلری طورمشنک ماطورلغینی
سیزه لر و آگلیلر کبک طویولا ایدی .

هم تگی براقده طورغان ، لکن یاقن نرسه لره بری اوزلرنک
یولدزلرنده بایرام کیوملری کیونوب ، ییزه نشوب حیولغانلرده بر
برینه سویوکلی وچاقرا طورغان قوللرینی صوزالر و حیر ایله برگه
محبتگه و محبت بولغان طورمشنک باشی الوغ اللهغه حمدلر ، تئالر اوقیلر
ایدی . بوگون بتون دنیانک و دنیاده طورغان بتون نرسه نک بایرامی
ایدی .

- آلا ر تیک طورمیلر . سویلیلر ، - دیدی قچقون - لکن
همان ئلی اوزلرینه اشانوب یتمیلر . کوره سک ، بتون ایسکیک ته !
بو یاکی طورمشقه کوچنو اوچون بر آز کوچ صرف قیلورغه
کیرهک بیت ... کوب نرسه نی جیگارگه کیرهک ...
- هم آلا ر جیگارلرمی ؟
- ایوو ، البته ! .
بر آز سویله شمیچه طورغاندن سوک پادشاه بو کشینى صنار
اوچون :

- مینم ایلیچلرم سرنی برنجی آگلایغیغه مکافات بیررگه
وعده قیلغانلر ایدی ... دیدی .
تگی کشی آقرنغه کولوب :

- نرسه بیره آلاسک سوک سین میگا ؛ مین اویاندم حاضر .
ایندی بتون دنیا مینکی بیت ... دیب جواب قایتاردی .
شول وقتده بر یهش کاهن تیزگنه طوریلانوب قاراگئیده یانوب
طورغان کوزلرینی اویانوب :

- اول طوغری سویلی ! بیت درست ! دیب قچقردی .
کاهنلر سیسکه نشوب همسی بردن یهش کاهنگه آطلدیلر .
تورلی یاقدن :

- نیشلیسک سین ؛ عقالسز ، ایسکنی حی ! سین عقلکدن
یازدک ! تیک طور ! طاوشلاغنه ! آداساسک ! ...
دیکان آچولی طاوشلر ایشتلدی .

یهش کاهن اوزینه طابا کیلنگان قارا کوله گه لرگه قارشى :
- اول درست سویلی ! .. اول سویله گاتتک همسینی مین
اوزم کوکده ، کیشلرده هم اوز یوره گنده اوقوغان ایدم ؛ لکن اوزیه
اشاغانلقدن ایتورگه قورقا ایدم ؛ چونکه آنی اوزکنی طانیفاتک
صوکندهغنه سویلرگه بولا ، اما همه کشی ده ارزن طانوب بتره
آلی ... سین درست سویلیسک ، دوستم ! .. شولای ، طورمش
محبت هم محبت بولماغان نرسه نک همسی آداو ، یالغان . قاراگیلق !
بارلق کشینى ، بارلق نرسه نی سوی و همه کشیگه ده عضو ایتونینگنه
بل - منه شول بتون قانون هم پیغمبرلرنک اوگره تکان نرسه سی ،
دیب قچقردی .

کاهنلر تورلی یاقدن :

- دهری ! دینسز ! .

- مرتد !

سوزلرینی یادردیلر . باش کاهن :

- اوطقه سالورغه کیرهک اوزن ! . دیب قچقردی .
کینه تکنه باریسی ده قاتوب قالدیلر .

- بو نی بولدی ؟ .

حوادث

محترم اوقوچیلردن بعضرنک صوراولری بونجه بو یل «شورا» ده اخبار وحوادث قسمن منتظم صورتده آوب باروب هر ایکی آطنه ایچنده بولغان واقعه و خبرلرنی حیوب یازارغه نیت ایتمه. غزتهلرنی تعقیب ایتوب کیلوچیلر ایچون «شورا» نك بو قسمی گویاکه اوزلرنک تارقاو معلوماتلرینه خلاصه یاساو بولاچاق. غزتهلرده خبرلر آشچولق مجبوریتی ایله یازلو سببلی بعضا بر کون یازغانی ایکیچی کونده اوزگارتورگه توغری کیله. اما ایکی آطنه لقتنی برگه حیوب یازغانده بو اوکهایسزلقدن قوتولو هم وقایع و احوال حقتده بر فکر حاصل ایتو میسر بولور دیه ظن ایتمه. غزتهلرنی مرتب تعقیب ایتوب کیله الماغان کشیلر ایچون ینگلک ایله «شورا» نك بو قسمن کوزدن کیچروب وقایع عالم و احوال سیاسیهدن خبردار بولوب طورو ممکن بولاچقدر. بو ملاحظهلر اوستینه. بر یلنك تاریخن یازو و آگا سهل الماخذ ماتیریاک حاضرلاو ایچونده ژورنال. لمز نك بو قسمی مهم خدمت ایتهچکدر. بناء علیه بو قسم ایچون صرف ایتولگان صحیفهلر بوشقه صایلماز ظن ایتمه. ومن الله التوفیق.

بو یلده وجودگه کیلهچك حوادث قسما اوتکان یلده غی حوادث نك مابعدی بولوب آلازغه مربوط و مناسبتلی بولاچقلرندن ۱۹۱۲ نجی یلده غی مهم حوادث نك خلاصه سن ذکر ایتمه. بویل دنیا یوزنده ایك زور واقعهلر اسلام مملکت لرنده بولدی. آفریقاده مستقل اسلام دولتی بولغان فاس مملکتی بویل اوزنك استقلالان جو بوب فرانسیه حمایه سینه کرتادی. شونسی عجب که فرانسوز لر بوکک وایسکی دولتی نی صوغشوب جیکوب آلامدیلر. بلکه رقیبلری بولغان گیرمانیه دولتیته آفریقانك اورطه سنده قونغو. اولکاسنده یر بیروب آنی سکوت ایتدروب اوزلری برده مانعسز کروب اوطور دیلر. فاس امیری بولغان مولای حفیظ نك دولت اشلرن فرانسیه گه تابشرو حقتده غی معاهده سینه البتہ بر فارمالتوست ایتوبکنه قارارغه توغری کیله. مثلا تچقان ایله آنی آشاوچی مهچی آرا سنده ایکی طرفدن معاهده امضاقیلونسه نیچک بولور ایدی، یاخود اختیارسز یاراشلگان برقر نك نکاحی نیچک بولا؛ آنگ سکوتی ده (یعنی رسماملاغه پروتست یاصاماوی) رضالق علامتی، یغلاوی ده رضالق علامتی. والسلام. بومهولای حفیظ صوگره اورندن توشوریلوب معزول اسلام پادشاهلری صاینه ینه براو آرتدی (حاضرگه چه بومعزول پادشاهلر

**

حاضر نده کاهنلر و حقیقتنی آکلاب یتمه گان باشقه کشیلر دنیانی یاقترقان «محبت یاقیلغنده اوزلرنک اولت ایکنیچلک لرنی آکلادیلر و جا بلرنده باشلانغان یاکی طور مشنك طا کینی کوردیلر. طاوش آزغنه یتکان اوکهایغه پادشاه قارتلغینی تمام اونوتوب اورامغه کشیلر یاینه آطدی. شهر میدانتدن سرا یغه کیله طورغان کیك مرمر باصقچه چقناچده اول کوبدن کوررگه تلهب یورگان نرسه. سینی کوردی: خلق بختلی کولو برله کولوشوب بر برینی قارشیلی و سلاملاشار ایدی. پادشاه:

— بولدی! دیب چقروب ییاردی ده کوککه قاراب. — «ای الوغ الله، میکا بیرگان بخت اوچون و طوغانلرم. کشیلرنک بختینی کوررگه نصیب ایتکانك اوچون سیکا بیک کوب شکرلر قیلام» دیب ایتدی دی. شول وقت پادشاه مرمر سرایدن چغوب تون قارا گھیلغنده یوق بولدی.

شوندن صوگ آنی هیچ کوروچی بولمغان.

شول حکایه نی سوبلهب بترگچ قارت سید ابن نعمان طوقتاب بر اوچسز قریسز صحراغه تابان قارادی ...

— نیگه صوگ کشیلر کوکنك قانونینی اونوتقانلر؟ نیگه بر بر سینی طوغان کورمیلر؟.. دیب صورادم مین. — چونکه یولدزلرغه قار اودن طوقتاغلر. آنی کیره کسنی باشلاغانلر. آندن صوگ طغانی آز آزغنه جیر اشلرینه بیرلگانلر، مهنگولک کیره کلی بر قانونتی طاشلاب آنك اورینه کیره کسز ئله نیچه قانونلر چفاروب طور مشلرینی بوزغانلر... لکن بلکه اوزاقلا. ماسده ایدی. بر زمان کیلور، کشیلر آراسندن ینه دن بر ایزگو کشی چغوب کوکنك قانونینی ایسارینه توشور... بو یولی ایدی مهنگی اونوتقاسلر... مین آقرنغه:

— بولور میکان؟ دیب صورادم.

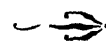
سید جواب اورینه کولومسره بکنه:

— کوککه قارا!.. دیدی.

مین کوزلرمنی کوککه کوتاردم هم بردن هیچ شیکسز شولای بولورینی آکلادم...

بتدی.

مترجم ع. رشیدی.

قادر دی . آنک شمالی ولایتلری حاضرده روسیه عسکرینک . جنوب ولایتلری آنکلیه عسکرینک تحت اشغالنده درلر . مملکت اشلری بتولنه ی بو ایکی حکومت نك تحت نفوذ و تصرفده بولوب آنکلیه و روسیه سفیرینک رضالغندن باشقه ایران حکومتی مهم بر حرکت و تشبث که قادر توگلدنر . صوگنهی ملت مجلسی روسیه نك تکلیفی ایله تاراتلغان ایدی . یکنی مجلس نك قایچان چیرلاچنی معلوم توگلدنر . قشای ده نیچه عصر نردن بیرلی حکم سوروب کیلگان مانجور ساله سی خاندانی پادشاهلق دن واز کیچار که مجبور بولوب قشای جمهوریتی تأسیس ایتولدی . حاضرده جمهوریت رئیس ی بولوب طور وچی کشی اولک حکمدار طرفندن نئی ایتولگان یوانشیقادی .

قشای نك بر ایالتندن عبارت بولغان ماغولستان اوزینه استقلال اعلان ایتوب قشای دن آیورلدی . روسیه که یاقلاشدی .

یاپونیه نی آسیانک واق حکومتلری صره سندن چقاروب الوغ دولتلر آراسینه کرنگان الوغ امپراتور متسوخیو بو یل وفات بولدی . اوغلی یوشی خیتو امپراتور و میقادو اعلان ایتولدی .

آوروپاده بو یل زور اوزگارشلر بولمادی . دانیانک قارولی وفات بولوب آنک اورینه یکنی قارول قبولو ، باوریه نك نائب السلطنه سی وفات بولوب آنک اورینه یکنی نائب السلطنه قبولو الوغ واقعه لردن صانالماسه کیره که ؛ چونکه بو مملکت لرده بو اوزگارشلر نك اهمیتی ملت مجلسینه اعضالر صایلاونک اهمیتی چاقلیده کوریلیدر .

روسیه نك ایچنده بو یلنک عموم ایچون ایکن اهمیتلی بولغان واقعه لری شرقی گویرنلرده بولغان آچلق . فرانسوز پادشاه سی ناپالیون غه قارش ی بولغان وطن صوغشینک یوز یللق بیرامی ، دورتنچی غورسودارستوننی دوماغه صایلاولر هم داخله مینیستری ماقاروف اورتندن چغوب آنک اورنبه ن . ماقاروف نك مینیستر قبولو ویدر . روسیه ده حاضرگی احوالده هم مینیستر شخصینک هم غ . دو مانک تاثیرلری محدود بولغانلقدن بولارنگده تاریخچه اهمیتلری یوقدر . آلمزده غی ۱۹۱۳نجی سنه نك وطنمز ایچون ، اهل اسلام ایچون وبالخاصه روسیه مسلمانلری ایچون بخت وسعدت کیتروون تلیمز . خدای موفق ایتسون .

محرری : رضاءالدین بن فخرالدین

ناشرلری : محمدشاکر و محمدذاکر رامیفیلر»

فاس ده مولای عزیز ، ترکیه ده عبدالحمید . ایران ده محمدعلی ایدیلر . ایندی فاس سلطانی اولارق مولای یوسف اسمنده براو (معزول لرنک برادری) صانالادر . فاس مملکتندن . فرانسیه نك رضالغی ایله ایسپانیه گده بر آز الوش بیرلدی

شولوق آفریقاده ترکیه حکومتی نك ولایتلری بولغان طرابلس غرب هم بنگازی ولایتلری ترکیه ایله ایتالیه آراسنده غی بولغان بر یللق صوغش صوگنده غی صلح معاهده سی موجبنچه ایتالیه تصرفنه قالدیلر . خلفای امویه زمانندن بیرلی اسلام حکومت لری تصرفنه بولوب کیگان واهالیسی صرف مسلمانلردن عبارت بولغان بوکیک ولایتلرده خریستیانلر تصرفنه کیچدیلر . شویتساریه نك برشهرنده (لوزان) استانبول وروما وکیل لری طرفندن امضا قیلونغان برکاغز قوتی ایله طرابلس ده عربلر نك و تورکلر نك بریل مدتده یوز مک ایتالیه عسکرینه قارش ی طورولری برده نمره سز قالدی .

تورکلر نك ایتالیه صوغشی ایله وشول صوغش وقتده داخلی باریه اختیلاف لری ایله مبتلا بولولری واق بالقان حکومت لینه جرأت بیروب آلا ر توری ملت و توری دولت بولدقلری حالده اوز آرا اتفاق ایتوب ترکیه اوستینه یاق یاقدن هجوم فیلدیلر . تورکیه اوزینک صو- غشقه حاضرله نوب یتاوی سبیلی آلا رغه قارش ی طور راق مقدارده عسکر قویوب اولگوره آمادی . قهرمانلق ایله تاریخده شهرت آغان تورک عسکر ی دشمنانه قارش ی طور ا آمیچه چیگار که مجبور بولدی . اورویای عثمانی ولایتلری بر آی ایچنده یک آز استثنا ایله بالقان عسکرینک آباق آستده قالدی . یونان عسکر ی سلانیک نی . حرب عسکر ی اسکوب و مناستیر نی آلدیلر . بلغار عسکر ی استانبولغه ۴۰ چاقر مدغی چتالجه که کیلوب یتدی . دشمن نك طوب طاوشلری استانبولده ایشوتیله باشلاغاچ ترکیه حکومتی اوزینک دشمنانلردن امان صورارغه مجبور بولدی . وشونک اوزرینه ایکی آرا ده صوغش توقتانلوب صلح مذا کره سینه کروشلدی . باری یونان حکومتی گنه صوغشنی توقتانلوب طور رغه راضی بولماینجه بر یاقدن صوغشنی دوام ایتدره . ایکنچی یاقدن صلح مجلسینه اشتراک ایتدره . صلح مذا کره سنده نلیگه چه ایکی طرف اتفاق غه کیلگانلری یوق . مذا کره نك نتیجه سی آله غی کونلرده معلوم بولاجقدر .

ایران دولتی بو یل اوزینک استقلالن قوری اسم درجه سینه

«ش-ورا» اورنبورغده اون بیش کونده بر چققان ادبی ، فنی و سیاسی مجموعه در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-й СТРАНИЦЪ ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 2 И 4 СТ.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آبونه نعلی : سنه لك ۵ ، آلتی آباق ۲ روبله ۶۰ كاپك .

«وقت» برلن برگه آلوجیلرغه :

سنه لك ۹ ، آلتی آباق ۴ روبله ۶۰ كاپك در .

ش ی ر ۵

№ 1.

ЯНВАРЬ 1 1913 г.

تصحيح

۵ نجي بيت ۲ نجي باغانا ۱۰ نجي
يولده غى ، « قيلمقده لر » سوزن
« قيلمقده لر » و ۲۰ نجي يولده
« قورالانولرى » ديكان سوزنى « قوللا
نولرى » ديه اوقورغه تيوشلى .

يازو اورنم نظرى

معلم حسن ھلى افندى طرفندن چقارلوبده . مکتب لارده قبول ايتولگان
مشق دفترلرينه ترکچه يازو اصولنى کورمه تکان هم باغده ۱۸ بيت در
قاعدلرنى درج ايتولگان مذکور احمده ياکى مهم کتاب باصلوب چقى .
بوکنا قاراب بالالرفه يازو وحسن خط درسلى اوگره نو پيک پيکل
بولغانغه معلم ومعلمه لرگه نوصيه ايتولده در . حقى ۲۵ ، پوچمه ايله ۳۰ .

مشق دفتری

۱۳ قداقلى يغشى کاهده
اوج طاباقلى بوز دانسه مى
۲ سوم ، دورت طاباقلى ۲ سوم ۵۰ تين . پوچمه مصارفى آلوچيدن .

باش اسقلادى: Оренбургъ, контора ред. газ. „ВАКТЪ“.

الفبا تحفه

نرويسكى شيخ زين الله حضرت قلم ايله يازامش بو اثر ، « نرويسكى
علماسى و اصول جديده » نك ايكچن جزئى بواوب مذکور اصول ايله
اوقو و اوقنو درسىت ابدوگنه كوب دليللرنى حاوى بنه باغده . مدرس لرگه
مده محترم حضرت نك مختصرلرينه نوصيه ايتمه مز . حقى ۱۰ ، پوچمه ايله ۱۲ .

آدریس: Оренбургъ, контора ред. газ. „Вактъ“.

قرآن شريف و لغت عربيه

محرمى سرور الدين بن مفتاح الدين .

فران شريف و عرب نلى نك فصاحتى و آنك بو قدر مقبول و فصیح

بولوبدنه لر سبب بولغاننى کورساتميش بو کتابدر . حقى ۸ ، پوچمه ايله ۱۰ .

آدرس: Оренбургъ, въ Редація газ. „ВАКТЪ“.